

အရည်ချိုသွားသော
ကျောက်မျက်များ -
မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့်
ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ
အခွန်ရှောင်မှုများကို
ကိုင်တွယ်ခြင်း

Paul Shortell

မာတိကာ

အကျဉ်းချုပ်	၁
မိတ်ဆက်	၄
၁။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ဘဏ္ဍာရေးမူဘောင်	၇
က) ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များကို အခွန်ကောက်ယူခြင်း	၁၀
ခ) အကျိုးတူဖက်စပ်လုပ်ငန်းများကို အခွန်ကောက်ယူခြင်း	၁၁
ဂ) တစ်နိုင်တစ်ပိုင်တူးဖော်မှုများကို အခွန်ကောက်ခြင်း	၁၂
၂။ ကျောက်စိမ်းနှင့်ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း အခွန်ပေးသွင်းမှုများ	၁၄
က) တရားဝင်ပေးသွင်းမှုများ	၁၄
ခ) တရားမဝင်ပေးသွင်းမှုများ	၁၆
၃။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်အခွန်ကောက်ရာတွင် ကြုံရသည့် အခက်အခဲများ	၁၇
က) အခွန်ကောက်ယူမှု တာဝန်ခွဲဝေခြင်း	၁၇
ခ) ပါမစ်ကြေးကောက်ယူခြင်း	၁၉
ဂ) ထုတ်လုပ်မှုပေါ်အခွန်ကောက်ခြင်း	၂၂
ဃ) ရောင်းချမှုတွင် အခွန်ကောက်ခံခြင်း	၂၅
င) အမြတ်အစွန်းပေါ်အခွန်ကောက်ခြင်း	၂၈
စ) စာရင်းစစ်ခြင်း နှင့် ဥပဒေကျင့်သုံးအသက်သွင်းခြင်း	၂၉
၄။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက်အကြံပြုချက်များ	၃၁
က) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို သုံးသပ်ပြင်ဆင်ခြင်း	၃၁
ခ) တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း နှင့် ပါမစ်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း	၃၂
င) စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုကို တင်းကျပ်ခြင်း	၃၃
ကောက်နှုတ်ချက်	၃၅
နောက်ဆက်တွဲ - မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း တန်ဖိုးခန့်မှန်းခြင်း	၃၆
က) ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍကို တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း	၃၆
ခ) ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း	၄၀
ကိုးကား	၄၃

အဓိက အချက်များ

- ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍသည် နှစ်စဉ် ဒေါ်လာ ဘီလီယံနှင့်ချီ တန်ဖိုးရှိသည့် လုပ်ငန်း ဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံအတွက် အကျိုးအမြတ် ရှာဖွေပေးနိုင်ပါသည်။ သို့သော် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ အခွန်ကောက်ယူရရှိမှုမှာ နည်းပါးလျက်ရှိသည်။ နိုင်ငံသားများက ယင်းကဏ္ဍမှ အကျိုးကျေးဇူးများကို ရရှိမခံစားရပေ။
- နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် တရားဝင်ရောင်းချသည့် အနည်းငယ်သော ကျောက်စိမ်း ကျောက်မျက် အပေါ် အလွန်အကျွံ အခွန်ကောက်ခံပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် ကုမ္ပဏီအများစုက ထုတ်လုပ်မှုအား လျော့ပေါ့ အစီရင်ခံခြင်းနှင့် ကျောက်များကို လျော့ပေါ့ တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းဖြင့် အခွန်ရှောင်ကြသည်။ စည်းကမ်းကြီးကြပ်သူများကို လာဘ်ပေးခြင်း အပါအဝင် အခြားနည်းလမ်းပေါင်းများစွာဖြင့် လုပ်ငန်းရှင်များက အခွန်ရှောင်ကြသည်။
- အခွန်ကောက်ယူမှု တိုးတက်လာစေရန် အခွန်ကောက်ယူမှု စနစ်ကို ပြုပြင်ရန် လိုအပ်သည်။ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို ပြန်လည်သုံးသပ် ပြုပြင်ရန် ရာမြတ်လုပ်ငန်းနှင့် ပါမစ်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းများကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း နှင့် စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုကို ပို၍ တင်းကျပ်စွာ ဆောင်ရွက်ရန်လည်း လိုအပ်သည်။

အကျဉ်းချုပ်

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခြင်းသည် ဂျီဒီပီသို့ ဒေါ်လာ ဘီလီယံနှင့်ချီကာ နှစ်စဉ် ရှာဖွေပေးနေသည်။ ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ်နေသည့် တန်ဖိုးနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက အခွန်ကောက်ယူရရှိမှုမှာ လျော့နည်းနေဆဲ ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံး ထုတ်ဝေထားသည့် မြန်မာနိုင်ငံ EITI အစီရင်ခံစာအရ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍမှ ကျပ်ငွေ ၃၆၇ ဘီလီယံ (ဒေါ်လာ ၃၆၉ သန်းဝန်းကျင်) ရရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ကျပ်ငွေ ၄၅၇ ဘီလီယံ (ဒေါ်လာ ၃၇၃ သန်းဝန်းကျင်) ရရှိခဲ့ကြောင်း သိရသည်။^၁

ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ဈေးနှုန်းများပေါ်တွင် ယူဆတွက်ချက်ပုံ အမျိုးမျိုးပေါ် မူတည်ပြီး ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ လည်ပတ်တန်ဖိုး၏ ၂.၃ နှင့် ၁၆.၁ ရာခိုင်နှုန်းကြားကို အခွန်အဖြစ် ကောက်ယူရရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ၀.၉ နှင့် ၉.၁ ရာခိုင်နှုန်းကြား ကောက်ယူရရှိခဲ့သည်။ NRG I မှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် လုပ်ငန်းရှင်များကမူ ကောက်ယူရရှိခဲ့သည့် အခွန်ပမာဏသည် ဖော်ပြခဲ့ပါ ယူဆချက်အောက် နည်းမည်ဟု ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုး၏ ၂ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၅ ရာခိုင်နှုန်း ကြားကိုသာ ကောက်ယူရရှိနိုင်ဖွယ် ရှိသည်ဟု ပြောသည်။

လက်ရှိ ကျင့်သုံးနေသည့် ဘဏ္ဍာရေး မူဘောင်ကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အကျင့်ပျက် လာဘ်စားမှု နှုန်း မြင့်မားခြင်း၊ တရားမဝင် အခွန် (informal taxation) ကောက်ယူမှုများ ရှိနေခြင်းတို့ကြောင့် လည်းကောင်း အခွန်ရရှိမှု နည်းရခြင်းဖြစ်သည်။ ယခုစာတမ်းတွင် အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို စီမံထိန်းကြောင်းသည့် ဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် တွေ့ရသည့် အားနည်းချက်များကို ဖော်ပြဆန်းစစ်သွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အခွန်ရှောင်ရှားခြင်းကို တားဆီးရာတွင် ထပ်တူ အရေးပါသည့် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ် နှစ်ခုဖြစ်သည့် တပ်မတော်နှင့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်များကြား ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းမည် မဟုတ်သကဲ့သို့ တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားအစိုးရကြား အာဏာခွဲဝေမှု အကြောင်းကိုလည်း ထည့်သွင်းပြောဆိုမည် မဟုတ်ပါ။

အစိုးရ ဝင်ငွေအများစုသည် ထုတ်လုပ်မှု၏ ရာခိုင်နှုန်းအနည်းငယ်ကို လာရောက်ရောင်းချသည့် တနှစ် ၂ ကြိမ် ကျင်းပသော ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် အခွန်များ အလွန်အကျွံ ကောက်ယူခြင်းပေါ်တွင် မှီခိုနေရသည်။ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်များအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များပေါ် တန်ဖိုးအလိုက် ကောက်ခံသည့် အခွန်နှုန်းထား (Ad valorem tax) သည် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ၏ ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်၊ အကျိုးတူလုပ်ငန်းများ ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး၏ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော် ရှိသည်။ မကြာသေးမီနှစ်များက ပြုလုပ်သည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် လာရောက်ပြသ ရောင်းချမှုနှုန်း လျော့ကျသွားခြင်းသည် အစိုးရ အခွန်ကောက်ယူရရှိမှုကိုလည်း လျော့ကျသွားစေခဲ့သည်။

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှု အများစုကို အခွန်မကောက်နိုင် သို့မဟုတ် ရသင့်သည်ထက် လျော့သည့် အခွန်ကိုသာ ကောက်ယူရရှိနိုင်သည့် အခြေအနေဖြစ်သည်။ EITI အချက်အလက်များအရ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်များအတွင်း ထုတ်လုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းပမာဏ ၅၉ မှ ၇၄ ရာခိုင်နှုန်းထိမှာ အစိုးရစာရင်းတွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ အစိုးရသို့ စာရင်းပြသည့် ထုတ်လုပ်မှုများမှာလည်း အစိုးရ ရာဖြတ်အဖွဲ့များ၏ လျော့ပေါ့တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းကို ခံရသည်။ ကုမ္ပဏီများက ထုတ်ပြန်သည့် ပေးသွင်းသည့် အခွန်များသည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုး၏ ၁ ရာခိုင်နှုန်းအောက်တွင်သာ ရှိသည်။

ပါမစ်ကြေးများဖြင့် အချို့သောဝင်ငွေများကို အစိုးရက ပြန်ဆယ်ယူနိုင်သော်လည်း ယင်းနည်းလမ်းသည် အလုံးစုံ ကောင်းမွန်သည်တော့ မဟုတ်ပါ။ လျှို့ဝှက်လှိုင်စင်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်သောကြောင့် ပါမစ် အများစုကို စားပွဲအောက်မှ လက်သိပ်ထိုး ချပေးလိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရ အာဏာပိုင်များ

၁ Myanmar EITI reports list total jade and gemstone revenues of MMK 387 billion (USD 389 million) in FY 2014/15 and MMK 708 billion (USD 578 million) in FY 2015/16; however, these figures overstate the sector's contribution and have been recalculated for the purpose of this report. For additional discussion, see note 32.

သည် အစိုးရ၏ စောင့်ကြည့်နိုင်စွမ်းထက် များစွာ ကျော်လွန်သည့် ပါမစ်ဖေရီယာများကို ချပေးကြသည်။ ကုမ္ပဏီများသည် တစ်ကေအလိုက် အခွန်အနည်းငယ်မျှသာ ပေးသွင်းပြီး ပါမစ်ဖေရီယာ အများအပြားကို ရရှိသွားကြသည်။

၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲမှ ပို၍ ဒီမိုကရေစီဆန်သော ကိုယ်စားပြုမှုအတွက် လျှောက်လှမ်းမှုများ ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သကဲ့သို့ NLD အနေဖြင့် အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှုကို တိုက်ဖျက်ရန် ကတိထားမှုများ ရှိသော်လည်း ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းတွင်း အခွန်ရှောင်မှုများ အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပေါ်နေဆဲဖြစ်သည်။ မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အခွန်ကောက်ယူခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆောင်ရွက်သင့်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ယခုစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို ပြန်လည်သုံးသပ် ပြုပြင်ရန် - မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားဝင် အခွန်စနစ်သည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များပေါ်တွင် အခွန် ၂ ထပ် သို့မဟုတ် ၃ ထပ်ကွမ်းကောက်ယူသည်ဖြစ်ရာ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ထုတ်လုပ်မှုကို လျော့ပေါ့စာရင်းပြရန်၊ လျော့ပေါ့တန်ဖိုးပြရန် တိုက်တွန်းအားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ၊ ပြည်ထောင်စုအခွန်ဥပဒေနှင့် အခြားဆက်စပ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ကာ -

- ပါမစ်ကြေး (permit fees)၊ တွင်းဝခွန်များ (production royalties) ၊ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် (corporate income tax) တို့မှလွဲ၍ အခြားသော အခွန်ခေါင်းစဉ်များကို ဖယ်ရှားခြင်းဖြင့် ရှင်းလင်း၊ မျှတသည့် အခွန်စနစ် တည်ထောင်ခြင်း
- အရောင်းအခြေခံ အခွန် (ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ကောက်ခံသည်) မှ ထုတ်လုပ်မှု အခြေခံသည့်အခွန် (တွင်းဝတွင် ကောက်ခံသည်) သို့ ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့် အခွန်ကောက်ယူနိုင်သည့် ပမာဏကို မြှင့်တင်ခြင်း
- အကျိုးတူလုပ်ငန်းများ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များအဖြစ် ခွဲခြားမှတ်ပုံတင်ခြင်းဖြင့် အခွန်ရှောင်ခြင်းများ မပြုလုပ်နိုင်ရန် အခွန်ကို တစ်ပြေးညီ ကောက်ယူခြင်း
- လုပ်ပိုင်ခွင့်များကို အသုံးပြုပြီး ဥပဒေနှင့် တိုက်ရိုက်ဆန့်ကျင်သည့် အခွန်ရှောင် ဝယ်ပေါက်များကို ဖန်တီးလေ့ရှိသော အခွန်ကောက်ယူမှု တာဝန်ယူထားသည့် ဌာနများ၊ နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်းများ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းကို အင်တိုက်အားတိုက် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ကုမ္ပဏီများကို ကောက်ခံသည့် အခွန်နှင့် အသေးစား၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်ခြင်းများကို ကောက်ခံသည့် အခွန်များ ခွဲခြားထားခြင်းများကို ပြုလုပ်သင့်သည်။

ရာဖြတ်လုပ်ငန်း နှင့် ပါမစ်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းများကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း - ပါမစ်ချထားပေးခြင်း၊ တွင်းဝခွန် တွက်ချက်ခြင်းအတွက် လက်ရှိ ကျင့်သုံးနေသည့် စနစ်၊ ပြင်ဆင်ထားသည့် ဥပဒေများတွင် ဖော်ပြထားသည့် စနစ်များသည် ကိုယ်ကျိုးရှာမှု ပြုလုပ်ရန် အလွန်လွယ်ကူသည့် စနစ်များ ဖြစ်သည်။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှုမှ ရသင့်သည့် အစိုးရ၏ ဝေစု ရရှိနိုင်ရန်အတွက် သယံဇာတနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် -

- လုပ်ကွက်အားလုံးအတွက် အိတ်ဖွင့်တင်ဒါစနစ် ကျင့်သုံးကာ ယခင်ကာလများက အခွန်ပေးသွင်းခဲ့ကြောင်း ခိုင်မာသည့် သက်သေအထောက်အထားများ ပြသနိုင်သည့် ကုမ္ပဏီများကိုသာ ပါဝင်စေရန်။
- အခွန်တော် ပေးသွင်းမှုများ တွက်ချက်နိုင်ရန်အတွက် ဘက်စုံ၊ လွတ်လပ်စွာ၊ အသေးစိတ် ရာဖြတ်သည့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးရန်။
- ကုမ္ပဏီများ သို့မဟုတ် မြန်မာ့ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်းလုပ်ငန်းရှင်များ အသင်းကို ပါမစ် သို့မဟုတ် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်ခြင်းကို တားဆီးရန်။

စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုကို ပို၍တင်းကျပ်စွာ ဆောင်ရွက်ရန် - အစိုးရအနေဖြင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို ထိရောက်စွာ စစ်ဆေး၊ အပြစ်ပေးနိုင်ခြင်းက ကုမ္ပဏီများနှင့် ၎င်းတို့ နီးစပ်ရာများသည် တရား

မဝင် ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် ပါဝင်စေရန် အားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် ဥပဒေစိုးမိုးရေး တာဝန်ယူထားသူများ ဆောင်ရွက်ရမည့် ဦးစားပေး ကိစ္စများအနေဖြင့် -

- ဝန်ထမ်းဦးရေ တိုးမြှင့်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် သတ်မှတ်ချက်ကို အဆင့်မြှင့်ခြင်း လုပ်ငန်းများအပါအဝင် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ စောင့်ကြည့်ခြင်းကို အားပြည့်ခြင်း၊ လုပ်ကွက်များ စောင့်ကြည့်ခြင်းတွင် ရနိုင်သမျှသော နည်းပညာများကို အသုံးပြုခြင်း။
- ပါမစ် သတ်မှတ်ချက်များ၊ စာချုပ်များ ချိုးဖောက်မှုများကို ဥပဒေတွင် သတ်မှတ်ထားသည့်အတိုင်း ထိုက်သင့်သည့် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်သွားသင့်သည်။

မိတ်ဆက်

မြန်မာနိုင်ငံသားများအနေဖြင့် တွင်းထွက် အကျိုးအမြတ်များကို တွေ့မြင်ရသော်လည်း အပြည့်အဝ ခံစားခွင့်မရှိသည့် အခြေအနေ ဖြစ်နေသည်။ တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် ရောင်းချနေသည့် ကျောက်စိမ်း၏ ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်ကို^၂ မြန်မာနိုင်ငံမှ ထုတ်လုပ်သည်။ အရည်အသွေးမြင့် ပတ္တမြား၊ နီလာနှင့် အခြား ရောင်စုံ ရတနာများကိုလည်း ထိပ်တန်းမှ ထုတ်လုပ်နေသည်။^၃ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော် ခြင်းမှ နှစ်စဉ် ဒေါ်လာ ဘီလီယံနှင့်ချီ ရရှိပြီး၊ မြန်မာနိုင်ငံအတွက် အရေးအကြီးဆုံး လုပ်ငန်းများအနက် တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်သည်။

ကျောက်စိမ်းထုတ်လုပ်မှု၏ ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံသားများက ယင်းသယံဇာတ အကျိုးအမြတ်များကို ရရှိခံစားခြင်း မရှိပေ။

အကန့်အသတ်နှင့် ရရှိသည့် သယံဇာတများ တူးဖော်ခြင်းမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ် အနည်းစုကိုသာ ပြည်သူများအနေဖြင့် ခံစားကြရသည်။ ၂၀၁၈ မတ်လတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် နောက်ဆုံးထုတ် Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) အစီရင်ခံစာ ၂ စောင်အရ အစိုးရ အနေဖြင့် ရရှိသည့် အခွန်ဝင်ငွေ ပမာဏသည် ကဏ္ဍတွင်း ဖြစ်ပေါ်နေသည့် တန်ဖိုးနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် ပမာဏ အနည်းငယ်သာ ရှိသည်။^၄ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်မှ ရသည့် အကျိုးအမြတ်များသည် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ အခြားသော ဖွံ့ဖြိုးရေး လိုအပ်ချက်များကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေရမည့်အစား အကျင့်ပျက် လာဘ်စားမှုနှင့် ပြည်တွင်း လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများကို ပို၍ ဆိုးသွားစေခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေး မူဘောင်များ ပြုပြင်ရေးမှာ ချက်ချင်း အာရုံစိုက် ဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စ ဖြစ်လာသည်။ ခေတ်နောက်ကျနေပြီဖြစ်သော ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ အားနည်းချက်များ ရှိနေသည့် ဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အစိုးရ၏ ဥပဒေစိုးမိုးရေးလုပ်ငန်း အားနည်းချက်များကြောင့် အခွန်ရှောင်ခြင်းများ အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပွားနေ သည်။ အားနည်းချက်များနှင့် အသားကျနေသည့် မြန်မာ့အခွန်စနစ်ကို ပြုပြင်မှသာလျှင် အခွန်ဝင်ငွေများ တိုးတက်ရရှိမည်ဖြစ်ပြီး၊ ဝင်ငွေရရှိမှသာ ဖွံ့ဖြိုးရေး လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်မည် ဖြစ်သကဲ့သို့ အကြွေးများ ပြန်လည်ပေးဆပ်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

- ၂ တရားဝင် ကျောက်စိမ်းထုတ်လုပ်မှု တနှစ်လျှင် ပျမ်းမျှတန်ချိန် ၁၀၀၀၀ ထုတ်လုပ်နေရာမှ ၂၀၀၀ နှစ်များမှ စပြီး လေးဆခန့် တက်လာခဲ့သည်။ ၂၀၁၀ မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အတွင်း တနှစ်လျှင် ပျမ်းမျှတန်ချိန် ၄၀၀၀၀ ကျော်ခန့် ထုတ်လုပ်ပြီး အမြင့်ဆုံးအနေအထားသို့ ရောက်ခဲ့သည်။ မြန်မာအစိုးရတပ်နှင့် ကချင်လွတ်မြောက် ရေး တပ်မတော်ကြား တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားသဖြင့် ၂၀၁၃ နှင့် ၂၀၁၄ တွင် ဖားကန့်/လုံးခင်း လုပ်ကွက်များ ယာယီ ရပ်ဆိုင်းထားခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၁၆ တွင် တနှစ်လျှင် ပျမ်းမျှတန်ချိန် ၃၀၀၀၀ ကျော် ထုတ်လုပ်ခဲ့သည်။
- ၃ ယခုစာတမ်းတစ်ခုလုံးတွင် ကျောက်စိမ်းမဟုတ်သည့် ရောင်စုံကျောက်များကို ကျောက်မျက်ဟု သုံးနှုန်းသွား မည်ဖြစ်သည်။ အစိုးရ စာရင်းဇယားများအရ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကျောက်မျက်ရတနာ ထုတ်လုပ်မှု စုစုပေါင်း ပမာဏမှာ သိသိသာသာ ကျဆင်းနေသည်။ ၂၀၀၀ နှစ်များတွင် တနှစ်လျှင် ကာရက်သန်း ၅၀ ထုတ်လုပ် နေရာမှ လတ်တလောနှစ်များတွင် ၁၀ သန်းကျော်သာ ထုတ်လုပ်လာနိုင်ခဲ့သည်။ မိုင်းရှူးမှ အထွက်ကျသည့် အချိန်တွင်၊ မိုင်းဘစ်မှ ထွက်နှုန်းတိုးတက်လာသည်ဖြစ်သောကြောင့် ကမ္ဘာ့ပတ္တမြား ဈေးကွက်တွင် မြန်မာ့ ဝေစုကို လျော့ကျသွားစေခဲ့သည်။
- ၄ ၂၀၁၃ ဧပြီ မှ ၂၀၁၄ မတ်လ ကာလအတွက် ၂၀၁၅ တွင် ထုတ်ဝေသည့် (Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative) EITI အစီရင်ခံစာတွင် ကြည့်ပါ။ (နောက်ပိုင်းတွင် ၂၀၁၃/၁၄ EITI အစီရင်ခံစာဟု သုံးနှုန်းသွားမည်ဖြစ်သည်) ၂၀၁၄ ဧပြီ မှ ၂၀၁၅ မတ်လ ကာလအတွက် ၂၀၁၈ တွင် ထုတ်ဝေသည့် EITI အစီရင်ခံစာကို ကြည့်ပါ။ (နောက်ပိုင်းတွင် ၂၀၁၄/၁၅ EITI အစီရင်ခံစာဟု သုံးနှုန်း သွားမည်ဖြစ်သည်) ၂၀၁၅ ဧပြီ မှ ၂၀၁၆ မတ်လ ကာလအတွက် ၂၀၁၈ တွင် ထုတ်ဝေသည့် EITI အစီရင်ခံစာကို ကြည့်ပါ။ (နောက်ပိုင်းတွင် ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာဟု သုံးနှုန်းသွားမည်ဖြစ်သည်)
- ၅ ကျောက်စိမ်းလုပ်ငန်းအတွင်းတွင် ဖြစ်ပျက်နေသည့် အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှု ကွန်ယက်၊ ပဋိပက္ခနှင့် ချိတ်ဆက်နေမှုများကို အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည့် အစီရင်ခံစာ တစ်စောင်ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် Global Witness မှ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ “Jade: Myanmar’s ‘Big State Secret’” (၂၀၁၅) ကိုကြည့်ပါ။ ဒေသခံ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း (Myanmar Alliance for Transparency and Accountability (MATA) သည် အချို့သော သတ္တုထုတ်လုပ်ရာ ဒေသများရှိ သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ၊ လူမှုဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခြေအနေများ နိမ့်ကျနေမှုကို အာရုံစိုက်လာစေရန် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။ ဥပမာ Transparency and Accountability Network of Kachin State, မှ ထုတ်လုပ်သည့် “Beyond Liability: Preliminary Report on Jade Mining” (၂၀၁၆) ကိုကြည့်ပါ။

ပုံ (၁)
ကျောက်စိမ်းထုတ်လုပ်မှု
(၂၀၀၆ - ၂၀၁၅)
(တန်ချိန်ထောင်ပေါင်း)⁶

ပုံ (၂)
ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှု
(၂၀၀၆ - ၂၀၁၅)
(ကာရက်သန်းပေါင်း)⁷

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းများ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဆောင်ရွက်ရန်မှာ အရေးကြီးသည့်ကိစ္စ ဖြစ်သည်ဟု လက်ရှိအစိုးရက လက်ခံထားသည်။ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန (MoNREC)⁸ က တူးဖော်ခွင့် ပါမစ်များ ချထားပေးခြင်း၊ သက်တမ်းတိုးပေးခြင်းကို ၂၀၁၆ နှစ်လည်တွင် ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။ အခွန်ကောက်ခံခြင်း အခြေခံမှုများ အပါအဝင် အမျိုးသား ကျောက်မျက်မူဝါဒ ရေးသားရန် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အထောက်အကူပြု ကော်မတီကို ဝန်ကြီးဌာနက ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။⁹

သို့သော်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို အကန့်အသတ်ဖြင့်၊ အချိန်ဆွဲ ဆောင်ရွက်နေသည်ဖြစ်သော ကြောင့် မကြာခင်မှာပင် မူလအနေအထားသို့ ပြန်ရောက်သွားနိုင်ချေ ရှိနေသည်။ လုပ်ကွက်ချထားပေး

၆ Myanmar Statistical Organization မြန်မာစာရင်းအင်းအဖွဲ့ (ပဟိုစာရင်းအင်းအဖွဲ့) နှင့် မြန်မာ့ ကျောက်မျက်ရတနာ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်း (Myanmar Gems Enterprise)

၇ Ibid.

၈ ၂၀၁၆ အရှေ့ပိုင်းတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍသည် သတ္တုတွင်းဝန်ကြီး၏ ကြီးကြပ်မှုအောက် တွင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာနနှင့် ပေါင်းပြီး သယံဇာတနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာနအဖြစ် ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

၉ အမျိုးသားမူဝါဒ ရေးဆွဲခြင်းသည် ကဏ္ဍစီမံမှုတွင် တာဝန်ခံမှု ရှိလာစေရန် အရေးပါသည့် ခြေလှမ်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အဓိက စတိတ်ဟိုဒါများကို ကော်မတီမှ ဖယ်ထုတ်ထားခြင်းကြောင့် ၎င်းလုပ်ငန်းစဉ်၏ ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် ထိရောက်မှုများကို အတားအဆီး ဖြစ်စေနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်ရာ ဒေသအချို့တွင် ဩဇာသက်ရောက်မှုရှိသည့် စစ်တပ်နှင့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ရန် ဖိတ်ကြားခြင်းမရှိပါ။

မှုများ ရပ်ဆိုင်းလိုက်ခြင်းကြောင့် တရားဝင် ထုတ်လုပ်မှုများ ကျဆင်းသွားနိုင်သော်လည်း အချို့သော ကုမ္ပဏီများသည် ရပ်ဆိုင်းထားသည့် ကာလအတွင်း တရားမဝင် တူးဖော်မှုကို ဆက်လက်ပြုလုပ်နေကြမည်ဖြစ်သည်။^{၁၀} ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ပံ့ပိုးမှုကော်မတီ၏ အကြံပေးချက် မူကြမ်းများမှ အမှန်တကယ် ပြောင်းလဲမှုများ ပေါ်ပေါက်လာရန် စောင့်ဆိုင်းရအုံးမည်ဖြစ်သည်။ လွှတ်တော်သို့ တင်သွင်းထားသည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်သည် လက်ရှိစနစ်ကို အပြောင်းအလဲဖြစ်စေမည် မဟုတ်ပါ။^{၁၁}

မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အခွန်ကောက်ယူမှု တိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်မှုများကို ပံ့ပိုးပေးရန်၊ အချက်အလက်များ ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်လျက် ယခုစာတမ်းကို ပြင်ဆင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ အခန်း ၄ ခန်း ပါဝင်ပါသည်။ အခန်း (၁) ဘဏ္ဍာရေးမူဘောင်ကို လေ့လာခြင်း (၂) ရရှိသည့် အခွန်ပမာဏကို သုံးသပ်ခြင်း (၃) အခွန်ကောက်ယူရာတွင် ကြိုတွေ့ရသည့် အခက်အခဲများကို ဖော်ထုတ်ခြင်း (၄) ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွင် ဦးစားပေးရမည့် ကိစ္စများ တင်ပြခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။

၁၀ Htet Naing Zaw, .Military Officers Transferred Over Jade Mine Bribes, Killings in Rakhine. The Irrawaddy, 23 May 2018. ကိုကြည့်ပါ။
၁၁ မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေမူကြမ်းကို NRCI မှ သုံးသပ်ပြီး၊ မှတ်ချက်များကို ၂၀၁၃ ဇွန်လတွင် လွှတ်တော်သို့ တင်ပြခဲ့သည်။

(၁) ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ဘဏ္ဍာရေးမူဘောင်

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍကို အခွန်/တွင်းဝခွန် ပေါင်းစပ်ထားသည့် ပုံမှန်မဟုတ်သော ကောက်ယူမှုအပြင် ထုတ်လုပ်မှုခွဲဝေခြင်း စနစ်များဖြင့် စီမံသည်။^{၁၂} အခွန်ကောက်ယူရာတွင် တစ်ဖက်စောင်းနင်း ကောက်ယူသည်။ အစိုးရသည် ထုတ်လုပ်မှု အနည်းငယ်ကို မတန်တဆ အခွန်ကောက်ယူသော်လည်း တူးဖော်လိုက်သည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အများအပြားကို အခွန်ကောက်ယူနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ အခွန်သတ်မှတ်ချက် အပြောင်းအလဲများခြင်း၊ ပြဌာန်းသတ်မှတ်ချက်များ ထပ်နေခြင်း၊ အခွန်ကင်းလွတ်ခွင့် သတ်မှတ်မှုပြတ်သားမှုမရှိခြင်း၊ အစိုးရ ဌာနများကြား ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု အားနည်းခြင်းများသည်လည်း အခွန်ကောက်ယူရရှိမှုကို လျော့နည်းစေသည်။

မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ဘဏ္ဍာရေးမူဘောင်အတွက် အဓိကကျသည့် သတ်မှတ်ချက် အများအပြားကို ဖော်ပြထားသည်။ ပါမစ်ကြေး၊ တွင်းဝခွန်များ၊ ထုတ်လုပ်မှုခွဲဝေခြင်း သတ်မှတ်ချက်များ အပါအဝင် အခြားကိစ္စများကို ဖော်ပြထားသည်။^{၁၃} ၁၉၉၅ တွင် အတည်ပြုခဲ့ပြီး ကြံ့ခိုင်ရေးလွှတ်တော် နောက်ဆုံးသက်တမ်း ၂၀၁၆ တွင် ဥပဒေပြင်ဆင်မှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ လက်ရှိ NLD အစိုးရသည် ပြုပြင်မှုများကို ဆက်လက်ပြုလုပ်သည်။

ကျောက်မျက်ဥပဒေအရ ကောက်ရမည့် အခွန်အများစုကို နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်းဖြစ်သော မြန်မာ့ကျောက်မျက်ရတနာ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်း Myanmar Gems Enterprise (MGE) က ကောက်ယူသည်။ အစိုးရအဆက်ဆက်သည် မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေပါ^{၁၄} အခွန်စနစ်များကို ရှင်းလင်းစွာ နားလည်ခြင်း မရှိသောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကျင့်သုံးနေသည့် ဥပဒေမူဘောင်၏ အရေးပါသည့် အနှစ်သာရကိစ္စများကို MGE တစ်ဦးတည်းသဘောဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းများလည်း ရှိသည်။

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် မတိုင်မှီနှစ်များတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများသည် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ အပိုဒ် ၂၇၊ ၃၁ များအရ တွင်းဝခွန်များမှအပ ကျန်သည့် အခွန်များမှ ကင်းလွတ်ခွင့် ရရှိကြသည်။^{၁၅} ၂၀၁၄ တွင် ပြဌာန်းလိုက်သည့် ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ယင်းကင်းလွတ်ခွင့်များကို ပယ်ဖျက်လိုက်သည်။ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ရောင်းချမှုများတွင် အထူးကုန်စည်ခွန် (ကုန်သွယ်ခွန် ပုံစံတစ်မျိုး)၊ အမြတ်အစွန်းပေါ်တွင် ကောက်ခံသည့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်များ

၁၂ တွင်းထွက်ထုတ်လုပ်သည့် နိုင်ငံအများစုတွင် အခွန် ၂ မျိုး ကောက်ခံသည်။ တွင်းဝခွန် (royalties) တူးဖော်သည့် သယံဇာတ တန်ဖိုးပေါ် ရာခိုင်နှုန်းအလိုက် ကောက်ခံသည့် အခွန်၊ အမြတ်အစွန်း၏ ရာခိုင်နှုန်းတစ်ခုကို ကောက်ခံသည့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်တို့ ဖြစ်သည်။ ထုတ်လုပ်မှု ခွဲဝေခြင်း ပုံစံများကို ရေခဲနှင့် ဓာတ်ငွေ့ကဏ္ဍတွင် အများဆုံး တွေ့ရှိရသည်။ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းဘက်တွင် တွေ့ရခဲ့သည်။ “Primer: Fiscal Regime Design” (Natural Resource Governance Institute: 2015) တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

၁၃ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ကဏ္ဍအတွက် အဓိကကျသည့် ဥပဒေမှာ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ဖြစ်သည်။ အခြားတွင်းထွက်များ စီမံရာတွင် အသုံးပြုသည့် မြန်မာ့သတ္တုတွင်းဥပဒေနှင့် ကွဲပြားသည်။ ကျောက်စိမ်း၊ ကျောက်မျက်နှင့် အခြားတွင်းထွက်များကြား ကျင့်သုံးသည့် ဥပဒေ မတူခြင်း၊ စီမံသည့် လုပ်ငန်းဌာနများ မတူကြခြင်းကြောင့် စီးပွားရေးအရ အကျိုးအမြတ်ရှိသည်များကို တရုတ်စည်းတည်း ထိန်းချုပ်ထားခြင်းများ၊ ကိုယ်ကျိုးရှာခြင်းများကို ဖြစ်စေသည်။ Paul Shortell, “Does Myanmar Need a Gemstone Law?” The Myanmar Times, 25 January 2017 တွင်ကြည့်ပါ။

၁၄ ၂၀၁၄ တွင်တင်သွင်းသည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေမူကြမ်းတွင် အချို့သော အခွန်ခေါင်းစဉ်များ ကောက်ယူခြင်းနှင့်ဆိုင်ပြီး ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ လက်မှတ်ထိုးဆွဲကြေးအတွက် ကြမ်းခင်းဈေး (သို့မဟုတ် လိုင်စင်ကြေး)၊ ကျောက်မျက်ပြပွဲကြေး သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်က ကျောက်စိမ်း နှင့် ကျောက်မျက် အရောင်းများကဲ့သို့သော ကိစ္စများအတွက် ကောက်ခံရမည့်များကို ရှင်းလင်း ထားခြင်းမရှိပါ။ အသစ်ဖန်တီးလိုက်သည့် အလတ်စား တူးဖော်သူများထည့်သွင်းရမည့် ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ အခြေခံအဆောက်အအုံ နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေနှင့်ပတ်သက်ပြီး ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။

၁၅ အခန်း ၃ အပိုင်း (c) တွင် အသေးစိတ် ဆွေးနွေးထားပါသည်။

အရည်ချိုသွားသော ကျောက်မျက်များ - မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အခွန်ရှောင်မှုများကို ကိုင်တွယ်ခြင်း

ပေးသွင်းလာကြရသည်။^{၁၆} အခွန်နှစ်မျိုးစလုံးကို စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန လက်အောက်ခံ ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနက ကောက်ခံသည်။

ဇယားကွက် ၁။

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အဓိက ကောက်ယူသည့် အခွန် အမျိုးအစားများ^{၁၇}

အမျိုးအစား	အခွန် ကောက်ယူ သည့်ပုံစံ	ကောက်ယူ သည့်ဌာန	မှတ်ချက်	ကောက်ယူ သည့်နှုန်း ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ကောက်ယူ သည့်နှုန်း ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	လက်ရှိ ကောက်ယူ သည့်နှုန်း ^{၁၈}
လက်မှတ်ထိုး အပိုဆုကြေး	ပါမစ်ကြေး	MGE	MGE က ဦးစီးပြုလုပ်သည့် အိတ်ပိတ် တင်ဒါပွဲများ တွင် ဈေးအမြင့်ဆုံး ပေးနိုင်သူကို လုပ်ကွက်များ ချပေးသည်။ အကျိုးတူ လုပ်ငန်းများသည် ပါမစ် ဖီလီယာပေါ် လိုက်ပြီး နှုန်းသေဖြင့် ပေးသွင်းရသည်။	၃ နှစ်စာ ပုဂ္ဂလိက ပါမစ်များ အတွက် တစ်ကေလျင် ကျပ်ငွေ ၁ သန်း ပေးသွင်းရ သည်။ ၅ နှစ်စာ ပုဂ္ဂလိက ပါမစ်အတွက် ကျပ်ငွေ သန်း ၁၀၀ ပေးသွင်းရသည်။		ဖော်ပြ ထားခြင်း မရှိ
ထုတ်လုပ်မှု ပေါ် ကောက် ခံခြင်း	ထုတ်လုပ်မှု တွင်းဝခွန်	MGE ^{၁၉}	လုပ်ကွက်နေရာ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရ MGE ရုံးရှိ ဒေသတွင်း ရာမြတ်အဖွဲ့က ဆန်းစစ်သည်။	ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်အတွက် ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း၊ တန်ဖိုးသင့် ကျောက်များအတွက် ၁၀ ရာခိုင်နှုန်း		

၁၆ ကျောက်စိမ်း အရိုင်းတုံးနှင့် ကျောက်မျက်များပေါ်တွင် ကောက်ယူသည့် အထူးကုန်စည်ခွန် နှုန်းထားမှာ တစ်နှစ်နှင့် တစ်နှစ် အကြီးအကျယ် ကွဲပြားသည်။ ၂၀၁၄ ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ၃၀ ရာခိုင်နှုန်း ဖော်ပြထားရာမှ ၂၀၁၅ ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ၁၅ ရာခိုင်နှုန်း ဖြစ်သွားပြီး ၂၀၁၆ ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း ဖြစ်သွားသည်။ ၂၀၁၇ ပြည်ထောင်စု ဥပဒေတွင် ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းသို့ လျော့ကျသွားသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် များကို အထူးကုန်စည်ခွန်မှ ကင်းလွတ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။

၁၇ ၁၉၉၅ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေနှင့် ဆက်စပ်ပြင်ဆင်ချက်များ၊ ၂၀၁၄ ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေ၊ MGE ၏ အကျိုးတူ စာချုပ်ပုံစံနှင့် အခြားညွှန်ကြားချက်များ (NRGI သို့ MGE မှ ပြသခဲ့သည့်) ပေါ်တွင် အခြေခံသည်။ အရေးကြီးသည့် အခွန်ခေါင်းစဉ်များ ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ အကောက်ခွန်၊ ပင်းရင်းနှုတ်ယူအခွန် (withholding tax)၊ ရောင်းချရမှု၏ အမြတ်ပေါ် ကောက်ယူသည့် အခွန် (capital gains tax) (ပြည်တွင်း အခွန်ဦးစီးဌာနမှ ကောက်ယူသည်) သို့မဟုတ် မြေဌာနရမ်းခ (MGE နှင့်/သို့မဟုတ် သစ်တောဌာနက ကောက်ယူသည်) အစရှိသော အသေးအမွှားများကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိပါ။

၁၈ ၂၀၁၈ ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေနှင့် ၂၀၁၈ မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေမူကြမ်းတွင် အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်လာနိုင်ချေ ရှိသည်။

၁၉ MGE သည် တွင်းဝခွန်နှုန်းထား ဆန်းစစ် သတ်မှတ်ရန် တာဝန်ရှိနေဆဲ ဖြစ်သော်လည်း ၂၀၁၆ မှစ၍ ပေးသွင်းမှု အားလုံးကို သတ္တုတွင်းဌာနသို့ တိုက်ရိုက် ပေးသွင်းရသည်။

အရည်ချိုသွားသော ကျောက်မျက်များ - မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အခွန်ရှောင်မှုများကို ကိုင်တွယ်ခြင်း

ရောင်းချ ရမှုပေါ် ကောက်ခံ ခြင်း	နိုင်ငံတော် ဝေစု	MGE	အကျိုးတူဖက်စပ် ရောင်းချရမှုပေါ် အခြေခံ၍ MGE က ကောက်ယူသည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲ အတွင်းသာ ကောက်ယူသည်။	၄၀%	၂၅%
	အထူး ကုန်စည်ခွန်	IRD ^{၂၀}	ရောင်းချရသမျှအတွက် အကျိုးဝင်သော်လည်း လက်တွေ့တွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင်သာ ကောက်ယူသည်။	ကင်းလွတ်	အရိုင်းတုံး အတွက် ၁၅% ၊ အရောင်တင် ထားပြီး ကျောက် အတွက် ၅%
	နိုင်ငံခြားငွေ နှင့် ရောင်းချ ရမှုပေါ် ကောက် ယူသည့် အခွန်	MGE နှင့် IRD	နိုင်ငံခြားငွေနှင့် ရောင်းချရမှုများပေါ် ကောက်ယူသည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရမှုများပေါ်တွင်သာ ကောက်ခံသည်။	၁၀%	အရိုင်းတုံး အတွက် ၃ ရာခိုင်နှုန်း၊ အရောင်တင် ထားသည့် ကျောက် အတွက် ၁ ရာခိုင်နှုန်း
	ကျောက်မျက် ပြပွဲ ဝင်ကြေး	ဗဟို ကော်မတီ	ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရမှုပေါ်တွင်သာ ကောက်ယူသည်။	၁%	၁%
	အခြား အခွန်အခများ	MGE	အချို့သော အကျိုးတူ ကျောက်များ ရောင်းချရမှု ပေါ်တွင် ကြီးကြပ်ခ (ဝန်ဆောင်ခ service fees) နှင့် အပိုကြေး (incentive fees) ကောက်ခံသည်။	၁% မှ ၂%	ဖော်ပြ ထားခြင်း မရှိ
အမြတ် ပေါ်တွင် ကောက်ယူ သည့်အခွန်	လုပ်ငန်း ဝင်ငွေခွန်	IRD	ကုမ္ပဏီများ၏ အသားတင် ဝင်ငွေပေါ်တွင် အခြေခံကာ ကောက်ယူသည်။	ကင်းလွတ်ခွင့်	၂၅%

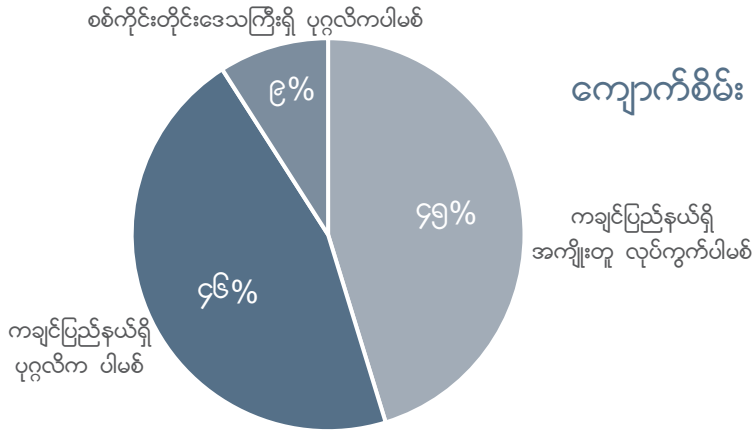
ထုတ်ကုန်ခွဲဝေမှု သဘောတူညီချက်များ ချုပ်ဆိုကာ MGE နှင့် တွဲဖက်သည့် အကျိုးတူဖက်စပ်နှင့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်အတွက် ကျင့်သုံးသည့် ဥပဒေ ကွဲပြားသည်။ လုပ်ကွက် ပုံစံ ၂ မျိုးလုံးအတွက် မတူညီသည့် အခွန်သတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ် ကောက်ယူသည်။^{၂၂} အကျိုးတူဖက်စပ် လုပ်ကွက်တူးဖော် သည့် ကုမ္ပဏီ အများအပြားသည် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များကိုလည်း ရယူထားကြသည်။ လုပ်ကွက်ပုံစံ ၂ မျိုးကြား ထုတ်လုပ်မှုပမာဏ သို့မဟုတ် အမြတ်အစွန်း ပမာဏကို အရွှေ့အပြောင်း လုပ်နိုင်ခြင်းကြောင့် အခွန်ရှောင်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရန် လွယ်ကူစေသည်။^{၂၃}

၂၀ MGE သည် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ရောင်းချရမှုများမှ အထူးကုန်စည်ခွန် ကောက်ယူသည်။ ထို့နောက် ပြည်တွင်း အခွန်ဦးစီးဌာနသို့ လွှဲပေးသည်။

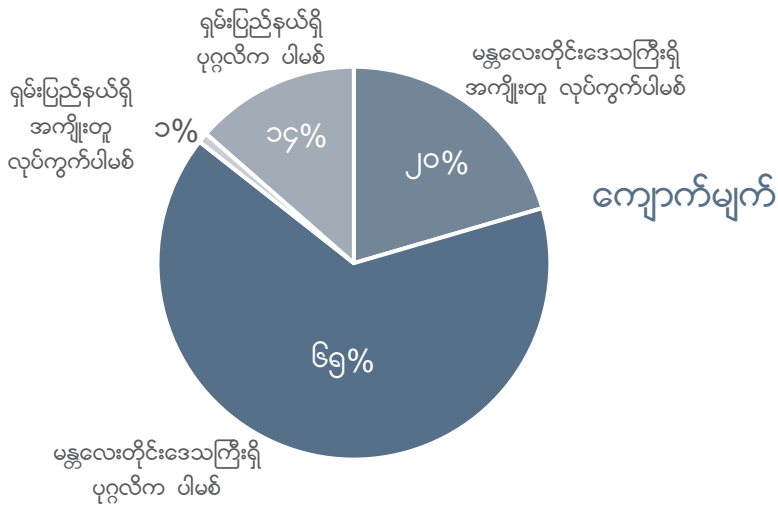
၂၁ မကြာသေးမီက အတည်ပြုလိုက်သည့် ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် များကို ကင်းလွတ်ခွင့် ပြုထားသည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပြင်ပတွင် ရောင်းချရမှုများသည်လည်း သဘောတရား အားဖြင့် အထူးကုန်စည်ခွန်တွင် အကျိုးဝင်သည်။

၂၂ အကျိုးတူ ဖက်စပ်နှင့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များကြား အခွန်သတ်မှတ်ချက် ကွဲပြားသည့်အပြင် ပါမစ် လုပ်ငန်းစဉ်၊ လိုင်စင် သတ်မှတ်ချက်များ၊ ကြီးကြပ်ရေး လုပ်ငန်းအဆင့်များလည်း ကွဲပြားသည်။ ကုမ္ပဏီတစ်ခုသည် ဖက်စပ်ရော၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်ပါ ရယူထားနိုင်သည်ဖြစ်သောကြောင့် ဥပဒေကြောင်းအရ ကွဲပြားမှုမှာ လက်တွေ့တွင် ခြားနားမှုမရှိသလောက် ဖြစ်နေသည်။

၂၃ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် EITI တွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများအနက်မှ တစ်ခုခု (၅၀ မှ ၂၄ ကုမ္ပဏီ) သည် ဖက်စပ်လုပ်ကွက်၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက် ၂ မျိုးလုံး ရယူထားကြ သည်။ ယခု ဖော်ပြချက်တွင် မည်သည့် ပါမစ်အမျိုးအစားမှ ရယူထားခြင်း မရှိသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ကုမ္ပဏီအချို့ကို ဖယ်ထုတ်ထားပါသည်။

ပုံ ၃။ ဒေသအလိုက် ပါမစ် ချထားပေးသည့် ဇရိယာ နှင့် ပါမစ်အမျိုးအစား (ရာခိုင်နှုန်း) ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်^{၂၄}

(က) ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များကို အခွန်ကောက်ယူခြင်း

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များသည် ကျောက်စိမ်းထုတ်လုပ်မှု ပမာဏ၏ ၅၂ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးကို ထုတ်လုပ်ခဲ့ပြီး၊ ကျောက်မျက်၏ ၉၄ ရာခိုင်နှုန်းကို ထုတ်လုပ်ခဲ့သည်ဟု တရားဝင် ဖော်ပြထားသည်။^{၂၅} ပုဂ္ဂလိက တူးဖော်သူများသည် ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုး၏ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းကို ပေးသွင်းရ ပြီး၊ ၂၀၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် အစပိုင်းတွင် အသားတင် လုပ်ငန်းဝင်ငွေ၏ ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းကိုလည်း ပေး သွင်းရသည်။ သို့သော်လည်း ထုတ်လုပ်မှု လျော့ပြောင်း၊ အမြတ်ရရှိမှု လျော့ပေါ့တင်ပြခြင်းတို့ကို ပုံမှန် ဆောင်ရွက်နေသည်ဖြစ်ရာ တွင်းဝခွန်နှင့် ရရှိသည့် အခွန်ပေးသွင်းမှုတို့ လျော့ကျသွားသည်။

ထုတ်လုပ်မှု လျော့ပြောင်း၊ အမြတ်ရရှိမှု လျော့ပေါ့ တင်ပြခြင်းတို့ကို ပုံမှန် ဆောင်ရွက်နေသည်ဖြစ်ရာ တွင်းဝခွန်နှင့် ရရှိသည့် အခွန်ပေးသွင်းမှုတို့ လျော့ကျသွားသည်

တွင်းဝခွန်များ လျော့ကျမှု၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များမှ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် ရရှိမှုတို့ကို ကာမိစေရန် အခြားသော အခွန် ခေါင်းစဉ်များပေါ်တွင် မှီခိုလာရသည်။ စောင့်ကြည့်နိုင်မှု စွမ်းရည် မရှိခြင်းကလည်း အကြောင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ MGE သည် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များမှ ပါမစ်ကြေး ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အခွန်

၂၄ ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
 ၂၅ ပုဂ္ဂလိက ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ကွက်များ စောင့်ကြည့်မှုမှာ အားနည်းနေဆဲ ဖြစ်သောကြောင့် အစိုးရစာရင်းတွင် လုပ်ကွက်ပမာဏကို လျော့ပေါ့ ဖော်ပြခြင်းများ ရှိနိုင်ပါသည်။

ဝေစု အများအပြားကို ကောက်ယူသည်။^{၆၆} ထုတ်လုပ်မှု အခွန်တော်များနှင့် ဝင်ငွေခွန်များကို ကာမိစေရန် အချို့သောနှစ်များတွင် ကုန်သွယ်ခွန် ကောက်ခံခဲ့ရသည်။

(ခ) အကျိုးတူဖက်စပ် လုပ်ငန်းများကို အခွန်ကောက်ယူခြင်း

MGE သည် အချို့သော ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများနှင့် ထုတ်ကုန်ခွဲဝေမှု သဘောတူညီချက်များ (production-sharing arrangements) ဖြင့် လုပ်ကိုင်မှုများ ရှိသည်။ အကျိုးတူဖက်စပ် လုပ်ငန်းများသည် တရားဝင် ကျောက်စိမ်းထုတ်လုပ်မှုအတွက် အဓိကကျသည်။ တစ်စတစ်စ များပြားလာသည့် ထုတ်လုပ်မှု ဝေစုဖြစ်ပြီး ၂၀၁၆ တွင် ၄၈ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး ရောက်ရှိခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း တရားဝင် ကျောက်မျက် ထုတ်လုပ်မှု၏ ၆ ရာခိုင်နှုန်းသာ ရှိသည်။^{၆၇} စံထား အသုံးချသည့် အကျိုးတူဖက်စပ် သဘောတူညီချက် တွင် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ၊ လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။

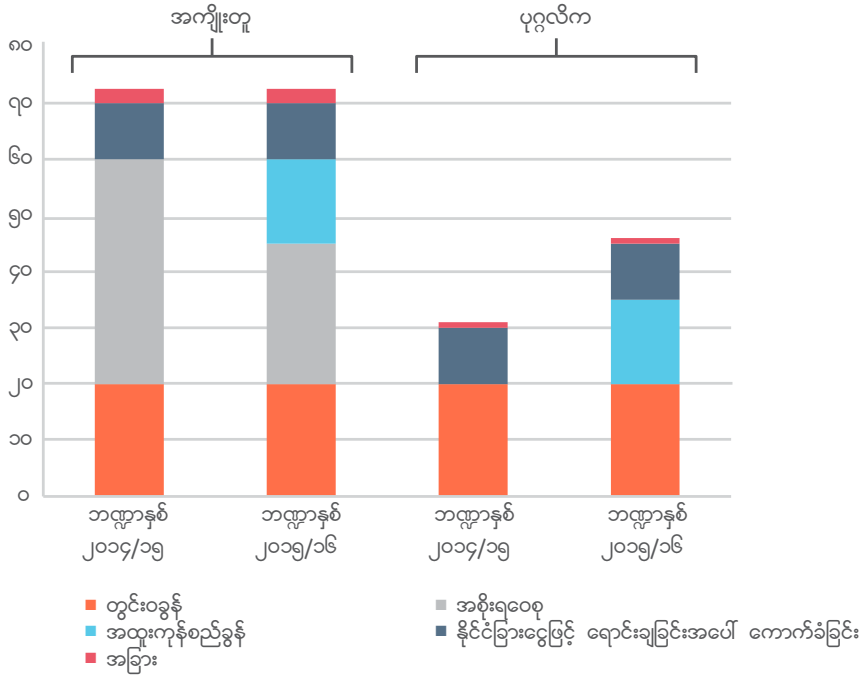
၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် အကျိုးတူဖက်စပ်လုပ်ငန်းများအတွက် တရားဝင် သတ်မှတ်ထားသည့် စုစုပေါင်း အခွန်နှုန်းထားများသည် ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး ၆၀ အထက် ရှိသော်လည်း၊ အကျိုးတူများ အမှန်တကယ် ပေးသွင်းသည့် နှုန်းထားမှာ အလွန်နည်းသည်။ ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများကဲ့သို့ပင် အကျိုးတူ များသည်လည်း ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုးကို လျော့ပြုကာ ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသည့် ထုတ်လုပ်မှုအခွန် ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းကို ရှောင်ရှားကြသည်။ ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီနှင့် ကွဲပြားသည့်အချက်မှာ အကျိုးတူများသည် ပါမစ်ကြေး အနည်းငယ်ကိုသာ ပေးသွင်းရခြင်း ဖြစ်သည်။

အကျိုးတူလုပ်ငန်းမှ အခွန်အများစုကို ထုတ်လုပ်မှု ခွဲဝေခြင်းမှ ရရှိသည်။ MGE သည် အကျိုးတူ လုပ်ကွက်များ နေ့စဉ် ဆောင်ရွက်နေမှုကို စောင့်ကြည့်ပြီး အရည်အသွေးမြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက် မျက်များကို နေပြည်တော်ရှိ ၎င်း၏ ဝိုဒေါင်တွင် သိမ်းဆည်းသည်။ အစိုးရက စံအဖြစ် အသုံးပြုသည့် စာချုပ်တွင် အကျိုးတူများသည် ၎င်းတို့၏ ထုတ်လုပ်မှုများကို ကျောက်မျက်ပြပွဲ ဗဟိုကော်မတီက နေပြည်တော်တွင် တနှစ် ၂ ကြိမ် ပြုလုပ်သည့် ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်း ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အကျိုးတူမှ ရရှိလာသည့် အစိုးရ၏ အရောင်းဝေစုများကို MGE သို့ လွှဲပြောင်းပေးသည်။

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် အစပိုင်းတွင် နိုင်ငံတော်၏ ထုတ်လုပ်မှု ဝေစုအဖြစ် ၄၀ ရာခိုင်နှုန်း ရယူရာမှ ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းထိ လျော့ချပေးရန် ကုမ္ပဏီများက ညှိနှိုင်းခဲ့ကြသည်။ သဘောတရားအရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ပေါ်တွင် ကောက်ခံသည့် ကုန်သွယ်ခွန်နှင့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်များ ပယ်ဖျက်ပေးခြင်းကို မျှတသွားစေရန် ရည်ရွယ်၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ လက်တွေ့တွင်မူ အစိုးရ ထုတ်လုပ်မှု ဝေစု လျော့လိုက်ခြင်းကြောင့် ဆုံးရှုံးသွားရသည့် အခွန်သည် အသစ် ကောက်ယူရရှိသည့် အခွန်ထက် များစွာ သာလွန်နေသည်။ ကုန်သွယ်ခွန် ကင်းလွတ်ခွင့် ရနေစဉ်တွင် ကုမ္ပဏီများသည် ဝင်ငွေများကို လျော့ပေါ့ ဖုံးကွယ်ကာ အရှုံးကို ပုံကြီးချဲ့ပြပြီး လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် အများအပြား ပေးသွင်းရခြင်းကို ရှောင်ရှားခဲ့ကြသည်။

၂၆ မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အခွန်မူဘောင်အရ ပါမစ်ကြေးသည် လက်မှတ်ထိုးကြေးနှင့် သဘောတရား ခပ်ဆင်ဆင် ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် စာချုပ်ချုပ်သည့်အချိန်တွင် တစ်ကြိမ်တည်း ပေးရသည့် အခကြေးနှင့် ဆင်ဆင်ဖြစ်သည်။

၂၇ ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာအရ အကျိုးတူများ၏ ထုတ်လုပ်မှု ဝေစုသည် ထုတ်လုပ်မှု ပြုလုပ်ရန် ၎င်းတို့ လိုင်စင်ရသည့် ဧရိယာဝေစုနှင့် လွှဲနေသည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်း အကျိုးတူ ထုတ်လုပ်မှု လုပ်ကွက်က ၁၄၅၅၆ ဧကရှိသည့် သို့မဟုတ် စုစုပေါင်း ဧရိယာ၏ ၄၅ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။ ကျောက်မျက် အကျိုးတူလုပ်ကွက်က ၆၇၃ သို့မဟုတ် စုစုပေါင်း၏ ၂၁ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။

ပုံ ၄။ အကျိုးတူ ဖက်စပ်နှင့် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများသို့ တန်ဖိုးအလိုက် ကောက်ခံသည့် အခွန်နှုန်း ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်^{၁၀}

(ဂ) တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်မှုများကို အခွန်ကောက်ခြင်း

မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍတွင် တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် အသေးစား တူးဖော်သူ အမြောက်အများ ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် ဖားကန့်/လုံးခင်း ကျောက်မျက်လုပ်ကွက် တစ်ခုတည်းမှာပင် လာရောက် တူးဖော် လုပ်ကိုင်နေသူ ခန့်မှန်း ၂၀၀၀၀၀ ရှိသည်။^{၂၆} ၁၉၉၅ ခုနှစ် မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေတွင် နိုင်ငံသားများအတွက် အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်ခွင့်ကို ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။^{၂၇} လက်ရှိ တွင်လည်း အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်သူများသည် ကျောက်မျက်ရှာဖွေခွင့် ရရန်အတွက် ပါမစ်ကိုင်ဆောင်ထားသူများနှင့် ညှိနှိုင်းရလေ့ရှိသည်။ ကုမ္ပဏီ လုပ်ကွက်နေရာများတွင် တရားမဝင် တူးဖော်ခြင်း သို့မဟုတ် အကြီးစား တူးဖော်သူများ စွန့်ပစ်ထားသည့် မြေပုံများတွင် ဝင်ရောက်ရှာဖွေ ကြရသည်။ ဥပဒေကြောင်းအရ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းအရ ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်း တစ်စုံတစ်ရာ မရှိသောကြောင့် ယင်းအသေးစား တူးဖော်သူများသည် ဒေသတွင်းမှ လောပန်းများနှင့် ညှိနှိုင်းကာ အန္တရာယ်များ၊ ခေါင်းပုံဖြတ်ခံရသည့် အခြေအနေများတွင် တူးဖော်ရှာဖွေ စားသောက်နေကြရသည်။

တွင်းထွက်များကို အသေးစား၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် (small-scale and artisanal methods (ASM) တူးဖော်မှု နည်းလမ်းများ အသုံးပြုကာ တူးဖော်သည့်အခါတွင် အစိုးရ၏ အခွန်ကောက်ယူနိုင်စွမ်း လျော့ကျသွားလေ့ ရှိသည်။ ဝင်ငွေအနည်းဆုံး ရရှိသည့် နိုင်ငံသားအချို့က အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်မှုများ ပြုလုပ်ကြသည်ဖြစ်သောကြောင့် အခွန်ကောက်ခြင်း၏ ပြန်လည်ဖြန့်ဝေပေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ အကြီးအကျယ် အားနည်းသွားသည်။ အများစုမှာ တိုးတိုးတိတ်တိတ် ဆောင်ရွက်ကြ

၂၈ ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးပေါ် အခြေမခံသည့် အခွန်ခေါင်းစဉ်များကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မပြုပါ။ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် (၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင်သာ ကျင့်သုံးခဲ့သည်) နှင့် ပါမစ်ကြေး (ဘဏ္ဍာရေး နှစ် ၂ နှစ်လုံးအတွက် အကျိုးဝင်) တို့ကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိပါ။

၂၉ “Those who search for jades illegally: The Ye Ma Say” (မြန်မာ့ကျောက်မျက်ရတနာ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်း၊ ပုံနှိပ်နေ့စွဲ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိ)

၃၀ ၂၀၁၆ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တွင် အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် တူးဖော်သူများအတွက် ပါမစ်အမျိုးအစားသစ် ပါဝင်သည်။ လွှတ်တော်တွင်း စိစစ်သုံးသပ်မှုများ ပြုနေခြင်းကြောင့် လိုင်စင်ချထားပေးခြင်းနှင့်ဆိုင်သည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များ ပါဝင်သည့် ဆက်စပ် သည့် နည်းဥပဒေများကို ထုတ်ပြန်ခြင်း မရှိသေးပါ။

သည်ဖြစ်သောကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့်လည်း အသေးစား၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် လုပ်ငန်းများမှ အခွန် ကောက်ယူရန် လက်တွေ့တွင် အခက်အခဲရှိသည်။ ဖော်ပြပါ အကြောင်းပြချက်များကြောင့် အသေးစား နှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်မှုများကို ဥပဒေအရ ခွင့်ပြုထားသည့် နိုင်ငံများသည် နှုန်းသေ သို့မဟုတ် အနိမ့်ဆုံး နှုန်းထားဖြင့် ကောက်ယူကြသည်။^{၃၀}

မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ၂၀၁၆ ပြင်ဆင်ချက်တွင် အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် တူးဖော်သူများ အတွက် ပါမစ်အမျိုးအစားကို ထည့်သွင်းထားသော်လည်း ယင်းလုပ်ငန်းများကို အခွန်ကောက်ယူနိုင်ရန် ဥပဒေများ ပါဝင်ခြင်း မရှိပါ။ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး အစိုးရသည် MGE နှင့် ပူးပေါင်းပြီး ခန္တီးလုပ်ကွက် တွင် အသေးစားနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင် လုပ်ငန်း မှတ်ပုံတင်စနစ်ကို စတင် အကောင်အထည်ဖော်လျှက်ရှိရာ အခြား ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများ အနေဖြင့်လည်း ကိုးကားနိုင်ကြမည် ဖြစ်သည်။

၃၀ “Chapter 3: Deciding on fiscal terms” in Paul Shortell and Emma Irwin, Governing the Gemstone Sector: Lessons from Global Experience (Natural Resource Governance Institute: May 2017) ကိုကြည့်ပါ။

၂။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အခွန်ပေးသွင်းမှုများ

လက်ရှိ ကျင့်သုံးနေသည့် စနစ်များသည် အစိုးရအတွက် အလွန်နည်းသည့် အခွန်ဝင်ငွေကိုသာ ရှာဖွေပေးနိုင်သည်။ ယခုအခန်းတွင် ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်အတွင်း ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်း ထုတ်လုပ်မှုမှ တရားဝင် ရရှိခဲ့သည့် အခွန်တန်ဖိုးကို ခန့်မှန်း တွက်ချက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီများမှ ၎င်းတို့ စီးပွားဖက်များ၊ အာဏာပိုင်များနှင့် ဒေသတွင်း အာဏာပွဲစားများသို့ တရားမဝင်ပေးခဲ့သည့် အခြားသော အမြတ်အစွန်းများကို လေ့လာသွားမည်ဖြစ်သည်။

(က) တရားဝင် ပေးသွင်းမှုများ

မြန်မာအစိုးရသည် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍမှ ကျပ်ငွေ ၃၆၇ ဘီလီယံ (ဒေါ်လာ ၃၆၉ သန်းနီးပါး) ရရှိခဲ့ပြီး ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ကျပ်ငွေ ၄၅၇ ဘီလီယံ (ဒေါ်လာ ၃၇၃ သန်းနီးပါး) ရရှိခဲ့သည်ဟု EITI အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြထားသည်။ (ဇယားကွက် ၂) ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ၂ ခုအတွင်း အခွန်ဝင်ငွေ အများဆုံး ရရှိခဲ့သည့် စည်းကြပ်မှုမှာ အကျိုးတူ ရောင်းချမှုမှ နိုင်ငံတော်ဝေစု (၂၅ ရာခိုင်နှုန်း) အရောင်းခွန် (၂၄ ရာခိုင်နှုန်း) ပါမစ်ကြေး (၂၃ ရာခိုင်နှုန်း) နှင့် ကုန်သွယ်ခွန် (၁၃ ရာခိုင်နှုန်း) တို့မှ ဖြစ်သည်။ ထုတ်လုပ်မှုအခွန် နှင့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်မှာ အစိုးရဝင်ငွေ၏ ၃ ရာခိုင်နှုန်းနှင့် ၁.၃ ရာခိုင်နှုန်းသာ ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ကောက်ယူသည့် ပုံစံ	အခွန်ခေါင်းစဉ်	၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်
လက်မှတ်ထိုး အပိုဆုကြေး	ပါမစ်ကြေး	၈၁.၉	၁၀၆.၄
ထုတ်လုပ်မှုပေါ် ကောက်ယူသည့် အခွန်	ထုတ်လုပ်မှု အခွန်	၇.၃	၁၇.၂
ရောင်းချမှုပေါ် ကောက်ယူသည့် အခွန်	နိုင်ငံတော် ဝေစု	၁၂၂.၉	၈၀.၂
	အထူး ကုန်စည်ခွန်	၀	၁၀၈.၇
	နိုင်ငံခြားငွေဖြင့် ရောင်းချမှု	၉၆.၀	၁၀၁.၇
	ကျောက်မျက်ပြပွဲကြေး	၁၂.၈	၇.၃
	အခြား အခွန်အခများ	၃၂.၅	၁၃.၂
အမြတ်အစွန်းပေါ် ကောက်ယူသည့် အခွန်	လုပ်ငန်း ဝင်ငွေခွန်	၀	၁၀.၅

ဇယားကွက် ၂။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အခွန်ပေးသွင်းမှု (ကျပ်ငွေ ဘီလီယံ) ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်^{၃၂}

၃၂ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာများနှင့် စာရေးသူ၏ တွက်ချက်မှုများပေါ်တွင် အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အထူးကုန်စည်ခွန်နှင့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်အဖြစ် ကျပ်ငွေ ၁၅ ဘီလီယံ နှင့် ၅ ဘီလီယံ အသီးသီး ရရှိခဲ့ကြောင်း ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် အစီရင်ခံစားသည်။ သို့သော်လည်း ယင်း ပေးသွင်းမှုများကို ဇယား ၂ တွင် ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိပါ။ ယင်းနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် များအတွက် အခွန် ကောက်ယူနိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ (ကျောက်စိမ်း နှင့် ကျောက်မျက်နှင့် မဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းများမှ ရရှိမှုများပေါ်တွင် ပေးသွင်းခြင်းဖြစ်ကြောင်း ကုမ္ပဏီများက ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။) ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် အထူးကုန်စည်ခွန်အဖြစ် ကျပ်ငွေ ၃၆၀ ဘီလီယံ ရရှိခဲ့သည်ဟု EITI တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းအနက်မှ ကျပ်ငွေ ၂၅၀.၉ ဘီလီယံကို ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနမှ ကောက်ယူခြင်း ဖြစ်ပြီး ၁၀၈.၇ ဘီလီယံကို MGE မှ ကောက်ယူသည်။ သို့သော်လည်း ကျောက်မျက်ပြပွဲအတွင်း စုစုပေါင်း ရောင်းချမှု (ကျပ်ငွေ ၈၄၇ ဘီလီယံ) ကို အခွန်နှုန်းထား (၁၅ ရာခိုင်နှုန်း သို့မဟုတ် ၎င်းအောက် လျော့သည့်နှုန်း) ဖြင့် ကောက်ယူပါက အစိုးရအနေဖြင့် အမြင့်ဆုံး ကောက်ယူနိုင်မည့် အထူးကုန်စည်ခွန်မှာ ၁၂၇ ဘီလီယံဝန်းကျင်သာ ရှိသည်။ စာရင်းဖော်ပြထားသည့် ပမာဏ၏ တဝက်ပင် မရှိပါ။ NRGI ၊ EITI နှင့် IRD တို့ ဆွေးနွေးမှုအရ အထူးကုန်စည်ခွန်တွင် ကျပ်ငွေ ဘီလီယံနှင့်ချီကာ ပိုလျှံနေမှုသည် ကုမ္ပဏီ များ၏ အခြားကဏ္ဍ (တူးဖော်ခြင်း မဟုတ်သည့်) လုပ်ငန်းများမှ ပေးသွင်းမှုများ ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ညွှန်ပြလျက် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဇယားကွက် ၂ တွင် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ရရှိခဲ့သည့် အထူးကုန်စည်ခွန် ပေးသွင်းမှုမှာ ကျပ်ငွေ ၁၀၉ ဘီလီယံ (MGE မှ ထုတ်ပြန်သည့်ပမာဏ) ဖြစ်သည်ဟု ယူဆလျက် ဖော်ပြ ခဲ့ပါသည်။

အခြား ပေးသွင်းမှုများ	၁၃.၈	၁၁.၆
စုစုပေါင်း (ကျပ်ငွေ ဘီလီယံပေါင်း)	၃၆၇.၁	၄၅၆.၉
စုစုပေါင်း (အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း)	၃၆၉.၀	၃၇၃.၃

အခွန်ကောက်ယူရာမှ ရရှိသည့် ပမာဏသည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခြင်းမှ ရရှိသည့် ပမာဏ၏ အစိတ်အပိုင်းငယ်လေးသာ ဖြစ်ကြောင်း စတိတ်ဟိုဒါများက လက်ခံထားကြသည်။ ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ်နေသည့် တန်ဖိုး အစစ်အမှန်ကို သတ်မှတ်နိုင်ရန်အတွက် ကိုးကားနိုင်သည့် အညွှန်းကိန်း အနည်းငယ်သာ ရှိသည်ဖြစ်သောကြောင့် အခွန် မည်မျှ ယိုစီးသွားသည်ကို သိရှိရန်အတွက် အခက်အခဲများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ယုံကြည်ကိုးကားနိုင်သည့် အချက်အလက်မရှိခြင်းကြောင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုး တွက်ချက်ရာတွင် မှန်းဆ တွက်ချက်မှုများပေါ်တွင် မှီခိုနေရသည်။ ကျောက်စိမ်း ထုတ်လုပ်မှုသည် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ဒေါ်လာ ၂ ဘီလီယံမှ ၁၅.၅ ဘီလီယံကြား၊ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ဒေါ်လာ ၃.၇ ဘီလီယံမှ ၄၃.၁ ဘီလီယံကြား ရှိနိုင်ကြောင်း တွက်ချက်နိုင်ပုံကို ယခုစာတမ်း၏ နောက်ဆက်တွဲတွင် ဖော်ပြထားသည်။ ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှုသည် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ဒေါ်လာ ၂၇၈ မှ ၃၄၀ သန်းကြား၊ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ၃၈၅ မှ ၄၇၀ သန်းကြား ရှိနိုင်ကြောင်း ခန့်မှန်းထားသည်။^{၃၃} ယင်းတွက်ချက် ခန့်မှန်းမှုများအရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုး၏ ၂.၃ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၁၆.၁ ရာခိုင်နှုန်းကို ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကောက်ယူနိုင်ခဲ့ပြီး၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ၀.၉ မှ ၉.၁ ရာခိုင်နှုန်းကို ကောက်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ ဇယားကွက် ၃ ကိုကြည့်ပါ။

ယင်းတွက်ချက်မှုများအပြင် NRG I မှ ကျောက်လုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်နေသည့် စတိတ်ဟိုဒါများကို ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ်နေသည့် တန်ဖိုး အရွယ်အစားနှင့် ပတ်သက်ပြီး မေးမြန်းခဲ့ရာ ယေဘုယျအားဖြင့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချမှုသည် ကျောက်စိမ်း စုစုပေါင်း၏ ၁၅ မှ ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းထိ ရှိကြောင်း ဖြေဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ရရှိသည့် အခွန်သည် ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး၏ ၂ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၅ ရာခိုင်နှုန်းထိ ရှိနိုင်ကြောင်း ခန့်မှန်းနိုင်သည်။^{၃၄}

ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ်နေသည့် တန်ဖိုး အစစ်အမှန်ကို သတ်မှတ်နိုင်ရန် အတွက် ကိုးကားနိုင်သည့် အညွှန်းကိန်း အနည်းငယ်သာ ရှိသည်ဖြစ်သောကြောင့် အခွန် မည်မျှ ယိုစီးသွားသည်ကို သိရှိရန် အတွက် အခက်အခဲများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ဇယားကွက် ၃။
ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ် တန်ဖိုးနှင့် ရရှိသည့် အခွန်ပမာဏ နှိုင်းယှဉ်ချက် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်

ကဏ္ဍတွင်း လည်ပတ်နေသည့် စုစုပေါင်း ခန့်မှန်းတန်ဖိုး (အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း)^{၃၅}

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အနိမ့်)	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အမြင့်)
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အနိမ့်)	၂၂၈၈	၆၆၉၇
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အမြင့်)	၅၁၈၃	၁၅၈၅၃

အခွန် ရရှိမှုနှုန်း (%)

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အနိမ့်)	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အမြင့်)
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အနိမ့်)	၁၆.၁	၅.၅
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အမြင့်)	၇.၁	၂.၃

၃၃ EITI အချက်အလက်များတွင် ကျောက်စိမ်းမှ အချက်အလက်နှင့် ကျောက်မျက်မှ အချက်အလက်များကို ခွဲခြားထားခြင်း မရှိပါ။ MGE မှ NRG I သို့ပေးသည့် အချက်အလက်များအရ ကျောက်စိမ်းမှ အခွန်ဝင်ငွေသည် ကျောက်မျက်မှ ဝင်ငွေထက် ပို၍များပြားသည်။ MGE သည် ကျောက်စိမ်းမှ ကျပ်ငွေ ၁၃၉.၃ ဘီလီယံ၊ ကျောက်မျက်မှ ၂.၉ ဘီလီယံကို ၂၀၁၅ တွင် ကောက်ယူခဲ့သည်။ ယခုစာတမ်း နောက်ဆက်တွဲတွင် ဖော်ပြထားသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ ခန့်မှန်းတန်ဖိုး အနိမ့်ဆုံးနှင့် နှိုင်းယှဉ်လိုက်ပါက ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍ တန်ဖိုး၏ ၃.၁ ရာခိုင်နှုန်း၊ ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုး၏ ၀.၆ ရာခိုင်နှုန်းကို အခွန်အဖြစ် ရရှိသည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။

၃၄ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် တင်ပြရောင်းချခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များသည် (ကျောက်အားလုံးကို ရောင်းချခြင်းမရှိသည့်တိုင်အောင်) ယူရို ၃.၆ ဘီလီယံ သို့မဟုတ် ဒေါ်လာ ၄.၄ ဘီလီယံနီးပါး ရှိသည်။

၃၅ ကဏ္ဍတန်ဖိုး အသေးစိတ် တွက်ချက်ရင်းပြမှုကို စာတမ်းနောက်ဆက်တွဲတွင် ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အနိမ့်)	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အမြင့်)
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အနိမ့်)	၄၀၉၁	၁၁၆၂၃
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အမြင့်)	၁၄၇၀၀	၄၃၅၅၁

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အနိမ့်)	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း ခန့်မှန်းချက် (အမြင့်)
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အနိမ့်)	၉.၁	၃.၂
လျော့ပေါ့တင်ပြမှု ခန့်မှန်း (အမြင့်)	၂.၅	၀.၉

(ခ) တရားမဝင် ပေးသွင်းမှုများ

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီ အများအပြားသည် တရားဝင် ပေးသွင်းမှုများကို ရှောင်ရှားရင်းဖြင့် စီးပွားဖက်များ၊ အာဏာပိုင်များနှင့် လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များသို့ ငွေပမာဏ အများအပြားကို တရားမဝင် ပေးသွင်းနေရသည်။ ယင်းအတွက် ကုန်ကျစရိတ်သည် အစိုးရသို့ ကုမ္ပဏီများ ပေးသွင်းသည့် ပမာဏ နှင့်တန်းတူ သို့မဟုတ် အများအပြား ပိုနိုင်သည်။ တိုးတိုးတိတ်တိတ် ပေးသွင်းမှုများကို (၁) စာချုပ် စာတမ်းကိစ္စ (၂) ပွဲစားခ (၃) စင်ပြိုင် အခွန်စနစ်အတွက် ပေးသွင်းကြရသည်။

တရားမဝင် ပေးသွင်းရ သည့် ပမာဏသည် အစိုးရသို့ ကုမ္ပဏီများ ပေးသွင်းသည့် ပမာဏနှင့် တန်းတူ သို့မဟုတ် အများအပြား ပိုနိုင်သည်

ပါမစ်ကိုင်ထားသူကိုယ်စား ကြားလူက ဝင်ရောက်တူးဖော်သည့် ကိစ္စ အများအပြား ရှိသည်။ ပါမစ်ရရှိ ထားသူများကလည်း လုပ်ကွက်နေရာ ကျယ်ကျယ်ရရန်အတွက် စုပေါင်းတူးဖော်ကြခြင်းလည်း ရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အနေအထားတွင် တူးဖော်ရေးလုပ်သည့် ကုမ္ပဏီများက ဥပဒေကြောင်းအရ အမည် ပေါက် ပိုင်ဆိုင်သူကို ထုတ်လုပ်မှု ဝေစု သို့မဟုတ် အရောင်းဝေစု ပေးသည်။^{၃၆}

ပါမစ်မရှိပဲ တူးဖော်ခြင်း^{၃၇}၊ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များကို နိုင်ငံပြင်ပသို့ မှောင်ခိုထုတ်ခြင်းများ^{၃၈} အပါအဝင် တရားမဝင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု အမျိုးမျိုးအတွက် ကုမ္ပဏီများသည် အာဏာပိုင်များကို လာဘ်ထိုးကြသည်။ ပါမစ်များ ရရှိရန်၊ အချို့သောလမ်းကြောင်းများ ဖြတ်သန်း အသုံးပြုနိုင်ရန်၊ လုပ် ကွက် လုံခြုံရေးအတွက်လည်း ပွဲစားခများ ပေးကြရကြောင်း မေးမြန်းမှုများမှ သိရသည်။^{၃၉}

ကချင်လွတ်လပ်ရေး တပ်မတော် (ကေအိုင်အေ) သည် ကျောက်စိမ်းတူးဖော်သည့် ကုမ္ပဏီများထံမှ အခွန် ကောက်ယူသည်။ ပါမစ်ကြေးနှင့် ထုတ်လုပ်မှု၏ ၁၀ ရာခိုင်နှုန်းကို ကေအိုင်အေမှ ကောက်ယူ သည်။

၃၆ ဆင်ကန်ထရိုက် ပေးခြင်း၊ စုပေါင်းတူးဖော်ခြင်း ၂ မျိုးလုံးကို မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေတွင် တားမြစ်ထား သည်။
 ၃၇ See, e.g., note 9.
 ၃၈ See, e.g., Htoo Thant, 'Companies smuggling raw jade stones busted', The Myanmar Times, 2 March 2017; Kyaw Myo Min, 'Police Arrest 20 For Jade Smuggling in Myanmar's Hpakant', Radio Free Asia, 14 February 2017.
 ၃၉ ၂၀၁၆ နှင့် ၂၀၁၈ ကြား ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် မေးမြန်းမှုများပေါ်တွင် အခြေခံထားပါ သည်။

၃။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အခွန်ကောက်ရာတွင် ကြုံရသည့် အခက်အခဲများ

လက်ရှိ အခွန်စနစ်အရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခြင်းမှ ရရှိနိုင်သည့် အကျိုးအမြတ် များစွာ ဆုံးရှုံးနေရပါသည်။ အခွန်ရှောင်ခြင်းကို လျော့ချရန်၊ တရားမဝင် နားလည်မှုဖြင့် ပေးသွင်းနေမှုများကို တိုက်ဖျက်နိုင်ရန်အတွက် မူဝါဒ အပြောင်းအလဲ ကြီးကြီးမားမား ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ဆဲဖြစ်ပါသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဥပဒေ သတ်မှတ်ချက် အပြောင်းအလဲ၊ ဌာနတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု အပြောင်းအလဲ၊ ဥပဒေ အသုံးချခြင်း အလေ့အထများ အပြောင်းအလဲများ ပါဝင်သင့်ပါသည်။

ယခုအခန်းတွင် (၁) အစိုးရ ဌာနများကြား အခွန်ကောက်ယူမှု တာဝန်ခွဲဝေခြင်း (၂) ပါမစ် လုပ်ငန်းစဉ်မှ အခွန်ကောက်ယူခြင်း (၃) ထုတ်လုပ်မှုပေါ် အခွန်ကောက်ယူခြင်း (၄) ရောင်းချမှုပေါ် အခွန်ကောက်ယူခြင်း (၅) ကုမ္ပဏီ အမြတ်အစွန်းပေါ်တွင် အခွန်ကောက်ယူခြင်း (၆) အခွန်ပေးသွင်းမှု စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ဥပဒေဖြင့် ကြပ်မတ်ခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်၍ ကြုံတွေ့ရသော အခက်အခဲများကို ဖော်ပြထားပါသည်။

(က) အခွန်ကောက်ယူမှု တာဝန်ခွဲဝေခြင်း

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်တွင် အစိုးရ ဌာနများကြား အခွန်ကောက်ယူရန် တာဝန်ခွဲဝေမှုကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားရမည်။ အခွန်ကောက်ယူရန် တာဝန်ရှိသည့် ဌာနများကလည်း တာဝန်ခံမှုအပြည့်ဖြင့် အခွန်ကောက်ခြင်း လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရမည်။ မြန်မာ ဥပဒေများတွင် သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးဌာနများ နှင့် ဦးစီးဌာနများကြား အခွန်ကောက်ယူမှု တာဝန်ကို တိတိကျကျ ခွဲခြားထားခြင်း မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် သက်ဆိုင်ရာ ဌာနများသည် လိုအပ်ချက်ကို လိုက်ပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ပိုင်းခြား ရယူကြသဖြင့် ဆိုးကျိုးများ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ (၁) အခွန်ကောက်ယူခွင့်အာဏာ ပိုင်းခြားထားမှု မပြတ်သားသဖြင့် အခွန်ခေါင်းစဉ် တစ်မျိုးကို မတူညီသည့် ဌာနများက အခါခါ ကောက်ယူခြင်း၊ အခြားဌာန လက်အောက်ရှိ အခွန်ခေါင်းစဉ်ကို မဆိုသည့်ဌာနမှ ဝင်ရောက် ကောက်ယူခြင်း (၂) MGE အကျိုးတူဖက်စပ် လုပ်ငန်းဖက်အနေနှင့်လည်း ပါဝင်နေသည်ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း၏ အခွန်ကောက်သည့် တာဝန်နှင့် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ (၃) MGE ၏ စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုမှာ အားနည်းသည်ဖြစ်သောကြောင့် အခွန်ရရှိမှု နည်းပါးသည်။ (၄) လုပ်ငန်းရှင်များက တရားဝင် ပါဝင်နေမှုက အခွန်ကောက်သည့်စနစ် ခိုင်မာမှုကို အားလျော့စေသည်။

မြန်မာ့ဥပဒေ သတ်မှတ်ချက်အရ အခွန်ကောက်ယူမှုတာဝန် အများစုကို သယံဇာတနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန (MoNREC) နှင့် စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန (MoPF) သို့ ချထားပေးပါသည်။ သို့သော်လည်း ဌာန ၂ ခု၏ အခွန်တာဝန်များကို ပြတ်သားစွာ မဖော်ပြထားသဖြင့် တာဝန် လစ်ဟာမှုများ၊ လုပ်ငန်း ထပ်နေသည်များ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ ဥပမာ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ နှင့် ပြည်ထောင်စု အခွန်ဥပဒေတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်အတွက် နိုင်ငံခြားငွေဖြင့် ရောင်းချရန်၊ အထူးကုန်စည်ခွန်တို့ သတ်မှတ်၊ ကောက်ယူနိုင်ခွင့် ရှိသော ဌာနကို တိကျစွာ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။^{၄၀} MoNREC အတွင်းမှ သတ္တုတွင်း ဦးစီးဌာန နှင့် MGE ကြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များကိုလည်း တိကျစွာ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ ပါမစ်ကြေး တွက်ချက်ကောက်ယူခြင်း၊ ထုတ်လုပ်မှု အခွန်များ ကောက်ယူခြင်း အပါအဝင် အခြားတာဝန်များကို တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။

ဝန်ကြီးဌာနများကြား၊ ဌာနတွင်း ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု အားနည်းခြင်းကလည်း အခွန်ကောက်ခံခြင်း အခက်အခဲများကို ပို၍ ဆိုးဝါးစေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပြည်တွင်းအခွန်များ ဦးစီးဌာန (IRD) သည် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များပေါ်တွင် ကုန်သွယ်ခွန် ကောက်

ဝန်ကြီးဌာနများကြား၊ ဌာနတွင်း ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု အားနည်းခြင်းကလည်း အခွန်ကောက်ခံခြင်း အခက်အခဲများကို ပို၍ ဆိုးဝါးစေသည်

၄၀ လက်တွေ့တွင် MoNREC နှင့် MoPF ၏ အခွန်ကောက်ခံခြင်း တာဝန်သည် ထပ်နေ သို့မဟုတ် အလှည့် အပြောင်း ဖြစ်နေပါသည်။ ဝန်ကြီးဌာနများ၏ တာဝန်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ရှင်းလင်းမှု မရှိခြင်းကို EITI ထုတ်ပြန်ချက်တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ အချို့သော ကုမ္ပဏီများသည် အထူးဝင်ငွေခွန်ကို MGE နှင့် IR သို့ ပေးသွင်းသည်။ ပထမပိုင်းတွင် MGE သို့ ပေးသွင်းပြီး နောက်ပိုင်းတွင် IR သို့ ပေးသွင်းသည်များ ရှိပါသည်။

ယူသည်။ သို့သော်လည်း ကျောက်မျက်ပြွဲ ပြင်ပတွင် ပြုလုပ်သည့် အရောင်းအဝယ်များကို ကောက်ယူ နိုင်ခြင်း မရှိပါ။ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် ကောက်ယူနိုင်ရန်အတွက် ကုမ္ပဏီများ၏ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ကြေညာချက်ကို စစ်ဆေးနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် လုပ်ငန်းအချက်အလက်များလည်း မရှိပါ။

MGE သည်လည်း ၎င်း၏ စည်းကမ်းကြပ်မတ်ရေး လုပ်ငန်းတာဝန်ကို အတိုက်အခံ ဖြစ်စေသည့် ဝင်ငွေရှာဖွေရေး တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေရသည်။ နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်းဖြစ်သော MGE သည် အကျိုးတူ ဖက်စပ်လုပ်ငန်းများတွင် နိုင်ငံတော် ကိုယ်စားပြု၍ အစုစပ်တစ်ဦးအနေဖြင့် ပါဝင်သည်။^{၄၁} တစ်ချိန်တည်း မှာပင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း စည်းကမ်းကြီးကြပ်မှု အာဏာကိုလည်း ကျင့်သုံးသည်။ အခွန်ခေါင်းစဉ် အများစု သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ကောက်ယူခြင်းတာဝန် အပါအဝင် အခြား ကြီးကြပ်လုပ်ငန်း များတွင်လည်း အာဏာယူထားသည်။

MGE သည် အကျိုးတူဖက်စပ်တွင် အစုစပ်အနေဖြင့် ပါဝင်ခြင်းသည် နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်း၏ အခွန်ဘဏ္ဍာ တိုးမြှင့်ရှာဖွေရေး တာဝန်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသည်။^{၄၂} ဥပမာ ၎င်းဖက်စပ်ပါဝင်သည့် ကျောက် ဈေးကောင်းရရေးအတွက် ကျောက်မျက်ပြွဲတင်သည့် ကျောက်ပမာဏ လျော့သွားစေရန် MGE က နည်းလမ်းရှာ ဆောင်ရွက်သည်။ ထို့ကြောင့် ယခင် ကျောက်မျက်ပြွဲများတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ ပါဝင်ခြင်း မရှိတော့ပဲ၊ မှောင်ခိုဈေးကွက်တွင် ကျောက်စိမ်းများ ပို၍ အရောင်းအဝယ် ဖြစ် သောကြောင့် နိုင်ငံတော်မှ ရသင့်သည့် အခွန်များကို ဆုံးရှုံးသွားစေသည်။

MGE သည် ဥပဒေများ ပြန်လည်ရေးသားခြင်း သို့မဟုတ် အဓိပ္ပါယ် သတ်မှတ်ချက် ပြုပြင်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရန် တရားဝင် မဟုတ်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် ခိုင်ခိုင်မာမာ ရှိနေသည်။ ယင်းသည် အခွန်မူဝါဒကို ကြီးမားသည့် သက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သဘောတရားအရ MGE သည် MoNREC လက်အောက်တွင် ရှိသော်လည်း ဝန်ကြီးဌာနသည် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှု မရှိသောကြောင့် MGE ၏ လုပ်ငန်းများမှာ အစစ်အဆေး မရှိသလောက် ဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း၏ အာဏာကို ဥပဒေပိုင်းမှ စောင့်ကြည့်သုံးသပ်ခြင်းများသည်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် မရှိသလောက်ဖြစ်သည်။^{၄၃} မြန်မာ့ကျောက်မျက် နည်းဥပဒေများနှင့် အခြားသော ဥပဒေ စာရွက်စာတမ်းများကို လေ့လာရန် ပိတ်ပင်ထားခြင်းကလည်း MGE ကို အများပြည်သူ၏ စိစစ်မှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့် ရရှိစေသည်။

MGE ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များကို အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေရေး သို့မဟုတ် အများပြည်သူများ၏ စိစစ် သုံးသပ်မှုမှ ကင်းလွတ်နေသည် ဖြစ်သောကြောင့် စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အားနည်းချက်များကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ တိုးတိုးတိတ်တိတ် အပေးအယူများ ပါဝင်နေသည့်ဖြစ်သောကြောင့် ကုမ္ပဏီများကို လွှတ်တော်တွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိစွာနှင့် ကိုယ်စားပြုမှု အခိုင်အမာဖြင့် အတည်ပြုထားသည့် ဥပဒေ များကို ရှောင်ရှားရန် အားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ အထင်ရှားဆုံးအနေဖြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်အရိုင်းတုံးကို မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေပါအတိုင်း အခွန် ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း ကောက်ယူခြင်း သည် မှတ်ပုံတင်ကြေး^{၄၄}အဖြစ် ကောက်ယူခြင်း ဖြစ်သည်ဟု အာဏာပိုင်များက ပြောသည်။ ယင်း အဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူမှုသည် ဆန့်ကျင်နေသည်။ လွှတ်တော်တွင် အတည်ပြုခဲ့သည့် ၂၀၁၆ မြန်မာ့ ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်မှုနှင့် ကွဲပြားနေသည်။^{၄၅} ကုမ္ပဏီများသည် MGE ၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုမှုကို

၄၁ MGE ကိုယ်တိုင်လည်း ကျောက်စိမ်းအနည်းအကျင်းကို နေပြည်တော် ကျောက်မျက်ပြွဲများတွင် ပြသနေ သည်။ ထိုသို့ ရောင်းချမှုသည် ကျောက်မျက်ပြွဲ အရောင်း၏ အလွန်သေးငယ်သည့် အစိတ်အပိုင်းသာ ဖြစ်သည်။ EITI အစီရင်ခံစာတွင် MGE ပါဝင်မှု မရှိခြင်းကလည်း အခြားအခွန်များ စီမံပုံနှင့်ပတ်သက်သည့် မေးခွန်းများကို ထွက်ပေါ်စေသည်။
၄၂ အခွန်ကောက်ယူခြင်းအပြင် စီးပွားဖြစ် ထုတ်လုပ်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်းကလည်း အခြားသော အရေးကြီး စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ တာဝန်များကို လွှမ်းမိုးသွားသောကြောင့် ၎င်း၏ အကျိုးတူဖက်စပ်၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းရှင်များ၏ လုပ်ငန်းပိုင်း၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ပိုင်းနှင့် ဘေးကင်းရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက် ဖောက်ပြန်မှုများကို အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပေါ်စေသည်။
၄၃ "Access to Justice and Administrative Law in Myanmar" (USAID: 2014).
၄၄ MGE နှင့် NRG ဝေ့ဆုံမှု၊ ၂၀၁၈ ဇွန်
၄၅ MGE မှ သတ်မှတ်ထားသည့် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်လည်း ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသည်။ အပိုဒ် ၄၃ တွင် ပါမစ်လက်ကိုင်ထားသည့် ကုမ္ပဏီ/အဖွဲ့အစည်းသည် ရာဖြတ်အဖွဲ့မှ သတ်မှတ်သည့် တန်ဖိုးအတိုင်း ကျပ်ငွေဖြင့် အခွန်ပေးသွင်းရမည်။ ပတ္တမြား၊ နီလာ၊ ကျောက်စိမ်းနှင့် စိန်တို့အတွက် ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း... ဟု ဖော်ပြထားသည်။

အတည်ယူ၍ ဒေါ်လာ ဘီလီယံနှင့်ချီသော အခွန်ပေးသွင်းမှုကို ရှောင်ရှားနေကြသည်။

ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းရှင်များကို ကိုယ်စားပြုသည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်နှင့် လက်ဝတ်ရတနာလုပ်ငန်းရှင်များ အသင်း (Myanmar Gems and Jewellery Entrepreneurs Association (MGJEA) ကို အခွန်ကောက်ယူခွင့် နှင့် စီမံခွင့် ပေးခြင်းသည် ကိုယ်ကျိုးရှာရန် အခွင့်အလမ်းများကို ပေါ်ပေါက်စေသည်။ ပထမတစ်ချက်အနေဖြင့် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် MGJEA ပါဝင်နေမှုသည် အခွန်ကောက်ယူသည့် လုပ်ငန်းစဉ်၏ လွတ်လပ် မျှတမှုကို လျော့ကျစေသည်။ MGE လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် MGJEA ကိုယ်စားလှယ်များသည် ကုမ္ပဏီမှ ပေးသွင်းရမည့် အခွန်ပမာဏကို တွက်ချက်သည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် တန်ဖိုးဖြတ်သည့် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ရမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ၂၀၁၆ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် (အထင်ကရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီ လူကြီး များ မူကြမ်းပြုစုသည်) တွင်လည်း ဗဟိုကြီးကြပ်ရေး ကော်မတီတွင် MGJEA အတွက် ၃ နေရာကို သတ်မှတ်ထားပေးသည်။ ယင်းကော်မတီသည် ရာဖြတ် အယူခံမှုများကို ကြားနာသည့် ကော်မတီ ဖြစ် သည်။ MGJEA ၏ တာဝန်မှာ အသင်းဝင် ကုမ္ပဏီများကို ကိုယ်စားပြုရန် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကိုယ်ကျိုး ရှာမှုကို ဖြစ်စေပြီး ကုမ္ပဏီများ၏ အခွန်ကိစ္စများ ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပါဝင်နေခြင်းမှ ထုတ်ပယ်သင့်သည်။

ဒုတိယအနေဖြင့် အခွန်ဝင်ငွေ စီမံမှုတွင် MGJEA ပါဝင်နေခြင်းသည် အစိုးရ အာဏာပိုင်များကို တရားနှင့်မညီသော နေရာများ ဖြစ်ထွန်းစေသည်။ MGE အာဏာပိုင်များ၊ MGJEA ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သည့် ပူးတွဲ ကျောက်မျက်ဗဟိုကော်မတီသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်စိမ်း နှင့် ကျောက်မျက်များမှ ၁ ရာခိုင်နှုန်းကို ကျောက်မျက်ပြပွဲကြေးအဖြစ် ကောက်ယူသည်။ ကောက်ယူရရှိ သည့် အခွန်များကို MGJEA စာရင်းတွင် ထည့်သွင်းသည်။ ယင်းစာရင်းကို ဝင်ရောက်စစ်ဆေးသည့် စာရင်းစစ် သို့မဟုတ် အစိုးရမှ တရားဝင် စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းခြင်း မရှိပါ။^{၄၆} အစိုးရ အပြောင်းအလဲ ဖြစ်သည့်အခါတွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲကြေးအဖြစ် ရရှိထားသည့် အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်း ၁၀၀ နီးပါး ကို ဦးသိန်းစိန် အစိုးရမှ လူဟောင်းများက ထုတ်ယူသွားသည်ဟု MGJEA အသင်းဝင်များက ပြော သည်။^{၄၇}

(ခ) ပါမစ်ကြေး ကောက်ယူခြင်း

တူးဖော်ခွင့် ပါမစ်များသည် အကြောင်း ၂ မျိုးနှင့် ကောင်းကျိုးပြုသည်။ ပါမစ်ချထားပေးခြင်းမှ ပါမစ် ကြေးအဖြစ် အခွန်များ တိုက်ရိုက် ရယူနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် စာချုပ်ချုပ်ဆိုသည့်အခါတွင် တစ်ကြိမ်တည်း ပေးသွင်းမှုအနေဖြင့် ရယူနိုင်သည်။^{၄၈} အခွန် သတ်မှတ်ချက် မလိုက်နာသည့် ကုမ္ပဏီများကို ပါမစ် သက်တမ်း မတိုးပေးခြင်း၊ အသစ်မချပေးခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည့် ဖြစ်သောကြောင့် ပါမစ်ချပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့်လည်း အခွန်ကောက်ခြင်းကို သွယ်ဝိုက် အားဖြည့်ပေးနိုင်သည်။

၁၉၉၅ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေအရ တစ်ကေ အကျယ်ရှိ လုပ်ကွက်များကို အိတ်ပိတ်တင်ဒါစနစ်ဖြင့်

၄၆ ကျောက်မျက်ပြပွဲကြေးသည် အနာဂါတ်တွင် ပြုလုပ်မည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲများ စရိတ်အတွက် ရည်ရွယ်သည် ဟု ယူဆနိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့အတွက် ရှင်းလင်းသည့် ဥပဒေသတ်မှတ်ချက်များ ချထားခြင်း မရှိပါ။ ပြပွဲကြေး ကောက်ယူခြင်းနှင့် စီမံမှုအတွက် လမ်းညွှန်ချက်ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ဖြန့်ချိထားခြင်း မရှိပါ။

၄၇ Chan Mya Htwe, 'Tribunal to investigate gem association embezzlement claims', Myanmar Times, 2 June 2016.

၄၈ ပါမစ်ကြေး (လက်မှတ်ထိုး အပိုဆုကြေးဟု ပို၍လူသိများ) သည် သဘာဝ သယံဇာတကဏ္ဍတွင် ခေတ်စား သည့် အခွန်ပုံစံတစ်ခု ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှု အားနည်းသည့် နိုင်ငံများတွင် ခေတ်စား သည်။ စီမံကိန်း စတင်သည်နှင့် ကောက်ယူသည်။ အနိမ့်ဆုံး တွက်ချက်၍ ကောက်ယူခြင်းဖြစ်သည်။ လုပ်ငန်းအောင်မြင်မှုနှင့် စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှု တင်းကြပ်မှုပေါ်တွင် မှီခိုကာ အလျော့အတင်းရှိသည့် အခွန်များဖြစ်သော ထုတ်လုပ်မှု၊ ရောင်းချမှုပေါ် အခြေခံသည့် အခွန်များနှင့်ယှဉ်လျှင် အစိုးရအဖို့ အရှုံး နည်းသည်။ လက်မှတ်ထိုး အပိုဆုကြေးဖြင့် တူးဖော်မည့် သယံဇာတမှ ရသင့်သည့် အခွန်ပမာဏ ရရှိနိုင်ရန် မှာ ခက်ခဲသည်။ တစ်ကြိမ်တည်း အပြတ်စိုက်ထုတ်ရသည့် စရိတ်များပြားသဖြင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများကို တွန့်ဆုတ်စေသည်။ အထူးသဖြင့် ငွေကြေး ချေးငှားရန် ခက်ခဲသည့် အသေးစားနှင့် အလတ်စား လုပ်ငန်း များအဖို့ ဖြစ်သည်။ လက်မှတ်ထိုး ဆုကြေးပေါ် မှီခိုနေခြင်းသည် အစိုးရအဖို့ တူးဖော်ခွင့် လိုင်စင်သစ်များ ထုတ်ပေးရန် ဘဏ္ဍာရေးမက်လုံးများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သယံဇာတ ကုန်ဆုံးခြင်းကို မြန်ဆန်စေပြီး နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ငန်းကြီးကြပ်နိုင်မှုကို လျော့ကျစေသည်။

ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများသို့ ချပေးသည်။ သတ်မှတ်ချက်များအရ အမြင့်ဆုံး ဈေးပေးနိုင်သူကို ချပေးရမည် ဖြစ်သည်။ ကြမ်းခင်းဈေးအဖြစ် ၃ နှစ်သက်တမ်း လုပ်ကွက်တစ်ခုအတွက် ကျပ်ငွေ ၁ သန်းဖြစ်ပြီး၊ ၅ နှစ်သက်တမ်း လုပ်ကွက်အတွက် ကျပ်ငွေ ၁၀၀ ဖြစ်သည်။^{၉၆} ဧက ၅၀ အကျိုးတူ ဖက်စပ် လုပ်ကွက်အတွက် MGE နှင့် လျှို့ဝှက်ဆွေးနွေး ရယူရသည်။ ယင်းအတွက် ရွေးချယ်ရန် သတ်မှတ် ထားသည့် စံနှုန်းမရှိပါ။^{၉၇} ရသည့် လုပ်ကွက်အကျယ်အဝန်းနှင့် ယှဉ်ပါက အလွန်နည်းသည့် ပါမစ်ကြေး ကိုသာ ပေးသွင်းကာ လုပ်ကိုင်ကြသည်။^{၉၈}

ယခုအခန်းတွင် (၁) ပါမစ်ချထားပေးရာမှ အခွန်ဝင်ငွေ အများအပြား ရရှိသည်ဖြစ်သော်လည်း ဘေးထွက် ဆိုးကျိုး အချို့ရှိကြောင်း (၂) ယခင် ချထားပေးသည့် ပါမစ်များသည် အခွန်ပေးသွင်းရန် သတ်မှတ်ထား ချက်ကို လိုက်နာမှု မရှိကြောင်း တင်ပြထားသည်။ ၂၀၁၆ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် ပါမစ်ချထားပေးသည့် စနစ်ပြင်ဆင်ချက်၊ လက်ရှိ လွှတ်တော်က ဆောင်ရွက်နေသည့် ပြုပြင်မှုများသည် ယင်းအားနည်းချက် ဆိုးကျိုးများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် လုံလောက်မှု မရှိသေးပါ။^{၉၉}

အကျိုးတူဖက်စပ် မဟုတ်သည့် လုပ်ငန်းများကို ကောင်းစွာ ကြီးကြပ်နိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့် MGE သည် ပုဂ္ဂလိက ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ကွက်များမှ အခွန်အခများ ရရှိရန်အတွက် ပါမစ် စနစ်ကို အကြီးအကျယ် မှီခိုနေရသည်။ MGE သည် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်သည့် ကုမ္ပဏီများမှ လက်မှတ်ထိုး ဆုကြေး (ပါမစ်ကြေး) အဖြစ် ကျပ်ငွေ ၈၂ ဘီလီယံ၊ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ၁၀၆ ဘီလီယံ ရရှိခဲ့သည်ဟု EITI အချက်အလက်တွင် ဖော်ပြထားသည်။^{၁၀၀} ယင်းအချက်အလက်များအရ ပုဂ္ဂလိက ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်ခြင်း မှ အစိုးရ ရရှိသည့် အခွန် ၄၀ မှ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် ပါမစ်ကြေးမှ ဖြစ်သည်။^{၁၀၁}

ပါမစ်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်သည် လျှို့ဝှက်စွာ ဆောင်ရွက်သည်ဖြစ်သောကြောင့် အာဏာပိုင်များ နှင့် ကုမ္ပဏီများကြား ပူးပေါင်းကြံစည်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ လက်တွေ့တွင် ပုဂ္ဂလိက လိုင်စင် အများစု မဟုတ်သည့်တိုင်အောင် အများအပြားသည် တိုးတိုးတိတ်တိတ် ပေးသွင်းမှုများမှတစ်ဆင့် ရယူ ကြခြင်း ဖြစ်သည်။^{၁၀၂} ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် အရေအတွက် အတိအကျ မသိရသည့်တိုင်အောင် မြန်မာ့သဘာဝ သယံဇာတ ဓနစုစည်းမှု အများစုကို အများပြည်သူအတွက် မဟုတ်ပဲ တစ်ကိုယ်ရည်

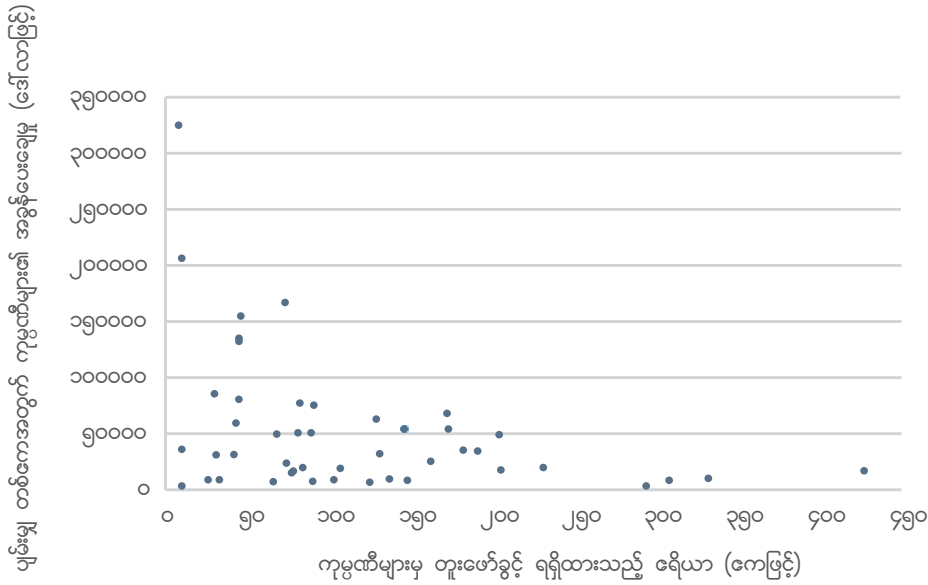
အကျိုးတူဖက်စပ် မဟုတ် သည့် လုပ်ငန်းများကို ကောင်းစွာ ကြီးကြပ်နိုင် ခြင်း မရှိသောကြောင့် MGE သည် ပုဂ္ဂလိက ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ကွက် များမှ အခွန်အခများ ရရှိရန်အတွက် ပါမစ် စနစ်ကို အကြီးအကျယ် မှီခိုနေရသည်

၉၉ MGE လိုင်စင်လမ်းညွှန်ချက်ကို ကြည့်ပါ။ သတ္တုတွင်းဝန်ကြီးဌာနမှ အဆင့်မြင့် အရာရှိများ ပါဝင်သည့် လုပ်ငန်းကော်မတီသည် လိုင်စင်လျှောက်လွှာ လက်ခံခြင်း၊ သုံးသပ်ခြင်းများ ပြုလုပ်သည်။ လုပ်ငန်းကော်မတီမှ အကြံပြု ထောက်ခံချက်များကို ဌာနပေါင်းစုံ ပါဝင်သည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း တိုးတက်ရေး ဦးဆောင် ကော်မတီက သုံးသပ် အတည်ပြုသည်။ ဦးဆောင်ကော်မတီကို သမ္မတက ရန်ပုံငွေ ဦးဆောင်ပြီး အများအားဖြင့် ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးက ဦးဆောင်သည်။
၉၀ လက်တွေ့တွင် အကျိုးတူ ဖက်စပ်စာချုပ်များကိုလည်း အချိတ်အဆက်ဖြင့်သာ ချပေးသည်။ Global Witness, "Jade: Myanmar's 'Big State Secret'" (2015).
၉၁ MGE လိုင်စင်လမ်းညွှန်ချက်ကို ကြည့်ပါ။ အပိုဒ် ၈။
၉၂ ၂၀၁၆ ဥပဒေပြင်ဆင်ချက်တွင် ပါမစ်ချထားပေးခြင်းနှင့် ဆိုင်သည့် ပြင်ဆင်မှု အများအပြား ပါသည်။ အကြီးစား၊ အလတ်စား၊ အသေးစားနှင့် တနိုင်တပိုင် ထုတ်လုပ်ရေးပါမစ်များဟူ၍ ခွဲခြားထားသည်။ ၂၀၁၅ မြန်မာ့သတ္တုတွင်းဥပဒေတွင် ပါဝင်သည့်စနစ်နှင့် ယေဘုယျအားဖြင့် တူညီသည်။ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန် တင်ပြထားချက်တွင် အကြီးစားထုတ်လုပ်မှု လိုင်စင်ချထားပေးခြင်းကို ပယ်ဖျက်သည်မှ လွဲ၍ ထူးခြားသည့် ပြင်ဆင်မှုများ ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။
၉၃ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာများပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
၉၄ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ EITI အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံကာ စာရေးသူမှ တွက်ချက်ထား ပါသည်။ ပါမစ်ကြေးသည် အစိုးရ ဝင်ငွေ၏ ၃၂ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး ရှိသည်။ အကျိုးတူများ ပေးသွင်းသည့် အခွန်များကို ဖယ်ထားပါသည်။ အခြားသော အခွန်အမျိုးအစား အားလုံး၏ တစ်ဝက်ကို အကျိုးတူများ ပေးသွင်းပြီး တစ်ဝက်ကို ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များက ပေးသည်ဟု ယူဆပါသည်။ (ကျောက်မျက်ပြုပြင်မှုများတွင် ဖြစ်ပေါ်သည့် ပေးသွင်းမှု အခြေအနေအရ) ပါမစ်ကြေး ပေးသွင်းမှုသည် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ ပေးသွင်းသည့် ပမာဏ၏ ၄၈ ရာခိုင်နှုန်း ခန့်မှန်းပါသည်။
၉၅ ၂၀၁၆ နှင့် ၂၀၁၈ အတွင်း ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ပြုလုပ်ထားသည့် မေးမြန်းမှုများ ပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ Global Witness, "Myanmar's 'Big State Secret'" (2015) ကိုလည်း ကြည့်ပါ။

တစ်မိသားစု ကောင်းစားရေးအတွက် လမ်းကြောင်းလွဲသွားစေသည်။^{၅၆}

ပါမစ်အများစုကို လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှု ရရှိသည်ဖြစ်ရာ ပါမစ်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ကုမ္ပဏီများ အခွန် သတ်မှတ်ချက် လိုက်နာရေးကို တွန်းအား မဖြစ်စေခဲ့ပါ။ MGE ၏ လိုင်စင်ချထားပေးခြင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်တွင် ပါမစ်ချထားပေးရန်အတွက် အခွန်ဆောင်မှု နောက်ကြောင်း သို့မဟုတ် အခြား အကြောင်းအရာများကို စုံအဖြစ် သတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။^{၅၇} မြန်မာ EITI အစီရင်ခံစာတွင် ပါဝင်ခဲ့ သည့် ကုမ္ပဏီများတွင်^{၅၈} ကုမ္ပဏီများ ရရှိထားသည့် စုစုပေါင်း ပါမစ်ကေနှင့် အခွန်များကြား တစ်ကေ အလိုက် ကုမ္ပဏီများမှ အစိုးရသို့ ပေးသွင်းမှုများကြား အနှုတ်သဘော ဆက်နွယ်မှု ရှိနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ (ပုံ ၅ ကိုကြည့်ပါ) ယင်းသို့ ဖြစ်နေမှု၏ အကြောင်းရင်း အများအပြား ရှိနိုင်သည်။^{၅၉} ပါမစ်အများဆုံး ရရှိထားသည့် ကုမ္ပဏီများသည် အခွန်ပေးသွင်းမှုတွင် အနည်းဆုံးဖြစ်သည်ကို အချက် အလက်များအရ တွေ့ရှိရသည်။

- ၅၆ ပါမစ်ချထားပေးသည့် ပုံစံသည်လည်း အခွန်နှင့်ဆိုင်သည့် နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုများ ရှိစေသည်။ ပါမစ်သက်တမ်း တိုလွန်းခြင်း (၃ နှစ်မှ ၅ နှစ်အထိသာ)၊ အခြေခံအဆောက်အအုံ၊ သဘာဝ ဝန်းကျင် စည်းကမ်းလိုက်နာမှု သို့မဟုတ် ရပ်ရွာ တိုးတက်မှုအတွက် ရင်းနှီးငွေ အနည်းဆုံးထည့်ပြီး အမြန်ဆုံးနှုန်းဖြင့် တူးဖော်ကြခြင်းတို့ကလည်း အကြောင်းရင်းခံများ ဖြစ်သည်။
 - ၅၇ MGE လိုင်စင်လမ်းညွှန်ချက်အရ တင်ဒါဈေးနှုန်းကိုသာ တစ်ခုတည်းသော အကဲဖြတ် စံနှုန်းအဖြစ် သတ်မှတ်သည်။
 - ၅၈ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျပ်ငွေ သန်းပေါင်း ၃၅၀၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ကျပ်ငွေ ၁ ဘီလီယံကျော် ထည့်ဝင်ခဲ့ကြသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများသည် ဥပဒေကြောင်းအရ ပိုင်ဆိုင်သူ၊ ထုတ်လုပ်မှု၊ ရောင်းချမှုနှင့် အခွန်ပေးသွင်းမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို EITI သို့ ပေးသွင်းရသည်။ ထိုသတ်မှတ်ချက်အရ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ကုမ္ပဏီပေါင်း ၆၉ ခု၊ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ၅၀ ခန့်သည် အချက်အလက်များကို MEITI သို့ ပေးသွင်းခဲ့ကြသည်။ ယင်းကုမ္ပဏီများကို EITI တွင် ပါဝင် သည့် ကုမ္ပဏီများဟု ရည်ညွှန်းသုံးစွဲသည်။
 - ၅၉ ဖြစ်နိုင်ချေ အမျိုးမျိုးကို စဉ်းစားရန် လိုသည်။
 - ၁) ပါမစ်ဧရိယာ အများအပြား ရရှိထားသည့် ကုမ္ပဏီများသည် ပါမစ်ဧရိယာ အနည်းငယ် ရထားသည့် ကုမ္ပဏီထက်စာလျှင် လုပ်ငန်းကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ဆောင်ရွက်မှု သိသိသာသာ လျော့နည်းသည်။
 - ၂) ပါမစ်ဧရိယာ အများအပြား ရထားသည့် ကုမ္ပဏီများ ရရှိသည့် ကျောက်သည် ပါမစ်ဧရိယာ အနည်းငယ် ရထားသည့် ကုမ္ပဏီ၏ ကျောက်နှင့်ယှဉ်လျှင် အရည်အသွေး အလွန်နိမ့်နေခြင်း
 - ၃) ပါမစ်ဧရိယာ အများအပြား ရထားသည့် ကုမ္ပဏီများသည် ပါမစ်ဧရိယာ အနည်းငယ် ရထားသည့် ကုမ္ပဏီ များနှင့်ယှဉ်လျှင် ဆပ်ကန်ထရိုက် ချရန် ဖြစ်နိုင်ချေ ပိုများသည် သို့မဟုတ် စုပေါင်းတူးဖော်မှု ပြုလုပ်ရန် ပို၍ ဖြစ်နိုင်ချေများသည်။
- အဖြေများ
- ၁) ကျောက်စိမ်းလုပ်ကွက်ပါမစ် အားလုံးနီးပါးကို အကြီးစား စက်ယန္တရားများနှင့် တူးဖော်ခြင်းကြောင့် စတိတ်ဟိုဒါများနှင့် အတိုက်အခံများ ဖြစ်ရသည်
 - ၂) ပါမစ်ဧရိယာ အများအပြား ချထားပေးလေ့ရှိသည့် အကျိုးတူဖက်စပ်လုပ်ငန်း အများစုမှာ အရည်အသွေး မြင့် ကျောက်များရှိရာ ဖားကန်/လုံးခင်း ကျောက်မျက်လုပ်ကွက်ကြောတွင် ရှိနေခြင်းကြောင့် မဖြစ်နိုင်ပါ။
 - ၃) စတိတ်ဟိုဒါများနှင့် မေးမြန်းချက်များအရ ဖြစ်နိုင်ချေ ၃ တွင် ဖော်ပြထားသည်များ ရှိနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းကို ပါမစ်များ၊ စာချုပ်များတွင် တားမြစ်ထားသည်။

ပုံ ၅။
ကျောက်စိမ်းနှင့်
ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများ
၏ လုပ်ကွက်ရရှိမှုနှင့်
အခွန်ပေးသွင်းမှုကို
နှိုင်းယှဉ်ခြင်း ၂၀၁၅/၁၆^{၆၀}

(ဂ) ထုတ်လုပ်မှုပေါ် အခွန်ကောက်ခြင်း

ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်သည့် နိုင်ငံအများစုသည် အခွန်ဝင်ငွေရရန်အတွက် အခြေခံအားဖြင့် တွင်းဝှက်ပေါ်တွင် မှီခိုအားထားသည်။^{၆၁} တွင်းဝှက်သတ်မှတ်ကောက်ယူသည့် အခွန်သည် စုစုပေါင်း ထုတ်လုပ်မှုမှ နိုင်ငံတော်အတွက် သင့်တော် မျှတသည့် ဝေစုရရှိရန် အထောက်အကူ ဖြစ်စေပြီး၊ အရောင်းသို့မဟုတ် အမြတ်အစွန်းပေါ် အခြေခံသည့် အခွန်များကဲ့သို့ ရှုပ်ထွေးခြင်း မရှိပဲ စီမံရာတွင် အခက်အခဲနည်းသည်။^{၆၂} မြန်မာနိုင်ငံတွင်မူ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှုပေါ်တွင် အခွန်ကောက်ယူခြင်းသည် (၁) ကုမ္ပဏီများသည် ၎င်းတို့ ထုတ်လုပ်မှုကို အစိုးရသို့ စာရင်းပြရန် ပျက်ကွက်ခြင်း (၂) ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တန်ဖိုးကို လျော့ပေါ့ကာ စာရင်းပြခြင်းတို့ကြောင့် ထိရောက်မှုမရှိပဲ ဖြစ်နေသည်။

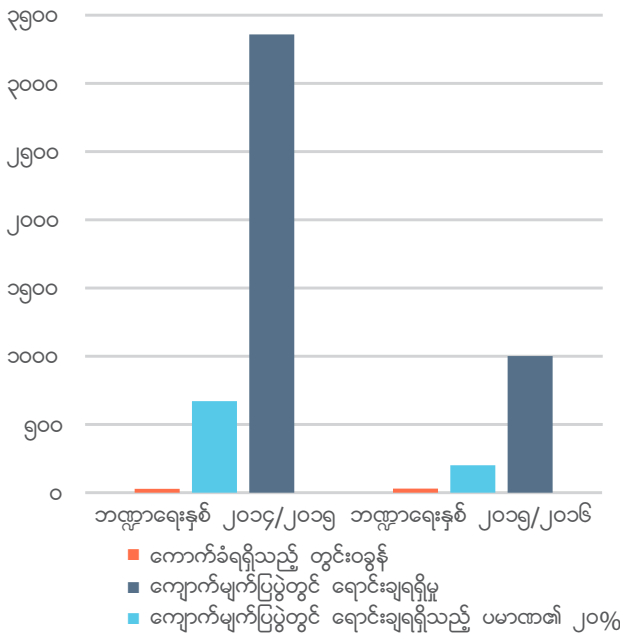
၂၀၁၆ အရှေ့ပိုင်းတွင် အစိုးရသည် ၎င်းစောင့်ကြည့်နိုင်သည့် ပမာဏထက် ပို၍ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် လုပ်ကွက်လိုင်စင်များကို ချထားပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် တူးဖော်မှုပြုလုပ်နေသည့် ပါမစ်ဧရိယာ ၃၅၀၀၀ ဧက ရှိသည်။^{၆၃} ကျောက်မျက်လုပ်ကွက်များ စောင့်ကြည့်ရန် MGE ဝန်ထမ်း ၅၈၀ အနက်မှ အချို့ကို တာဝန်ပေးထားသည်။ လုပ်ကွက် အများအပြားမှာ စောင့်ကြည့်မှုအောက်မှ ကင်းလွတ်နေသည်။^{၆၄}

အကျိုးတူလုပ်ငန်းများ အားလုံးနီးပါးနှင့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက် ၃ ပုံ ၁ ပုံနီးပါးကို စောင့်ကြည့်နိုင်သည်ဟု MGE က ခန့်မှန်းသည်။ ၂ ခုပေါင်းသည် စုစုပေါင်း ထုတ်လုပ်မှု၏ ၆၀ မှ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး ရှိသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ လက်ရှိ စောင့်ကြည့်နေမှု အရည်အသွေးမှာ ရှင်းလင်းမှု မရှိပါ။ ကျောက်မျက် လုပ်ကွက်များတွင် MGE ရှိနေသော်လည်း အကျိုးတူများနှင့် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ၏ သဘာဝ

၆၀ ၂၀၁၅/၁၆ EITI အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံကာ တွက်ချက်ထားသည်။ ယင်းနှစ် EITI တွင် ပါဝင်သည့် ကုမ္ပဏီများ၏ အချက်အလက်များသာ ပါဝင်ပါသည်။
 ၆၁ “Chapter 3: Deciding on fiscal terms,” in Shortell and Irwin, Governing the Gemstone Sector.
 ၆၂ ယခုအခန်းတွင် ထုတ်လုပ်မှုပေါ်တွင် ကောက်ယူသည့် အခွန်ကိုသာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ၂၀၁၆/၁၇ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် အရှေ့ပိုင်းတွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် နိုင်ငံခြားငွေဖြင့် ရောင်းချမှုပေါ်တွင်လည်း အခွန်သီးခြား ကောက်ယူသည်။ ယင်းအစား အရိုင်းတုံးအတွက် ၃ ရာခိုင်နှုန်းနှင့်၊ အရောင်တင်ထားသည့် ကျောက်အတွက် ၁ ရာခိုင်နှုန်း ကောက်ယူရန် ၂၀၁၆ ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တွင် အစားထိုး ပြဌာန်းလိုက်သည်။
 ၆၃ ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာ
 ၆၄ MGE မှ NRGI သို့ တိုက်ရိုက်ပေးပို့သည့် စာရင်း။ Irwin, Gemstone Scoping Study (2016) ကိုကြည့်ပါ။

ဝန်းကျင်၊ ဘေးကင်းရေး၊ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ ချိုးဖောက်နေမှုများကို တားဆီးနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ လျော့ပေါ့ စာရင်းပြုမှု ပမာဏ အတိအကျကို မသိရှိရသော်လည်း စောင့်ကြည့်သည့်ကြားမှ စာရင်းမပြုပဲ ထွက်သွားသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ပမာဏမှာ အလွန်များပြားနိုင်သည်။

စာရင်းပြုလာသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်မှ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း အခွန်ကို ကောက်ယူလေ့ရှိသည်။ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်ကြားတွင် ကုမ္ပဏီများသည် အခွန်အဖြစ် ကျပ်ငွေ ၂၅ ဘီလီယံကို ပေးသွင်းခဲ့သည်။ ယင်းပမာဏသည် ၎င်းနှစ်များအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ရောင်းချခဲ့ရသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တန်ဖိုး၏ ၁ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးသာ ရှိသည်။^{၆၅} တစ်နှစ်လျှင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၉၂၃ သန်းနီးပါးကို ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရမှု တစ်ခုတည်းမှ ကောက်ယူနိုင်မည်ကို အစိုးရအနေဖြင့် လက်လွတ်နေကြောင်း မြင်တွေ့နိုင်သည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချသည့် ပမာဏမှာ တစ်နှစ်အတွင်း တူးဖော်ရရှိမှုထဲမှ အစိတ်အပိုင်း အနည်းငယ်သာ ဖြစ်ရာ အခွန်မကောက်နိုင်ပဲ လွတ်သွားသည့် ပမာဏမှာ ပို၍များပြားနိုင်သည်။

ပုံ ၆။ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ရောင်းချရမှု ပမာဏ (အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း) နှင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများ ထုတ်လုပ်မှုအခွန် ပေးသွင်းမှု နှိုင်းယှဉ်ချက် ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်^{၆၆}

ထုတ်လုပ်မှု အခွန်ရရှိမှု လျော့နည်းခြင်းသည် ရာမြတ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အားနည်းချက်များ ရှိနေကြောင်း ထင်ရှားစေသည်။ သို့မဟုတ် တူးဖော်ရရှိသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များ၏ အခွန်တန်ဖိုး တွက်ချက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အားနည်းချက်များ ရှိနေကြောင်းကို သိသာစေသည်။^{၆၇} မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေတွင် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖော်ပြထားပြီး ပို၍ အသေးစိတ်ကို ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်

၆၅ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ EITI အစီရင်ခံစာ
 ၆၆ အခွန်ပေးသွင်းမှုကို ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲ အရောင်းပမာဏမှာ NRG I သို့ MGE မှ တိုက်ရိုက်ထုတ်ပြန်ပေးမှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ရောင်းချရသမျှ ကျောက်များကို ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ငွေအကြေ ချေခြင်း မရှိပါ။ အချို့သော ကုန်သည်များသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ဖြစ်ထားသည့် ပွဲများကို ဖျက်လေ့ရှိသည်။
 ၆၇ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များ တန်ဖိုးဖြတ်ရာတွင် ၎င်းတို့၏ ဆန်းပြားစုံလင်သည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဈေးအမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲနိုင်သည်။ ကျောက်မျက် တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကြား နှိုင်းယှဉ်ပြရန် ခက်ခဲသည်) နှင့် သိုသိပ်သည့် ဈေးကွက်သဘောတို့ကြောင့် (အလျင်အမြန် ပြောင်းလဲနေသည်။ ဝယ်ယူစိတ်ကြိုက် ပစ္စည်းကို မှတ်တမ်းတင်ထားနိုင်မှု အားနည်းသည်) တမူထူးသည့် အခက်အခဲများ ရင်ဆိုင်ရသည်။ ရာမြတ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် နည်းပညာပိုင်းအရ ရှုပ်ထွေးခြင်း၊ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အကြိုက်မတူခြင်းတို့ ရှိနေခြင်းကြောင့် ကိုယ်ကျိုးရှာမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ယင်းအချက်သည် နိုင်ငံတော်၏ အခွန်ဘဏ္ဍာ ရရှိမှုကို အတားအဆီး ဖြစ်စေသည်။ “Chapter 4: Improving valuation processes” in Shortell & Irwin, Governing the Gemstone Sector (2017) ကိုကြည့်ပါ။

အရိုင်းတုံးများ တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းနှင့် အခွန်ကောက်ယူခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ (MGE က ထုတ်ပြန်ထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်) မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ လက်တွေ့တွင် အာဏာပိုင်များသည် လမ်းညွှန်ချက်၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်းများကို လိုသလို ကျင့်သုံးပြီး အခြား ပြဌာန်းချက်များကို လျစ်လျူရှုထားသည်။

လုပ်ငန်းစဉ် သတ်မှတ်ချက်များ (procedures) အရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခွင့် လိုင်စင်ရထားသူများသည် ထွက်ရှိသမျှ အားလုံးကို ဒေသတွင်း ရာဖြတ်အဖွဲ့သို့ သတင်းပို့ရမည် ဖြစ်သည်။ ဒေသတွင်း ရာဖြတ်အဖွဲ့များသည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အဓိက ထုတ်လုပ်ရာ ခရိုင်များတွင် ရုံးထိုင်သည်။^{၆၈} ရာဖြတ်အဖွဲ့တွင် အနည်းဆုံး အဖွဲ့ဝင် ၉ ဦး ပါဝင်သည်။^{၆၉} MGE မှ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် အရာရှိ ၂ ဦး၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ဒေသခံ အစိုးရမှ ကိုယ်စားလှယ် ၃ ဦး၊ လုပ်ငန်းရှင် ကိုယ်စားလှယ် ၃ ဦးတို့ ဖြစ်သည်။^{၇၀} MGE စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ကို ကျောက်စိမ်း/ကျောက်မျက် ကျွမ်းကျင်သူ ၂ ဦး၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင် ၂ ဦး၊ MGE သည် ကိုယ်စားလှယ် တစ်ဦးနှင့် ရပ်ရွာ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး ပါဝင်ပြီး တတိယ အင်အားစုအဖြစ် စောင့်ကြည့်ရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက် ပြုလုပ်နိုင်သည်။^{၇၁} သို့သော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ စုဖွဲ့ဆောင်ရွက်မှုကို ၂၀၁၇ ရှေ့တွင် ပုံမှန် ဆောင်ရွက် ခြင်း မရှိပါ။

MGE အဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ရာဖြတ်အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ လုပ်ငန်းနှင့် တာဝန်များ အပြောင်းအလဲ လုပ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။^{၇၂} လက်ရှိ ရာဖြတ်အဖွဲ့များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံသည် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဖော်ပြထား ချက်နှင့် အနည်းငယ် ကွဲထွက်နေသည်။^{၇၃} ရာဖြတ်လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်နေစဉ် အဖွဲ့ဝင်များ အားလုံး ရှိနေရမည်ဟု သတ်မှတ်ခြင်း မရှိပါ။^{၇၄} အချို့သော ရာဖြတ်အဖွဲ့များတွင် မြန်မာ့ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းမှ ကိုယ်စားလှယ်အချို့သာ ပါဝင်လျက် ဆောင်ရွက်နေကြသည်များလည်း ရှိသည်ဟု သိရသည်။^{၇၅} ရာဖြတ်အဖွဲ့တွင် ပါဝင်သည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းမှ အရာရှိများသည် ကျောက်မျက်ပညာတွင် ကျွမ်းကျင်ကြလေ့ရှိသည်။ အစိုးရပိုင်းနှင့် ရပ်ရွာကိုယ်စားလှယ်များတွင် ယင်းအရာရှိများနှင့် ယှဉ်နိုင် သည့် ပညာအရည်အချင်း ရှိမရှိကို အတိအကျ မသိရပါ။ ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်းတန်ဖိုးဖြတ်သည့် ဘုတ်အဖွဲ့ဝင်များတွင် ရှိထားရမည့် အရည်အသွေးများကို လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြထား သည်။^{၇၆} မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ကျောက်စိမ်းကို မဖြတ်တောက်မီနှင့်/သို့မဟုတ် အပေါ်ယံလွှာ ခွာချခြင်းမပြုမီ ရာဖြတ်စေခြင်းသည် ရာဖြတ်အဖွဲ့ဝင်များ တန်ဖိုးမှန်ကန်စွာ မှန်းဆနိုင်မှုကို လျော့ကျစေသည်။ အချို့ သော ရာဖြတ်အဖွဲ့များသည် အလေးချိန်ပေါ် မူတည်ကာ အနိမ့်ဆုံး ကျောက်အရည်အသွေး ဈေးနှုန်း ဖြင့် သတ်မှတ်သည်။ ကုမ္ပဏီများသည်လည်း တန်ဖိုးအနိမ့်ဖြင့် ရာဖြတ်ခံရန်အတွက် အရည်အသွေးနိမ့် ကျောက်များကို ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထည့်သွင်းသည်။

၆၈ ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် အပိုဒ် ၄၄ ကိုကြည့်ပါ။ လက်ရှိ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသည့် ရာဖြတ်အဖွဲ့ ၁၂ ဖွဲ့ ရှိသည်။ Emma Irwin, Myanmar EITI Gemstone Scoping Study (Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative: 2016) ကိုကြည့်ပါ။
၆၉ ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် အပိုဒ် ၁၉ ကိုကြည့်ပါ။
၇၀ Id. at Art. 46. (အပိုဒ် ၄၆)
၇၁ Id. at Art. 85. (အပိုဒ် ၈၅) တတိယ ကြားနေအဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် သက်ဆိုင်ရာ မြို့နယ်မှ ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်၊ သက်ဆိုင်ရာ မြို့နယ်မှ ရွေးချယ်ထားသည့် ကျောက်စိမ်း/ကျောက်မျက် ကျွမ်းကျင်သူ၊ MGE မှ အထူး ကိုယ်စားလှယ်၊ ပြင်ပ ကျောက်စိမ်း/ကျောက်မျက် ကျွမ်းကျင်သူ နှင့် ကျောက်စိမ်း/ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းရှင် ၂ ဦး ပါဝင်သည်။ သို့သော်လည်း အဖွဲ့ဝင်များကို မည်သည့်အချိန် မည်ကဲ့သို့ ရွေးချယ်သည်ကို မသိရပါ။
၇၂ အပိုဒ် ၂၁ - ၂၂၊ ၂၄၊ MGE သည် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုလုံးတွင် တာဝန်ရှိသူ ဖြစ်သော်လည်း အခွန် ပေးသွင်းမှုများကို သတ္တုတွင်း ဦးစီးဌာနက ကောက်ယူသည်။ ပါမစ်ရယူထားသူများသည် ပေးသွင်းရမည့် အခွန်များကို မြန်မာ့စီးပွားရေးဘဏ်သို့ ပေးသွင်းရသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဖော်ပြထားချက်အရ ကုမ္ပဏီများ သည် ကြီးကြပ်ခန့်မှန်း ရာဖြတ်ခကို MGE သို့ ပေးသွင်းရမည်ဟု ပါရှိသည်။ ယင်းအခကြေးငွေများ တွက်ချက် ကောက်ယူပုံ စီမံပုံများကို ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသကဲ့သို့ ရရှိလာသည်များကိုလည်း (ရှိပါက) EITI အစီရင်ခံစာ သို့ တင်ပြခြင်း မရှိပါ။
၇၃ Irwin, Gemstone Scoping Study (2016) at 41-42.
၇၄ ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် အပိုဒ် ၃၂ (နည်းဥပဒေ ၃၄ ဝ) Valuation Procedures, Art. 32 (Rule 34c).
၇၅ Irwin, Gemstone Scoping Study (2016) at 39.
၇၆ ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် အပိုဒ် ၄၈ (Valuation Procedures, Art. 48)

စစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ပြီးပါက တူးဖော်ခွင့် ရထားသူနှင့် ရာဖြတ်အဖွဲ့ဝင် အားလုံးသည် ၎င်းတို့ ခန့်မှန်းထားသည့် ရာဖြတ်တန်ဖိုးကို ဥက္ကဋ္ဌထံသို့ လျှို့ဝှက်တင်ပြရသည်။ ဥက္ကဋ္ဌ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်သည် အတည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းဆုံးဖြတ်သည့် တန်ကြေးသည် အနိမ့်ဆုံး အခြေခံဈေးအောက် မရောက်ရန် လိုသည်။^{၇၇} လက်ရှိ လုပ်ငန်းစဉ်အရ ရာဖြတ်ကော်မတီ ဥက္ကဋ္ဌအနေဖြင့် အဖွဲ့ဝင်များ တင်ပြလာသည့် အမြင့်ဆုံး သို့မဟုတ် အလယ်အလတ် တန်ဖိုးကို လက်ခံရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားပေးခြင်း မရှိပါ။ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်သည့်အခါတွင်မူ ရာဖြတ်လုပ်ငန်းအဖွဲ့သည် စံနှုန်းပေါ်တွင်သာ အခြေခံကာ တန်ဖိုးဖြတ်ကြသည်။ ကျောက်၏ တန်ဖိုးမှန်ကို ဆန်းစစ်မည့်အစား အလေးချိန်ပေါ်တွင် မူတည်ကာ တန်ဖိုးဖြတ်သည်။^{၇၈}

ရာဖြတ်လုပ်ငန်းကို လွတ်လပ်သည်၊ နည်းပညာပိုင်း ကျွမ်းကျင်သည့် အဖွဲ့များက ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း မရှိပါ။ ပါမစ်ရသူအနေဖြင့် ရာဖြတ်အဖွဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို စောဒက တက်လိုပါက ဗဟိုကျောက်မျက်ကြီးကြပ်ရေးကော်မတီ Central Gemstone Supervisory Committee (CGSC) သို့ အယူခံ ဝင်နိုင်သည်။ CGSC ၏ ဖွဲ့စည်းပုံကို ၁၉၉၅ ကျောက်မျက်ဥပဒေတွင် သဘောအားဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရဌာနမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ကျောက်မျက် ကျွမ်းကျင်သူ MGJEA^{၇၉} မှ ကိုယ်စားလှယ် ၃ ဦး ပါဝင်လျက် ဖွဲ့စည်းရမည်ဟု ၂၀၁၆ ကျောက်မျက်ဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ လက်တွေ့တွင် ဗဟိုကျောက်မျက်ကြီးကြပ်ရေး ကော်မတီ မည်သို့ ဆောင်ရွက်နေသည်ကို ရှင်းလင်းစွာ မသိရပါ။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ရာဖြတ်တန်ဖိုးများ ဆုံးဖြတ်ရာတွင် မည်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အခြေခံသည်ကိုလည်း ရှင်းလင်းစွာ မသိရပါ။

(ဃ) ရောင်းချမှုတွင် အခွန်ကောက်ခံခြင်း

တရားဝင်မှုအခိုင်မာဆုံး အခွန်ကောက်ယူနိုင်သော ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ရောင်းချမှုကို ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ပြုလုပ်သည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ဗဟိုကော်မတီက နေပြည်တော်တွင် တစ်နှစ် ၂ ကြိမ် ပြုလုပ်သည်။ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကုမ္ပဏီများသည် ကျောက်စိမ်းဒေါ်လာ ၁.၂ ဘီလီယံနှင့် ကျောက်မျက် ဒေါ်လာ ၁၁ သန်းဖိုးခန့် ရောင်းချခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်း ဒေါ်လာ ၆၈၅ သန်းနှင့် ကျောက်မျက် ဒေါ်လာ ၇ သန်းဖိုး ရောင်းချခဲ့ရသည်။^{၈၀} ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်မှ အခွန်ရရန် အစိုးရသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲများပေါ်တွင် အကြီးအကျယ် မှီခိုနေ

၇၇ အပိုဒ် ၅၂ - ၆၃
၇၈ ၂၀၁၆ - ၁၈ အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် မေးမြန်းမှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
၇၉ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ ဒုတိယအကြိမ် ပြင်ဆင်ချက် (၂၀၁၆) အပိုဒ် ၃၄
၈၀ ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည်ဟု တရားဝင် ထုတ်ပြန်သည့် တန်ဖိုးသည် အမှန်တကယ် ရောင်းချ၊ အခွန်ကောက်ယူနိုင်သည့် ပမာဏထက် ပိုလေ့ရှိသည်။ ၂၀၁၁ မှ ၂၀၁၅ အတွင်း ဝယ်ယူမှုနှင့် ပဏာမ ရရှိထားသည့် သဘောတူညီချက်များ မကြာခဏ ပျက်ပြယ်လေ့ရှိသည်။ ယင်းကာလအတွင်း ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် အရောင်း၏ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းသာလျှင် ငွေအကြေ ရသည်။ အရည်အသွေးမြင့်သည့် ကျောက်မျက် ပွဲပျက်မှုမှာ ပို၍များသည်။ ပွဲပျက်သွားသည့် ကျောက်မျက်သည် အမှန်တကယ် ငွေချေပွဲဖြစ်သည့် ကျောက်မျက်ထက် ကိလိုအလိုက် ဈေးနှုန်း ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့် ပိုများသည်။ ပွဲပျက်ရခြင်း အကြောင်းရင်းခံများ ရှင်းလင်းမှု မရှိသော်လည်း ဖြစ်နိုင်ချေ ယူဆချက် အများအပြား ရှိသည်။ ဖြစ်နိုင်ချေတစ်ခုမှာ တရုတ်ပွဲစားများ သည် ရနိုင်သမျှ ကျောက်မျက်ကို စည်းထားပြီး၊ ဝယ်ယူမတွေ့သည့်အခါတွင် ပွဲပျက်ခြင်းများကြောင့် ဖြစ်နိုင် သည်။ ကုမ္ပဏီများသည် ၎င်းတို့ တရားဝင် ရရှိထားသည့် ကျောက်စိမ်းများကို ကျောက်မျက်ပြပွဲ တင်ခြင်း ဖြင့် တရားဝင်ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း သို့မဟုတ် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပြင်ပတွင် ရောင်းချရန် ရည်ရွယ်ထား ခြင်းတို့ ဖြစ်နိုင်ကြောင်း အချက်အလက်များအရ သိနိုင်သည်။ ကျန်ခဲ့သည့်နှစ်မှစပြီး MGE သည် ကျောက်စိမ်းတွဲများအတွက် စရံငွေကို တန်ဖိုး၏ ၅ ရာခိုင်နှုန်း တိုးမြှင့်ကာ၊ ငွေအကြေ မချေသူများကို နာမည်ပျက်စာရင်း သွင်းခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် ငွေမချေပဲ ပျက်သွားသည့် ပွဲနှုန်း လျော့ကျသွားသည်။ ၂၀၁၆ နှစ်လည်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်တန်ဖိုး ၈၈ ရာခိုင်နှုန်းကို ရရှိခဲ့သည်။

ရသည်။^{၈၀} EITI အချက်အလက်များအရ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ရရှိသည့် အခွန် ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးကို ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ကောက်ယူခြင်းဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။

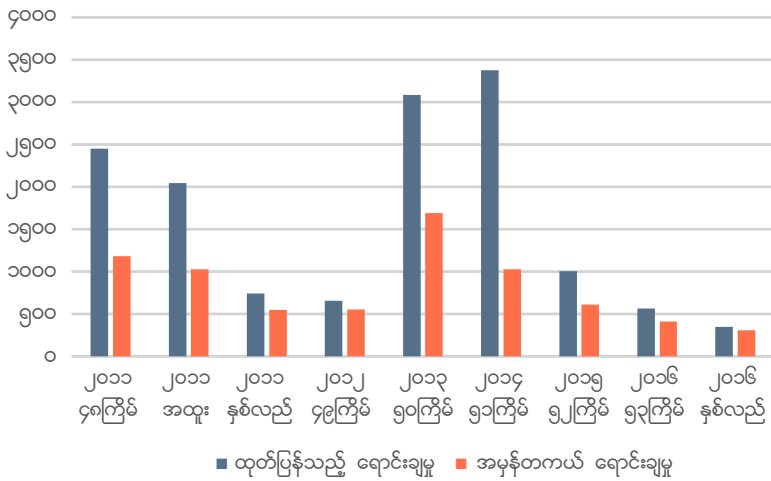
ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်မျက်တန်ဖိုး ပမာဏသည် လုပ်ငန်းလည်ပတ် တန်ဖိုးနှင့်ယှဉ်လျှင် မပြောပလောက်သည့် ပမာဏသာ ဖြစ်သည်

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အခွန်ကောက်ယူနိုင်သည့် ခွင်ကျဉ်းကျဉ်းတွင် အင်တိုက်အားတိုက် ကောက်ယူ နေရသည်သာ ဖြစ်သည်။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များ အားလုံးကို ကျောက်မျက်ပြပွဲမှတစ်ဆင့် ရောင်းချရမည်ဟု ၂၀၁၆ မတိုင်မီထိ တရားဝင် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း အရောင်းအဝယ် အများစု ကို မှောင်ခို သို့မဟုတ် လက်တစ်လုံးခြား လမ်းကြောင်းမှ ရောင်းဝယ်ကြသည်။ ယခုစာတမ်း ပြုစုစဉ် မေးမြန်းခဲ့သည့် စတိတ်ဟိုဒါ အများစုက ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချခဲ့သည့် တန်ဖိုးသည် ကျောက် စိမ်းကဏ္ဍ စုစုပေါင်း တန်ဖိုး၏ ၁၅ မှ ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းခန့်သာ ရှိသည်ဟု ပြောသည်။^{၈၁} ကျောက်မျက်ပြပွဲ တွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်မျက်တန်ဖိုး ပမာဏသည် လုပ်ငန်းလည်ပတ်တန်ဖိုးနှင့်ယှဉ်လျှင် မပြော ပလောက်သည့် ပမာဏသာ ဖြစ်သည်။

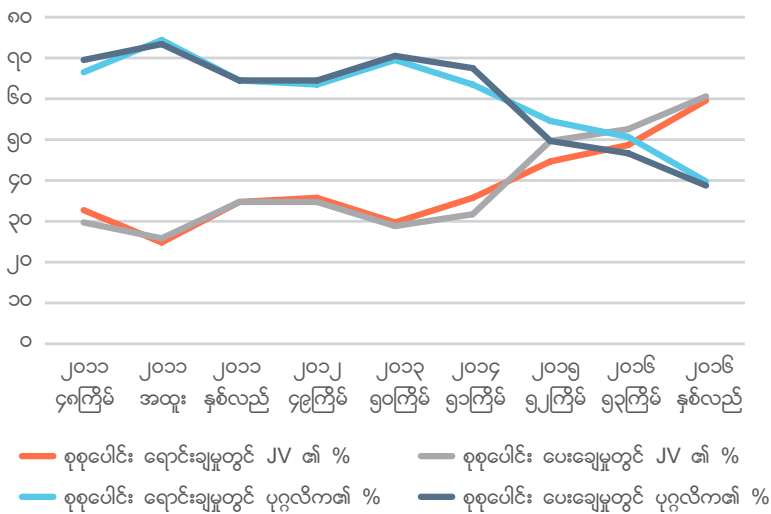
ကျောက်မျက်ပြပွဲများ မစည်ကားရသည့် အကြောင်းရင်း ၂ ခုကို ယခုအခန်းတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ (၁) တရားဝင် ကျဉ်းပသည့် အရောင်းပွဲများ အရေအတွက်၊ စွမ်းဆောင်ရည် လျော့နည်းနေဆဲဖြစ်သည်။ (၂) အစိုးရသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ဖြစ်သည့် အရောင်းအဝယ်ကို မကြိုဖူးအောင် မြင့်မားသည့် နှုန်း ထားဖြင့် အခွန်ကောက်ခံသည်။ ကုမ္ပဏီများသည် တရုတ်၊ အိန္ဒိယနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့တွင် အလားတူ ဈေးနှုန်းကို သက်သာသည့် အခွန်နှုန်းထားဖြင့် သွားရောက် ရောင်းချနိုင်သည်။^{၈၂}

ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပြုလုပ်သည့် အတိုင်းအတာ လျော့ကျလာခြင်းကြောင့် တရားဝင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ရောင်းချမှု သိသိသာသာ လျော့ကျလာသည်။ ၂၀၁၂ အရှေ့ပိုင်းတွင် အစိုးရက ဦးစီးပြီး တစ်နှစ်လျှင် ကျောက်မျက်ပြပွဲ အကြိမ်ကြိမ် ပြုလုပ်သည်။ နှစ်စဉ် ကျောက်စိမ်းတန်ချိန် ၁၂၀၀၀ မှ ၂၁၀၀၀ ကြား ဈေးကွက်တင်သည်။^{၈၃} နောက်ဆုံး ပြုလုပ်ခဲ့သည့် နှစ်များတွင်မူ တန်ချိန် ၄၀၀၀ မှ ၇၀၀၀ အတွင်းသာ ရောင်းချနိုင်သည်။ တရားဝင် ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏနှင့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ပြသ သည့် ပမာဏ မညီမျှမှုသည် ကျယ်ပြန့်လာခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ မှ ၂၀၁၆ အတွင်း နှစ်စဉ် ကွာဟချက်မှာ ၇၂ ရာခိုင်နှုန်းနှင့် ၈၈ ရာခိုင်နှုန်းကြား ရှိသည်။^{၈၄}

၈၀ မှောင်ခိုဈေးကွက်သို့ ရောက်သွားရန် တွန်းအားဖြစ်စေခြင်း၊ တန်ဖိုးမြင့် ထုတ်ကုန်အဖြစ် ပြောင်းလဲမှုကို အတားအဆီး ဖြစ်စေသောကြောင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှု မဟုတ်ပဲ ရောင်းချရမှုပေါ်တွင် အခွန် ကောက်ခံခြင်းကို တွေ့ခဲ့သည်။ “Chapter 5: Supporting beneficiation” in Paul Shortell and Emma Irwin, Governing the Gemstone Sector. ကိုကြည့်ပါ။
၈၁ အခြားသော စာရင်းများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိပါသည်။ Global Witness မှ ပြုလုပ်သည့် စာရင်းများအရ လျော့ပေါ့ စာရင်းပြသည့် ကျောက်စိမ်းတန်ဖိုး ပမာဏမှာ ထုတ်လုပ်မှု၏ ၈၀ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။ အလားတူပင် MEITI မှ ကဏ္ဍတန်ဖိုး တွက်ချက်ခဲ့ရာ ထုတ်လုပ်မှု ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးကို စာရင်းပြခဲ့ခြင်း မရှိကြောင်း ခန့်မှန်းထားသည်။
၈၂ ၂၀၁၆ - ၁၈ အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် မေးမြန်းမှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
၈၄ ဗဟိုစာရင်းအင်း အဖွဲ့မှ ထုတ်ပြန်ထားသည့် အချက်အလက် (mmsis.gov.mm) MGE မှ NRGi သို့ ပေးသည့် အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
၈၅ Ibid.

ပုံ ၇။
ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ယူရိဖြင့် အဓိက ရောင်းချခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်း ရောင်းချမှု (အမေရိကန် ဒေါ်လာ) ၂၀၁၁ - ၂၀၁၆^{၈၆}

ပုံ ၈။
အကျိုးတူ ဖက်စပ်နှင့် ပုဂ္ဂလိက ရောင်းချမှုစေ့ ရာခိုင်နှုန်း ၂၀၁၁ - ၂၀၁၆^{၈၇}

ရောင်းလိုအားကို ထိန်းသိမ်းလိုက်ခြင်းဖြင့် ၎င်း၏ ဖက်စပ်ကျောက်အတွက် လေလံဈေးများ မြင့်တက်လာမည်ဟု MGE ယုံကြည်သဖြင့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချမှုများ လျော့ချခြင်း ဖြစ်သည်ဟု အာဏာပိုင်များက ထောက်ပြသည်။^{၈၈} သို့သော်လည်း ဈေးကွက်ပေါ် ၎င်း၏ သက်ရောက်မှုမှာ မရှိသလောက် ဖြစ်သည်။^{၈၉} ကျောက်မျက်ပြပွဲများကို ကန့်သတ်လိုက်ခြင်းကြောင့် ပုဂ္ဂလိက ဝယ်ရောင်းများ တရားဝင် ရောင်းချမှုကို အကြီးအကျယ် လျော့နည်းသွားစေခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ၏ ရောင်းချမှုသည်လည်း ၂၀၁၁ ခုနှစ် ကျောက်မျက်ပြပွဲ စုစုပေါင်း ရောင်းချမှု၏ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့် ရောင်းချနိုင်ရာမှ ၂၀၁၆ တွင် ၄၀ ရာခိုင်နှုန်း ဝန်းကျင်သို့ လျော့ကျသွားသည်။^{၉၀}

၈၆ MGE မှ NRG I သို့ တိုက်ရိုက် ထုတ်ပြန်ပေးသည့် အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ကျပ်ငွေဖြင့် ရောင်းချသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိပါ။ ကျပ်ငွေဖြင့် ရောင်းချမှုသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ရောင်းချမှု၏ အလွန်နည်းသည့် အစိတ်အပိုင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ရောင်းချရသည်ဟု ကြေညာထားသည့် တန်ဖိုးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အောက်ခြေမှတ်စု ၇၉ ကိုကြည့်ပါ။

၈၇ MGE မှ NRG I သို့ တိုက်ရိုက် ထုတ်ပြန်ပေးသည့် အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။

၈၈ MGE အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ၂၀၁၈ ဇွန်လ။

၈၉ Because the emporium accounts for a fraction of total jade and gemstone supply by volume and value, modifications to emporium size are unlikely to have a determinative impact. As a practical matter, emporium price levels documented by MGE do not appear to have changed significantly over recent years.

၉၀ MGE မှ NRG I သို့ တိုက်ရိုက် ထုတ်ပြန်ပေးသည့် အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။

ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် အခွန်နှုန်းထား မြင့်မားခြင်းကလည်း ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များကို မှောင်ခို ရောင်းချရန် အားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ရှေ့ပိုင်းတွင် ၁၉၉၅ မြန်မာ့ ကျောက်မျက်ဥပဒေ အပိုဒ် ၂၇ နှင့် ၃၁ အရ တွင်းဝခွန်ပေးပြီးသည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချပါက ကုန်သွယ်ခွန်မှ ကင်းလွတ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ရုတ်သိမ်းလိုက်ခြင်းကြောင့် အရိုင်းတုံးများ ရောင်းချပါက စုစုပေါင်းတန်ဖိုး၏ ၁၅ မှ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းအထိကို ကုန်သွယ်ခွန်အဖြစ် ကောက်ယူသည်။^{၉၀} အကျိုးတူများအတွက်မူ MGE သို့ ထုတ်လုပ်မှုဝေစုအဖြစ် ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းအပြင် ကုန်သွယ်ခွန်ကိုပါ ထပ်မံပေးသွင်းရသည်။ ခေါင်းစဉ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ကောက်ယူသည် ဖြစ်သောကြောင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲ အရောင်းမှ အစိုးရ ကောက်ယူသည့် အခွန်စုစုပေါင်း ပမာဏသည် ရောင်းရငွေ၏ ၁၅ မှ ၄၅ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။

ကုန်ကျစရိတ် ပေးသွင်းရမှု များပြားသည့်တိုင်အောင် ကျောက်မျက်ပြပွဲ အရောင်းမှ ခံစားရသည့် အကျိုးအမြတ်မှာ အနည်းငယ်သာ ရှိသည်။ ကျောက်စိမ်းတွဲများကို လေလံဖြင့် ရောင်းချခြင်းသည် ရောင်းချသူ၏ အမြတ်အစွန်း ရရှိမှုကို မြင့်တက်စေသည်။ အထူးသဖြင့် အရည်အသွေးမြင့်သည့် ကျောက်စိမ်းများတွင် ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အခွန်ကိစ္စ ထည့်သွင်းတွက်ချက်မည်ဆိုပါက တရုတ် သို့ မှောင်ခို ရောင်းချခြင်းသည်လည်း အလားတူ အမြတ် သို့မဟုတ် ပို၍ အမြတ်ထွက်သည်။^{၉၁} ကျောက်မျက်များသည် နိုင်ငံတကာ ဝယ်လက် အနည်းငယ်ကိုသာ ဆွဲဆောင်နိုင်သည်။ ကျောက်မျက် ပြပွဲတွင်လည်း အပြိုင်အဆိုင် ဈေးပေးရောင်းချမှု နည်းသည်။ ထို့ကြောင့် အရည်အသွေးမြင့် ကျောက် များ အားလုံးနီးပါးသည် မှောင်ခိုဈေးကွက်သို့ ရောက်သွားသည်။ မြန်မာ့ပစ္စည်းများကို ဖြတ်တောက်၊ အရောင်တင်ပြီးပါက ယူရို ၃၀၀ မှ ၃၀၀၀ (သို့မဟုတ် အရိုင်းတုံးဆိုပါက ယူရို ၁၀၀ မှ ၁၀၀၀) အထိ ရောင်းချနိုင်သော်လည်း ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချသည့် ကျောက်မျက်များမှာ တကာရက်လျှင် ၄ မှ ၆ ယူရိုသာ ရှိသည်။^{၉၂}

(င) အမြတ်အစွန်းပေါ် အခွန်ကောက်ခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုမ္ပဏီများ၏ အသားတင် ဝင်ငွေပေါ်တွင် ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းကို တစ်ပြေးညီ ကောက်ယူ သော်လည်း လုပ်ငန်း အမြတ်အစွန်းမှ အခွန် အမြောက်အများ ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်း မရှိပါ။ အခွန်မရခြင်း မှာ (၁) ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများကို ၁၉၉၅ မှ ၂၀၁၄ ထိ ကင်းလွတ်ခွင့် ပေးထားခြင်း (၂) အခွန်ရှောင်မှုကို အစိုးရအနေဖြင့် ဖော်ထုတ်နိုင်စွမ်း မရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၉၉၅ မှ ၂၀၁၄ ထိ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများသည် ၁၉၉၅ ကျောက်မျက်ဥပဒေ အပိုဒ် ၂၇ အရ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်မှ ကင်းလွတ်ခွင့် ရကြသည်။ အပိုဒ်ခွဲ (ခ) တွင် သတ်မှတ်ထားသည့် ထုတ်လုပ်မှုအခွန် ပေးသွင်းပြီးပါက ကျောက်မျက်ရောင်းချရာတွင် အခြား အခွန်သတ်မှတ်ချက်များမှ ကင်းလွတ်ခွင့် ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အလားတူပင် ပုဒ်မ ၃၁ အရ နိုင်ငံခြားငွေဖြင့် ရောင်းရခွန် ၁၀ ရာခိုင်နှုန်း ပေးသွင်းပြီးသည်များကို အခြားအခွန်များ ကောက်ယူခြင်းမှ အကာအကွယ် ပေးထား သည်။ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများ ပိုလျှံသည့် လောင်စာ များ ရောင်းချခြင်းမှရရှိသည့် အမြတ်ပေါ်တွင် အခြေခံကာ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်ကို ပေးအပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^{၉၃}

မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေကို လျော့ရဲစွာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းကို အကြောင်းပြကာ ကုမ္ပဏီများသည် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်ကို ပေးသွင်းကြခြင်း မရှိပါ။ အပိုဒ် ၂၇ နှင့် ၃၁ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များ ရောင်းချမှုနှင့်ဆိုင်သည့် အခွန်များဟု ဆိုရာတွင် ကျောက်စိမ်း သို့မဟုတ် ကျောက် မျက်ရောင်းချမှုပေါ် အခြေခံသည့် တွက်ချက်မှုကို ဆိုလိုသည်။ အရောင်းပေါ်တွင် ကောက်ယူခြင်းမဟုတ်ပဲ ကုမ္ပဏီ၏ အသားတင် ဝင်ငွေပေါ် တွက်ချက်ကောက်ခံသည့် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးမည်ဟု

၉၁ See note 13.
၉၂ ၂၀၁၆ - ၁၈ အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် မေးမြန်းမှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။
၉၃ အရောင်တင်ထားသည့် ကျောက်မျက်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို Irwin, Gemstone Scoping Study နှင့် ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။
၉၄ ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနနှင့် ဆွေးနွေးမှုပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ ၂၀၁၈ ဇွန်။

အဓိပ္ပါယ်သက်ရောက်ခြင်း မရှိပါ။

ကုမ္ပဏီများကို ထိရောက်စွာ စာရင်းစစ်နိုင်စွမ်း အစိုးရတွင် မရှိသည်ဖြစ်သောကြောင့် စာရင်းရှင်းတမ်း အတုအပ ပြုလုပ်ကာ အခွန်ရှောင်မှု ဖြစ်ပေါ်ရန် အလွန်လွယ်ကူသည်။ ဝင်ငွေများကို လျော့ဖော်ပြပြီး၊ ကုန်ကျစရိတ်များကို အပို ဖော်ပြထားခြင်းအားဖြင့် အခွန်ရှောင်ရန် နည်းမျိုးစုံကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ သာမန် လက်တလုံးခြား နည်းများအပြင် အမြတ်အစွန်းများကို လွှဲပြောင်းထားရန် သို့မဟုတ် ဝှက်ထားရန် ဟန်ပြုကုမ္ပဏီများကို အသုံးပြုနိုင်သည်။^{၉၅} ပြည်တွင်းကုမ္ပဏီက နိုင်ငံခြားတွင် ဖွင့်ထားသည့် ကုမ္ပဏီကို ဈေးကွက်ပေါက်ဈေးနှင့် ယှဉ်လျှင် အလွန်သက်သာသည့် နှုန်းဖြင့် ကုန်စည်များ ရောင်းချပေးသည့် ညှိနှိုင်းရောင်းချမှု (transfer pricing) ကိုလည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။^{၉၆}

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် အစပိုင်းတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် လုပ်ငန်း ဝင်ငွေခွန်များ ပေးသွင်းရမည်ဖြစ်သော်လည်း အမှန်တကယ် ပေးသွင်းမှုမှာ မဆိုစလောက်သာ ရှိသည်။ EITI အချက်အလက်အရ မြန်မာကုမ္ပဏီများ၏ စုစုပေါင်း ပေးသွင်းမှုမှာ ကျပ်ငွေ ၆.၁ ဘီလီယံ (ဒေါ်လာ ၄.၃ သန်း) ရှိသည်။^{၉၇} နိုင်းယှဉ်မည်ဆိုပါက မိုဇမ်ဘစ်မှ Montepuez အကြီးစား ပတ္တမြား တူးဖော်ရေး စီမံကိန်းသည် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ၁ နှစ်တည်းမှာပင် ဒေါ်လာ ၂၁.၇ သန်း (MZN ၁.၃၆ ဘီလီယံ) ပေးသွင်းခဲ့သည်။^{၉၈} ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် ပေးခဲ့သည့် ကုမ္ပဏီများ၏ ပေးသွင်းမှုမှာ ပျမ်းမျှအားဖြင့် ကြည့်လျှင် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ၎င်းတို့ ရောင်းချခဲ့သည့် ပမာဏ၏ ၁.၅ ရာခိုင်နှုန်းသာ ရှိသည်။

(စ) စာရင်းစစ်ခြင်းနှင့် ဥပဒေကျင့်သုံး အသက်သွင်းခြင်း

တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေး အားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့သဖြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းတွင် စည်းလွတ်ဘောင်လွတ် ဆောင်ရွက်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေတွင် ကျူးလွန်မှုများအတွက် ထောင်ဒဏ်နှင့် ငွေဒဏ်များကို သတ်မှတ်ထားသည်။ တရားဝင် လုပ်ကွက်ပြင်ပ တူးဖော်ခြင်း၊ တရားဝင် လုပ်ကွက်အတွင်း မှောင်ခို တူးဖော်ခြင်း၊ ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏ သတင်းမပို့ခြင်း သို့မဟုတ် လီဆယ် သတင်းပို့ခြင်း၊ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် တရားမဝင် သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း၊ ရောင်းချခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်ပပို့ခြင်းများ အပါအဝင် ကိစ္စများအတွက် ပြစ်ဒဏ်များ သတ်မှတ်ထားသည်။^{၉၉} ထို့ပြင် MGE အကျိုးတူဖက်စပ် သဘောတူညီချက်တွင် MGE သို့မဟုတ် MoNREC မှ တာဝန်ပေးထားသည့် အဖွဲ့သည် ထုတ်လုပ်မှု၊ သိမ်းဆည်းမှု မှတ်တမ်းများကို စစ်ဆေးနိုင်ခွင့် ရှိသည် ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ထို့နောက် လိုအပ်ချက်အရ MGE သည် ပြင်ပစာရင်းစစ်များကို ခန့်ထားပြီး ကုမ္ပဏီစာရင်းကို စစ်ဆေးနိုင်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများနှင့် စာချုပ်ပါအချက်အလက်များကို ပုံမှန်၊ အကြီးအကျယ် ချိုးဖောက်သည်ဖြစ်သော်လည်း သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် ဥပဒေစိုးမိုးရေး အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်၊ အစီရင်ခံရန်၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။

တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေး အားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့သဖြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်းတွင် စည်းလွတ်ဘောင်လွတ် ဆောင်ရွက်မှုများ ရှိခဲ့သည်

စည်းမျဉ်းချိုးဖောက်သူများကို အပြစ်ပေးရာတွင် ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲများမှာ (၁) အစိုးရအနေဖြင့် ကုမ္ပဏီ၏ စာရင်းများကို ရယူ၊ စာရင်းစစ်နိုင်စွမ်း မရှိခြင်း (၂) စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များ ချိုးဖောက်

၉၅ ကုမ္ပဏီ ဖွဲ့စည်းပုံကို အသုံးပြုပြီး ကုမ္ပဏီများ အခွန်ရှောင်ကြပုံ အသေးစိတ်ကို Aaron Sayne, Erica Westenberg and Amir Shafaie, Owing Up: Options for Disclosing the Identities of Beneficial Owners of Extractive Companies (Natural Resource Governance Institute: August 2015) တွင် ကြည့်နိုင်ပါသည်။
၉၆ Natural Resource Governance Institute, Transfer Pricing in the Mining Sector: Preventing Loss of Income Tax Revenue (August 2016) ကိုကြည့်ပါ။
၉၇ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။
၉၈ Mozambique Extractive Industries Transparency Initiative, Final Report of the Independent Administrator of EITI in Mozambique (February 2018) (EITI မိုဇမ်ဘစ် လွတ်လပ်သော အတွင်းရေးမှူးအဖွဲ့၏ နောက်ဆုံး အစီရင်ခံစာ)
၉၉ ယခုစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသည့် အခွန်ရှောင်မှု ပုံစံများအတွက် တိကျသည့် ပြစ်ဒဏ်များ ချမှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။

ခြင်း သို့မဟုတ် တိုင်ကြားမှု ဖြေရှင်းရန်အတွက် ရှင်းလင်း၊ အလုပ်ဖြစ်သော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ မရှိခြင်း (၃) စစ်တပ်မှ အရပ်ဘက် ဥပဒေစိုးမိုးရေး အာဏာပိုင်များပေါ်တွင် လွှမ်းမိုး ဩဇာပေးနေမှုတို့ ဖြစ်သည်။

စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့် ဆိုင်ပြီး အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်မှာလည်း အကန့်အသတ် ရှိသည်။ MGE သို့မဟုတ် အကျိုးတူ ဖက်စပ်များကို စာရင်းစစ်ရန်အတွက် စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် လုံလောက်သည့် အချက်အလက်များ မရရှိသကဲ့သို့ ယင်း အစီရင်ခံစာများကိုလည်း ထုတ်ပြန်လေ့မရှိပါ။^{၁၀၀} MoPF သို့မဟုတ် အခြား အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများက ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများ စုံစမ်းခြင်းကို လက်ရှိ ဘဏ်ဥပဒေအရ ကာကွယ်ပေးထားသည်။^{၁၀၁}

ဥပဒေကျင့်သုံးမှုဆိုင်ရာ အာဏာ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမှာလည်း ပြတ်သားမှု မရှိပါ။ မြန်မာ့ကျောက်မျက် ဥပဒေအရ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး တာဝန်များကို သတ္တုတွင်းဦးစီးဌာနသို့ ပေးအပ်ထားသည်ဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့တွင်မူ MGE ကသာ အများစု ဆောင်ရွက်နေသည်။ သက်သေစုဆောင်းခြင်း၊ တိုင်ကြားမှုများကို ဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ရဲ၊ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး သို့မဟုတ် အခြား ဥပဒေစိုးမိုးရေး အဖွဲ့အစည်းများသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းများနှင့် ဆိုင်သည့် စံနှုန်းများကို မည်သည့်ဌာနကမှ ဖော်ထုတ်ထားခြင်း မရှိပါ။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အရပ်ဘက် တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှု ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်ရာ ဒေသအများစုတွင် တရားဝင်သဖွယ် ရှိနေသည့် တပ်မတော်၏ ထိန်းချုပ်ထားမှုနှင့် ထိပ်တိုက် ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။ တပ်မတော် ထိန်းချုပ်မှုသည် အချို့သော ကိစ္စများတွင် အစိုးရ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေသော်လည်း အများအားဖြင့် အကျင့်ပျက် လာဘ်စားမှုကိုသာ ဖြစ်စေသည်။ တပ်မတော်၏ နိုင်ငံရေးအာဏာကလည်း ၎င်းကို ဝေဖန်ခြင်းများမှ သက်သာနေစေသည်။ လူပြောအများဆုံး ဥပမာအနေဖြင့် ဦးသိန်းစိန် အစိုးရလက်ထက်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သည့် တပ်မတော်အရာရှိများ ခိုးသည်ဟု စွပ်စွဲထားသည့် ကျောက်မျက် ရန်ပုံငွေ ဒေါ်လာသန်းပေါင်းများစွာနှင့်ပတ်သက်ပြီး MoNREC နှင့် လာဘ်စားမှုတိုက်ဖျက်ရေး ကော်မတီတို့မှ တစ်စုံတစ်ရာ ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိပါ။^{၁၀၂}

၁၀၀ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးမှ စည်းဝေး အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ၂၀၁၇ မေ။
၁၀၁ ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနနှင့် ဆွေးနွေးမှုပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ ၂၀၁၈ ဇွန်။
၁၀၂ စွပ်စွဲမှုများကို စုံစမ်းရန်အတွက် ၂၀၁၆ နှစ်လည်တွင် MoNREC ကြီးကြပ်မှုဖြင့် အထူးကော်မတီတစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းခဲ့သော်လည်း ၂ နှစ်တာအတွင်း အများပြည်သူများကို စုံစမ်းမှု ရလဒ်နှင့်ဆိုင်ပြီး ထုတ်ပြန်မှု တစ်စုံတစ်ရာ မပြုလုပ်ခဲ့ပါ။ NRG1 မှ မေးမြန်းခဲ့သည့် အချို့သော စတိတ်ဟိုဒါများသည် ၎င်းစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုမှာ လုပ်ထုံးဖြစ်သည်ဟု ထုတ်ဖော်ပြောခဲ့သည်။

၄။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် အကြံပြုချက်များ

လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း မိုင်းတူးဖော်ခြင်းသည် မြန်မာ့အဖိုးတန် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များကို လျှင်မြန်သောနှုန်းဖြင့် ကုန်ဆုံးစေခဲ့သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် တူးဖော်ထုတ်လုပ်ခဲ့သည့် သယ်ဇာတ တန်ကြေးနှင့်ယှဉ်လျှင် အလွန်နည်းသည့် အခွန်ကိုသာ ရရှိခဲ့ပြီး၊ တွင်းထွက်များ တူးဖော်ခြင်းမှ ပြည်သူများ အကျိုးခံစားခွင့် မရရှိခဲ့ပေ။ NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများသည် အကြီးအကျယ် ပျံ့နှံ့နေသည့် အခွန်ရှောင်တိမ်းမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်အောင် ထိရောက်မှု မရှိခဲ့ပါ။ လက်ရှိ အာဏာရ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းသည်လည်း ၎င်း၏ သက်တမ်း ၅ နှစ် တစ်ဝက်ကို ကျော်ခဲ့ပြီဖြစ်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် အခွင့်အရေးများမှာ လျော့ကျလျက် ရှိသည်။

၂၀၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် အခွန်ကောက်ယူခြင်း ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် လမ်းစဉ်များကို ယခုအခန်းတွင် တင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အလှမ်းကျယ်သော်လည်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရအနေဖြင့် (၁) ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် ရိုးရှင်း ထိရောက်သော၊ တစ်ပြေးညီနှင့် မျှတသော ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ရန် (၂) ပါမစ်ချထားပေးခြင်းနှင့် တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းအတွက် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိ၊ ကျွမ်းကျင်သူများ ဦးစီးသည့်စနစ်ကို အသုံးပြုရန် (၃) စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ စာရင်းစစ်ခြင်းနှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးကို တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ရန်တို့ကို ပြုလုပ်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်ချက် ချမှတ်ထားရမည်။

(က) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို သုံးသပ်ပြင်ဆင်ခြင်း

ကျောက်စိမ်း၊ ကျောက်မျက် အခွန်ကောက်ယူခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားဝင်သဖွယ် ကျင့်သုံးနေသည့် အလေ့အထများသည် စာရွက်စာတမ်းနှင့် တရားဝင် ထုတ်ပြန်ထားသည့် စနစ်နှင့် တူညီမှု အနည်းငယ်သာ ရှိသည်။ အစိုးရသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချသည့် ထုတ်လုပ်မှုဝေစု အနည်းငယ်မျှကို အလွန်မြင့်မားသည့် နှုန်းထားဖြင့် ကောက်ယူသည်။ သို့သော်လည်း ကုမ္ပဏီများသည် အရေအတွက် လျော့ပြုခြင်း၊ တန်ဖိုးလျော့ပြုခြင်းနှင့် လက်တလုံးခြား ဆောင်ရွက်ကာ အခွန်အများစုကို ရှောင်ရှားကြသည်။ ရှုပ်ထွေးသော၊ ဝန်ထုတ်ဝန်ပိုး ဖြစ်စေသော အခွန်သတ်မှတ်ချက်ကလည်း အခွန်လျော့ကျစေသည့် အကြောင်းတစ်ခုအဖြစ် ပါဝင်နေသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ ရိုးရှင်း ထိရောက်၊ တစ်ပြေးညီ ဖြစ်ကာ မျှတစေရန် ဆောင်ရွက်ချက်များ ပါဝင်ရမည်။

ပါမစ်ကြေး၊ တွင်းဝခွန်၊ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်မှအပ အခြားအခွန်များ ကောက်ခံခြင်းကို ပယ်ဖျက်ခြင်းအားဖြင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက်ကို ရှင်းလင်းအောင် ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထုတ်လုပ်မှုမှ ထိုက်တန်သည့် ဝေစုကို ရယူနိုင်ခြင်း၊ အခွန်ကောက်ယူရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် စီမံမှု အခက်အခဲများကို လျော့ချပေးခြင်းတို့ကြောင့် အကျိုးအမြတ်နှင့် ဆုံးရှုံးမှုကို မျှတစေသည်။ ပုဂ္ဂလိက ရင်းနှီးမြုပ်နှံသူများ ဆုံးရှုံးနိုင်ချေကိုလည်း လျော့ချပေးသည်။ (ဖယားကွက် ၄ ကိုကြည့်ပါ) လက်ရှိစနစ်နှင့် ယှဉ်ပါက အားသာချက် များစွာ ပေါ်ပေါက်စေသည်။

- ကုမ္ပဏီများကို ထုတ်လုပ်မှု လျော့ပေါ့စာရင်းပြရန် သို့မဟုတ် သံသယဖြစ်ဖွယ် အခွန်ရှောင်မှုများကို ဖြစ်စေရန် တွန်းအားပေးသည့် အခွန် ၂ ထပ်၊ ၃ ထပ် ကောက်ယူမှုကို ဖယ်ရှားခြင်း (တွင်းဝခွန် အပြင် အထူးကုန်စည်ခွန်ကိုလည်း ပေးသွင်းရသည်။ အကျိုးတူဖက်စပ်များသည် နိုင်ငံတော်ဝေစု ခွဲဝေပေးရသည်။)^{၁၀၃}
- ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် လွတ်လပ်စွာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနိုင်မှုကို အတားအဆီးဖြစ်စေပြီး၊ မှောင်ခိုဈေးကွက်ကို အားပေးသည့် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်သော အခွန်ရရှိရန် ကျောက်မျက်ပြပွဲပေါ်တွင် မှီခို

၁၀၃ MGE နှင့် ကုမ္ပဏီများကြားမှ ထုတ်လုပ်မှု ခွဲဝေခြင်း သဘောတူညီချက်များသည် သမားရိုးကျ PSCs များနှင့် တူညီမှု မရှိပါ။ နိုင်ငံတော်၏ ထုတ်လုပ်မှု ဝေစုအဖြစ် တွင်းဝခွန် ကောက်မည့်အစား ရောင်းချမှုပေါ် ကောက်ယူသည့် တွင်းဝခွန် အစားထိုး အခွန်ကောက်ယူမှု ဖြစ်နေသည်။

နေရခြင်းကို အဆုံးသတ်ရန် နှင့်

- ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် အခွန်စနစ်ပေါ်တွင် အမြတ်ထုတ်ရန် လမ်းဖွင့်ပေးသည့် အကျိုးတူနှင့်၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များကြား အခွန်ကောက်ယူမှုနှုန်း မတူသည်ကို လျော့ချရန်

ဇယားကွက် ၄။ အခွန်အမျိုးအစားအလိုက် အားနည်းချက်၊ အားသာချက်များ

	ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးနှင့် နီးစပ်မှု	စီမံရာတွင် အခက်အခဲ၊ လွယ်ကူမှု	ပုဂ္ဂလိက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ အတွက် ဆုံးရှုံးနိုင်ချေ
ပါမစ်ကြေး	နည်း	မြင့်	များ
တွင်းဝခွန်	များ	အလယ်အလတ်	အလယ်အလတ်
လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်	အလယ်အလတ်	နည်း	နည်း

အခွန်ကောက်ယူမှုကို အားလျော့စေသည့် အခွန်ကင်းလွတ်ခွင့်များကို အစိုးရအနေဖြင့် ရှောင်ရှားသင့်သည်။ ၁၉၉၅ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေ အပိုဒ် ၂၇ နှင့် ၃၁ ကို ပယ်ဖျက်ခြင်းကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ MGE မှ တွင်းဝခွန်များကို သတ်မှတ်နှုန်းထားအတိုင်း မကောက်ခြင်းကဲ့သို့ စီမံပိုင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များမှ အားနည်းချက်များ ပေါ်ပေါက်လာလေ့ရှိသည်။ အနာဂါတ်တွင် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းများ မဖြစ်စေရန် ဥပဒေပိုင်းအရ ပို၍ ပွင့်လင်းစွာ ဆောင်ရွက်ရန် လိုသည်။ ဝန်ကြီးဌာနများ၊ နိုင်ငံပိုင် လုပ်ငန်းများ၊ ချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ၏ တာဝန်ခံမှုကို အထောက်အပံ့ ဖြစ်စေရန်အတွက် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် စည်းမျဉ်းများ၊ လမ်းညွှန်ချက်များကို အင်တာနက်တွင် အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ ရရှိနိုင်စေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ လမ်းညွှန်ချက် အသစ်များအတွက် ကြိုတင်သတိပေး၊ သဘောထား ရယူသည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်းများကို ပြုလုပ်ရမည်။

ကုမ္ပဏီများနှင့် အသေးစား/လက်လုပ်လက်စားများ ကြားတွင် ကွဲပြားသည့် အခွန်သတ်မှတ်ချက် ထားရှိရမည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် အသေးစား/လက်လုပ်လက်စား တူးဖော်သူများကို နှုန်းသေ သို့မဟုတ် အနိမ့်ဆုံး အခွန်နှုန်းထား (၃ ရာခိုင်နှုန်းအောက်) ကို ကောက်ယူသည်။^{၁၀၄} ဝန်ထုတ်ဝန်ပိုး ဖြစ်စေသည့် နှုန်းထား သို့မဟုတ် ရှုပ်ထွေးသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ၎င်းအစုအဖွဲ့များကို ဥပဒေနှင့် ညီအောင် ဆောင်ရွက်မှုကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေသည်။

(ခ) တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်းနှင့် ပါမစ်ချထားပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း

အခွန်တွက်ချက်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း အားနည်းချက်ကို အသုံးပြုပြီး အခွန်ရှောင်လေ့ ရှိကြသည်။ ပါမစ်ချထားပေးသည့် အခါတွင်လည်း ဈေးပြိုင်မပေးပဲ ရအောင် လာဘ်ထိုးမှုများ ပြုလုပ်ကြသည်။ ဈေးကွက် တန်ဖိုးအောက် မတန်တဆ နည်းသည့် ရာဖြတ်သတ်မှတ်ချက် ရရန် လက်မှတ်ထိုးမှု ပြုလုပ်ကြသည်။ အခွန်ရှောင်မှုကို တိုက်ဖျက်ရန်အတွက် လိုင်စင်နှင့် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ် ၂ ခုလုံး ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရန်၊ ကျွမ်းကျင်သူများ ဦးစီးသည့် စနစ်ဖြစ်ရန် လိုအပ်သည်။

ပါမစ်ချထားပေးရာတွင်လည်း တိတိတိတ်တိတ်ပုန်း ဆောင်ရွက်သည့် အပေးအယူများသည် တင်ဒါလုပ်ငန်းစဉ် ပြိုင်ဆိုင်မှုကို အားလျော့စေပြီး၊ ပါမစ်ကြေးမှ ရရှိမည့် အစိုးရ ဝင်ငွေများကို လျော့ကျစေသည်။ အခွန်ဝင်ငွေ လျော့ကျမှုကို ကာကွယ်နိုင်ရန်၊ ပါမစ်ချထားပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၏ သမာသမတ်ကျမှုကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် MoNREC သည် အိတ်ဖွင့်တင်ဒါ စနစ်ကို ကျင့်သုံးသင့်သည်။ ပါမစ် သက်တမ်းတိုးရန် သို့မဟုတ် ပါမစ်ရယူရန် လျှောက်ထားသည့် အကျိုးတူများကိုလည်း ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများနည်းတူ တူညီသည့် တင်ဒါလုပ်ငန်းစဉ် ဖွင့်ပြုရေး သတ်မှတ်ချက်များကို လိုက်နာစေရမည်။

၁၀၄ “Chapter 3: Deciding on fiscal terms” in Paul Shortell and Emma Irwin, Governing the Gemstone Sector ကိုကြည့်ပါ။

ပြန်လည်ပြုပြင်ရေး ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အကတိ ကင်းမှု၊ တိကျမှုကို အားကောင်းစေရမည်။ လက်ရှိ ရာဖြတ်အဖွဲ့များနှင့် CGSC ဖွဲ့စည်းပုံတွင် အဓိက အတိုက်အခံ ဖြစ်နေသည့် ကိစ္စ ၂ ခု ရှိသည်။ (၁) လုပ်ငန်းရှင် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ၎င်းတို့ ပေးသွင်းရမည့် အခွန်တော်များကို အတိုးအလျှော့ သက်ရောက်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။ (၂) MGE သည် အကျိုးတူဖက်စပ်များ၏ တွင်းဝခွန်ကို တွက်ချက်သည်။ ၎င်းအကျိုးတူတွင် နိုင်ငံတော်၏ ကိုယ်စား ၎င်းက အစုစပ်တစ်ဦး အနေဖြင့် ပါဝင်နေသည်။

ရာဖြတ်အဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌက သတ်မှတ်သည့် တန်ဖိုးကို ပြန်လည်စစ်ဆေးခြင်း မရှိမှုကလည်း ရာဖြတ်လုပ်ငန်းတွင် အကတိလိုက်စားမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင် ကျင့်သုံးနေသည့် စနစ်များကဲ့သို့ မြန်မာအနေဖြင့် အကတိ ကင်း လွတ်လပ်သည့် ဆန်းစစ်မှု အမျိုးမျိုး ပြုလုပ်ပြီး အမြင့်ဆုံး ရရှိသည့် ဈေးနှုန်းပေါ်တွင် အခွန်သတ်မှတ်သည့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးသင့်သည်။^{၁၀၅} အစိုးရအနေဖြင့် အဆင့်သို့မဟုတ် အခြား ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အရည်အသွေးများပေါ်တွင် မူတည်ကာ အနိမ့်ဆုံး ပေးသွင်းရမည့် ပမာဏကို သတ်မှတ်သည့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးနိုင်သည်။

စစ်မှန်သည့် တန်ဖိုးတွက်ချက်မှုများ ရရှိရန်အတွက် ဆန်းစစ် တန်ဖိုးဖြတ်သူများ၏ အရည်အသွေး၊ အသေးစိတ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုလည်း အဆင့်မြှင့်တင်ထားရန် လိုအပ်သည်။

- ရာဖြတ်လုပ်ငန်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် အသုံးပြုသည့် သတ်မှတ် အမျိုးအစား ခွဲမှုများကို တိုးချဲ့ တင်းကျပ်ပါ။
- ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များ နောက်ဆုံးထွက်ဈေးကို တန်ဖိုးဖြတ်သူများ သိရှိစေရန် စုဆောင်း ဖြန့်ချိထားပါ။
- ကျောက်စိမ်းများအတွက် ပါမစ်ကိုင်ထားသူအနေဖြင့် ရာဖြတ်အဖွဲ့သို့ မပြမီ အပေါ်ယံလွှာကို လှုပ်ထား၊ သို့မဟုတ် ဖြတ်တောက်ပြရန်။
- ပဏာမ ရာဖြတ် တန်ဖိုးအယူခံမှုအတွက် အယူခံလုပ်ငန်းစဉ် အသေးစိတ်ကို ထုတ်ပြန်ပါ။
- ရာဖြတ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကျောက်တန်ဖိုး နားလည်သည့် တတိယအင်အားစု ပါဝင်ခြင်းကို အားပေးရန်။

(င) စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုကို တင်းကျပ်ခြင်း

ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် အဖိတ်အစင်မရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းများသည် အမှန်တကယ် အရေးပါသည်ဖြစ်သော်လည်း ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍ မှောင်ခိုဖောက်ကားမှုများကို တိုက်ဖျက်ရန် ၎င်းဆောင်ရွက်ချက် တစ်ခုတည်းဖြင့် မလုံလောက်ပါ။ အစိုးရ အနေဖြင့် (၁) တူးဖော်မှု လုပ်ငန်းများအား စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှုကို တင်းကျပ်ခြင်း (၂) စာရင်းစစ်လုပ်ငန်း အားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း (၃) ဥပဒေပြင်ပ လုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်နေသည့် ကုမ္ပဏီများကို ပြစ်ဒဏ်များ ချမှတ်ခြင်း၊ ထို ၃ ချက်ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပါက ထိရောက်စွာ လျော့ချနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

MGE တွင် စောင့်ကြည့် ထိန်းကျောင်းနိုင်စွမ်း အားနည်းသည် ဖြစ်သောကြောင့် ကုမ္ပဏီများသည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်ခြင်းကို လျော့ပေါ့ အစီရင်ခံကာ အကြီးအကျယ် အခွန်ရှောင်ကြသည်။ လက်ရှိတွင် ပါမစ်များ သက်တမ်းတိုးပေးခြင်း၊ အသစ်ချပေးခြင်း ရပ်ဆိုင်းထားသည်ကို ကျော်လွန်ကာ တရားမဝင် တူးဖော်ကြသည်များလည်း ရှိသည်။^{၁၀၆} လျော့ပေါ့ အစီရင်ခံခြင်းကြောင့် အခွန်များ ဆုံးရှုံးမှုကို တားဆီးနိုင်ရန် အစိုးရသည် စောင့်ကြည့်မှုတွင် ပို၍ အားထည့်ရန် လိုအပ်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အနီးကပ် ပူးပေါင်းရန် လိုသည်။

၁၀၅ “Chapter 4: Improving valuation processes” in Paul Shortell and Emma Irwin, Governing the Gemstone Sector.
၁၀၆ အောက်ခြေမှတ်စု ၉ ကိုကြည့်ပါ။

ပထမဆောင်ရွက်ချက် အနေဖြင့် MoNREC သည် လုပ်ကွက် စစ်ဆေးသူများကို အလျင်အမြန် တိုးချဲ့ခန့်ထားရန် လိုသည်။ ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးမှုများကို အဖြစ်သဘော စစ်ဆေးခြင်းမှ အမှန်တကယ် အကျိုးရှိသည့် စစ်ဆေးမှုသို့ ပြောင်းလဲနိုင်ရန်အတွက် သင်တန်းပို့ချမှုများ၊ စွမ်းဆောင်ရည် ဆန်းစစ်မှု များ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်သည်။ တူးဖော်သည့် လုပ်ငန်းများရှိသည့် ဒေသများတွင် လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှု အကြီးအကျယ် ပျံ့နှံ့နေသည့်ဖြစ်ရာ အစိုးရအနေဖြင့် အတိုင်းအတာ တစ်ခုထိ ချီးမြှင့်မှုများ ပြုလုပ်ရန် စဉ်းစားနိုင်သည် (ဥပမာ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသည့် အခွန်ရှောင်ရှားမှုမှ ပမာဏတစ်ခု ချီးမြှင့်ခြင်း) သို့ မဟုတ် ကျောက်လုပ်ကွက်အတွင်း ဝန်ထမ်းများ ပုံမှန် လှည့်လည် တာဝန်ချထားပေးခြင်းကို ဆောင် ရွက်နိုင်သည်။

ဒုတိယဆောင်ရွက်ချက် အနေဖြင့် တပ်မတော် နှင့် ရဲ ပူးပေါင်းပြီး ကျောက်စိမ်းတူးဖော်သည့် နေရာ များတွင် စက်ယန္တရားကြီးများဖြင့် တူးဖော်နေသည့်များကို ထိန်းသိမ်းခြင်း အပါအဝင် ဥပဒေစိုးမိုးမှု လုပ်ငန်းများကို MoNREC မှ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် လုပ်ကွက်များသို့ အဝင်အထွက်မှာ အနည်းငယ်သာရှိသည့် ဖြစ်သောကြောင့် စစ်ဆေးရေးဂိတ်များတွင် အင်အားသုံး စစ် ဆေးခြင်းသည် မှောင်ခိုထုတ်လုပ်မှုများကို သိသိသာသာ လျော့ကျသွားစေနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်မှု၏ ထိရောက်မှုမှာ ဒေသတွင်း တပ်မတော်အရာရှိများ၏ ပူးပေါင်းမှု အနေအထား ပေါ်တွင် မူတည်နေသည်။ တပ်မတော်အရာရှိ အများစုသည် တရားမဝင် တူးဖော်ခြင်းမှ တိုက်ရိုက် သို့ မဟုတ် သွယ်ဝိုက်၍ အကျိုးခံစားနေကြသူများ ဖြစ်သည်။^{၁၀၇}

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကုမ္ပဏီများ၏ လက်တလုံးခြား ဆောင်ရွက်မှုများကို စုံစမ်း၊ တားဆီးရန် အတွက် စာရင်းစစ်လုပ်ငန်းကို အင်တိုက်အားတိုက် ဆောင်ရွက်ရန်လည်း လိုသည်။ စွမ်းရည်ပြည့်ဝသည့် နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်သည့်အတိုင်း MGE သည် ဘဏ္ဍာရေးနှစ် တစ်ခုခြင်းစီ၏ စာရင်းစစ် မှတ်တမ်းများ စစ်ဆေးခြင်း၊ ထုတ်ပြန်ခြင်းများကို ပြုလုပ်ပေးရမည်။^{၁၀၈} MGE သည် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ရေးတွင် အကျိုးတူအနေဖြင့် ဆက်လက်ပါဝင်နေမည် ဖြစ်သောကြောင့် လက်ရှိ နမူနာစာချုပ်တွင် ဖော်ပြထားချက်ဖြစ်သော အစုစပ်များသည် အသေးစိတ် စာရင်းစစ်ခြင်းကို ခံရမည် ဟူသော ပြဌာန်းချက်ကို အသုံးပြုရန် ဖြစ်သည်။

ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အရောင်းအဝယ် သဘောသဘာဝ ရှုပ်ထွေးမှု၊ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ အကန့်အသတ် ရှိသည့် စွမ်းဆောင်ရည်တို့ကြောင့် မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် အထူးစာရင်းစစ် ယူနစ်ကို ဖွဲ့စည်းပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်အနေဖြင့် (၁) ကုမ္ပဏီများ၏ စီးပွားရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများကို သုံးသပ်ခွင့် (၂) ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ရောင်းချမှု အမှန် သိရှိနိုင်ရန် လျှပ်တပြက် ကျပန်း ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးခြင်း တို့ကို ပေးထားရမည်။ စာရင်းစစ်လုပ်ငန်းများအနေဖြင့် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သော်လည်း ယခု ယူနစ်အတွက် အနိမ့်ဆုံးသတ်မှတ်ချက် အနေဖြင့် ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာန၏ လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်မှု၊ MGE ၏ ကျောက်မျက်ကဏ္ဍအကြောင်း နှစ်စဉ်၊ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်း စာရင်းစစ်ခြင်းတွင် ကျွမ်းကျင် သည့် နိုင်ငံတကာ ကျွမ်းကျင်သူများကို ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းရန် လိုသည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အစိုးရသည် ဥပဒေ၊ စာချုပ်၊ ပါမစ်ပါ အကြောင်းအရာများကို ဖောက်ဖျက်နေသည့် ကုမ္ပဏီများကို ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရန် ဆုံးဖြတ်ရမည်။ မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေအရ MoNREC သည် ပါမစ်ဖျက်သိမ်းခွင့် သို့မဟုတ် ဆိုင်းငံ့ထားခြင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချခြင်း သို့မဟုတ် ကုမ္ပဏီနှင့် ပိုင်ရှင်ကို အမည်ပျက် စာရင်းသွင်းခွင့် ရှိသည်။ ကျောက်စိမ်း သို့မဟုတ် ကျောက်မျက် ရရှိမှု သတင်းပို့ရန် ပျက် ကွက်ခြင်း၊ တွင်းဝခွန်ပေးရန် ပျက်ကွက်သူများကို ရာဇဝတ်ပြစ်ဒဏ် ချမှတ်ခွင့် ရှိသည်။^{၁၀၉} အလားတူပင် မြန်မာ့ဝင်ငွေခွန် ဥပဒေအရ ကုမ္ပဏီတစ်ခုသည် အခွန်ရှောင်ရန်၊ မသမာ ပြုလုပ်ရန် အားထုတ်သည်ဟု MOPF မှ စစ်ဆေးတွေ့ရှိပါက ပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနသည် လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်ကို ပြန်လည်ဆန်းစစ်

၁၀၇ Global Witness, "Jade: Myanmar's 'Big State Secret.'" ကိုကြည့်ပါ။
၁၀၈ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Guidelines on Corporate Governance of State-owned Enterprises (2015); Natural Resource Governance Institute, State Participation and State-Owned Enterprises (March 2015) ကိုကြည့်ပါ။
၁၀၉ NRG1 မှ လေ့လာခဲ့သည့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ဥပဒေနှင့် အခြား ဆက်စပ်ဥပဒေများတွင် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်း တာဝန်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသေးပါ။

ခွင့် ရှိသည်။^{၁၁၀}

ကောက်နှုတ်ချက်

အခွန်ရှောင်ခြင်းကြောင့် မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်များသည် လူနည်းစု လက်သို့သာ စုစည်းကျရောက်သွားပြီး၊ နိုင်ငံလုံး ခံစားရမည့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး တိုးတက်မှု များကို အတားအဆီး ဖြစ်စေသည်။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် တူးဖော်ခွင့်များ ဆိုင်းငံ့ထားခြင်း၊ အမျိုးသား ကျောက်မျက်မူဝါဒ ရေးဆွဲခြင်းတို့က ထိရောက်မှုမရှိသည့် မူဝါဒများကို ပြောင်းလဲမှု အကြီး အကျယ် ပြုလုပ်နိုင်ရန် အခြေအနေများ ဖန်တီးပေးသည်။ တိုးတက်မှုမှာ အားနည်းနေဆဲ ဖြစ်သည်။ လက်ရှိ အစိုးရအနေဖြင့် ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲ မတိုင်မီ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသည့် အပြောင်းအလဲများကို ဖော်ဆောင်လိုပါက အင်တိုက်အားတိုက် ဆောင်ရွက်ရန် လိုသည်။

အတိုချုပ် တင်ပြရလျှင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ရန် ဆန္ဒရှိကြောင်းကို ကိစ္စသုံးရပ် ပြီးမြောက်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် သက်သေထူနိုင်သည်။ (၁) အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို အားကောင်းစေရန်၊ အခွန် ၂ ထပ် ကောက်ယူခြင်းကို ပယ်ဖျက်နိုင်ရန် ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက်များကို ပြန်လည်ထိန်းညှိခြင်း (rebalancing fiscal terms) (၂) ရာဖြတ်၊ ပါမစ်ချပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အစိုးရ ရသင့်သည့် ဝေစုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း (၃) ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် တရားမဝင် လုပ်ငန်းများကို တားဆီးနိုင်ရန်အတွက် စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေး လုပ်ငန်းများကို အင်တိုက်အားတိုက် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ အခွန်စနစ်ပါ အကြောင်းအရာများ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ ရုံဖြင့် လက်ရှိအခြေအနေကို ပြောင်းလဲသွားနိုင်စေသော်လည်း ယင်းအပြောင်းအလဲများ စုပေါင်းဆောင် ရွက်ခြင်းသည် မြန်မာအစိုးရနှင့် ပြည်သူများအား သဘာဝ သယံဇာတ အကျိုးအမြတ်များမှ ရပိုင်ခွင့် များကို တန်းတူညီတူ ခံစားစေမည်ဖြစ်သည်။

အခွန်ကောက်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပေါ်ပေါက်လာသည့် အခက်အခဲများကို ဖြေရှင်းခြင်းသည် ပထမ အဆင့်သာ ဖြစ်သည်။ တွင်းထွက်အခွန်များကို ရေရှည်အကျိုးအတွက် စီမံနိုင်ရန် ဆက်လက်ဆောင်ရွက် ရမည့်ကိစ္စများ ရှိသည်။^{၁၁၁} မြန်မာနိုင်ငံမှ စတိတ်ဟိုဒါများအနေဖြင့်လည်း အခွန်ကောက်ယူခွင့်၊ သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပုံနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကြား သဘော တူညီချက် ရရှိရန် လိုသည်။^{၁၁၂} ကိစ္စ ၂ ရပ်လုံး ပြေလည်ရန်အတွက် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှု၊ နည်းပညာ ပိုင်းဆိုင်ရာ ထောက်ပံ့မှုများ အများအပြား လိုအပ်သည်။ မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော် ရေးလုပ်ငန်းမှ အကျိုးအမြတ်များကို နိုင်ငံသားများ မျှဝေခံစားနိုင်ရန်အတွက် ပြည့်စုံ ကောင်းမွန်သည့် အခွန်ကောက်ယူမှုမှာ မရှိမဖြစ် လိုအပ်သည်။

၁၁၀ ၂၀၁၁ မြန်မာ့ဝင်ငွေခွန်ဥပဒေ အပိုဒ် ၆ ကိုကြည့်ပါ။
၁၁၁ Andrew Bauer et al. .State-Owned Economic Enterprise Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises. (Natural Resource Governance Institute and Renaissance Institute: 2018). ကိုကြည့်ပါ။
၁၁၂ Andrew Bauer et al., .Natural Resource Federalism: Considerations for Myanmar. (Natural Resource Governance Institute: 2018); Andrew Bauer et al., .Sharing the Wealth: A Roadmap for Natural Resource Revenue Sharing in Myanmar. (Natural Resource Governance Institute: 2016) ကိုကြည့်ပါ။

နောက်ဆက်တွဲ - မြန်မာ့ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း တန်ဖိုးခန့်မှန်းခြင်း

မြန်မာ့စီးပွားရေးအတွက် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခြင်းသည် အရေးပါသည်ဖြစ်သော်လည်း တိုးတိုးတိတိတိတိ ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းတွင် လည်ပတ်နေသည့် တန်ဖိုးမှန်ကို ဖော်ထုတ်ရန် ခက်ခဲနေဆဲ ဖြစ်သည်။ ကုန်စည်၏ သဘောတရားကလည်း အကြောင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်နေသည်။ ကျောက်မျက် အရည်အသွေးသည် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု အကြီးအကျယ် ကွာဟသည်။ စာရင်းပြသည့် အလေးချိန်သည် အမှန်တကယ် ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏနှင့် ကိုက်ညီမှု မရှိပါ။ ယုံကြည်စွာ ကိုးကားနိုင်သည့် ဈေးနှုန်း သတ်မှတ်ချက်မှာလည်း ရှားပါးသည်။ ယင်းသို့ အခက်အခဲများအပြင် တရားမဝင် လုပ်ငန်း အကြီးအကျယ် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အရေအတွက် လျော့ပြုခြင်း၊ တန်ဖိုးလျော့ပြုခြင်းတို့ကလည်း ရရှိလာ သည့် အချက်အလက်များ၏ ခိုင်မာ မှန်ကန်မှုကို လျော့ကျစေသည်။

ယခုနောက်ဆက်တွဲတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်မှုမှ ရရှိသည့် ဖြစ်နိုင်ချေ တန်ဖိုးကို ဖော်ပြထားပါသည်။ လက်ရှိအချိန်တွင် ရရှိထားသည့် အချက်အလက်အရ လုံးဝမဖြစ်နိုင်သည့် လုပ်ငန်း ဖြစ်သော ဈေးကွက်အရွယ်အစားကို အတိအကျ တိုင်းတာပြရန် ရည်ရွယ်သည့် လေ့လာမှု မဟုတ်ပါ။ သို့သော်လည်း အခွန်ပေးသွင်းမှုအဖြစ် ရရှိနိုင်သည့် တန်ကြေးကို စတိတ်ဟိုဒါများ မှန်းဆနိုင်ရန် တင် ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဈေးကွက်မတူညီခြင်း၊ အချက်အလက် ရရှိမှု မတူညီခြင်းတို့ကြောင့် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်ကို ခွဲခြားဖော်ပြထားပါသည်။

(က) ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍကို တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း

၂၀၁၂ မှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲများတွင် ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် ရောင်းရငွေ တစ်နှစ်လျှင် ယူရို ၁ ဘီလီယံခန့် (ဒေါ်လာ ၁.၂ ဘီလီယံ ၂၀၁၈ ငွေလဲနှုန်းဖြင့်) ပျမ်းမျှ ရှိမည်ဟု မြန်မာအစိုးရက သတ်မှတ်ထားသည်။^{၁၁၇} ယင်းကာလအတွင်းမှာပင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ကျောက် စိမ်း အများစုကို ဝယ်ယူသည့် တရုတ်က တစ်နှစ်လျှင် ပျမ်းမျှ ယူရို ၂.၆ ဘီလီယံနီးပါး (သို့မဟုတ် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ငွေလဲနှုန်းအရ ၂.၆ ယူရို) တင်သွင်းမှု ရှိခဲ့သည်ဟု ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။^{၁၁၈}

သို့သော်လည်း ကျောက်စိမ်းလုပ်ငန်း အတိုင်းအတာနှင့် ယှဉ်ပါက ယင်းတရားဝင်ထုတ်ပြန်သည့် ကိန်း ဂဏန်းသည် အပြည့်အစုံ မဟုတ်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ ဥပမာ ၂၀၁၄ တွင် တရားဝင် ထုတ်ခဲ့သည့် ကျောက်စိမ်းသည် ဒေါ်လာ ၅.၈ မှ ၃၀.၈ ဘီလီယံထိ ရှိနိုင်ကြောင်း၊ ခန့်မှန်းချက် အမျိုးမျိုးပေါ်တွင် မူတည်၍ Global Witness က တွက်ချက်ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။^{၁၁၉}

တရားဝင် ထုတ်ပြန်ချက် မဟုတ်သည့် ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍ တန်ဖိုးခန့်မှန်းချက် အများစုမှာ ထုတ်လုပ်မှု ပေါ် အခြေပြုကာ တွက်ချက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထုတ်လုပ်မှု အရေအတွက်နှင့် ခန့်မှန်းဈေးနှုန်းကို မြှောက်

၁၁၇ MGE မှ NRG I သို့ တိုက်ရိုက် ထုတ်ပြန်ပေးသည့် ကျောက်မျက်ပြပွဲ အချက်အလက်ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ယူရို ၁ ဘီလီယံမှာ ငွေအကြေချေသည့် အရောင်းပမာဏ ဖြစ်ပါသည်။ ကျောက်မျက် ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက် ရာခိုင်နှုန်း အများစုကို ငွေအကြေချေခြင်း မပြုပါ။ (အောက်ခြေမှတ်စု ၇၉ ကိုကြည့်ပါ) ၎င်းတို့ကို ပျမ်းမျှ တွက်ချက်ရာတွင် ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။

၁၁၈ UN Comtrade data (ကုလကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက်) (မြန်မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည်များကို တရုတ်မှ ထုတ်ပြန်မှု) ပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ကျောက်မျက်နှင့် ကျောက်စိမ်း အရောင်း ထောင်တက်သွားသည်ကို တရုတ်ကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက်များတွင် တွေ့ရသည်။ နယ်စပ်ရေးရာ ပဋိပက္ခ စာရင်းမသွင်းဖြစ်သည့် နှစ်များမှ အချက်အလက်များ ဆုံသွားခြင်း (ကေအိုင်အေ နှင့် မြန်မာ စစ်တပ်ကြား ပဋိပက္ခကြောင့် ၂၀၁၃/၁၄ ကျောက်စိမ်း ကုန်သွယ်မှု နှောင့်နှေးခဲ့သည်) သို့မဟုတ် အခြား စီမံအုပ်ချုပ်ရေး အကြောင်းပြချက်များကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

၁၁၉ Global Witness, Jade: Myanmar's 'Big State Secret' (2015) ကိုကြည့်ပါ။ ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ အခြားခန့်မှန်းချက်ကို David Dapice, A Grand Bargain: What it is and why it is needed (Proximity Designs: 2016) တွင်ကြည့်ပါ။

ကာ တွက်ချက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာ့ကျောက်စိမ်း တူးဖော်မှု တန်ဖိုးအမှန်ကို ထုတ်လုပ်မှု၊ ဈေးနှုန်း ယူဆချက် အမျိုးမျိုးပေါ် မူတည် တွက်ချက်ထားသည်ကို ယခုအခန်းတွင် တင်ပြထားပါသည်။

ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏ

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်းကုမ္ပဏီများသည် ကျောက်စိမ်း ကီလိုဂရမ် ၁၆.၃ သန်း (ပါမစ်ကေ တစ်ခုမှ ၄၈၆ ကီလိုဂရမ် ထုတ်လုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ကျောက်စိမ်း ကီလိုဂရမ် ၃၅.၆ သန်း (ပါမစ်ကေ တစ်ခုမှ ၁၁၀၈ ကီလိုဂရမ်) ထုတ်လုပ်ခဲ့သည်။ အစိုးရသို့ သတင်း ပို့ခြင်း မပြုခဲ့ခြင်းက ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏကို လျော့ကျသွားစေနိုင်သည်။ ကျောက်လုပ်ကွက်များတွင် စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းမှု အနည်းငယ်သာ ရှိခြင်းကြောင့် လျော့ပေါ့ သတင်းပို့မှုများ အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပွားနိုင်ချေ ရှိသည်။^{၁၁၆}

ကုမ္ပဏီများကြား သတင်းပေးပို့သည့် အရေအတွက် အကြီးအကျယ် ကွဲပြားနေသည်ကို EITI အချက် အလက်များတွင် တွေ့နိုင်သည်။ EITI တွင် ပါဝင်သည့် ကုမ္ပဏီ အများစုသည်^{၁၁၇} MGE နှင့် အကျိုး တူဖက်စပ် ဆောင်ရွက်ကြသည့် ဖြစ်သောကြောင့် ကြီးကြပ်မှု မရှိသည့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များထက် ပို၍ တိကျသော စာရင်းရှိမည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ EITI တွင် ပါဝင်သည့် ကုမ္ပဏီများသည် ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ပါမစ်ကေ တစ်ကေမှ ကျောက်စိမ်း ၁၁၈၆ ကီလိုဂရမ် ထုတ်လုပ်သည်။ အခြား ကုမ္ပဏီများ ထုတ်လုပ်မှု ပျမ်းမျှအရေအတွက်ထက် ၂ ဆခန့် များသည်။ ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ပါမစ်ကေ တစ်ကေမှ ကျောက်စိမ်း ၄၂၈၀ ကီလိုဂရမ် ထုတ်လုပ်သည်။ ပျမ်းမျှအရေအတွက်ထက် ၄ ဆခန့် များသည်။^{၁၁၈}

ဇယားကွက် A3 တွင် ထုတ်လုပ်မှု အနေအထား ၂ မျိုးပေါ်တွင် အခြေခံကာ ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍ၏ ဖြစ်နိုင်ဖွယ် တန်ဖိုးကို တွက်ချက်ပြထားသည်။ ထုတ်လုပ်မှု အနိမ့်ဖြင့် မှန်းဆရာတွင် တရားဝင် ထုတ် ပြန်သည့် ကျောက်စိမ်း ထုတ်လုပ်မှုမှတစ်ပါး အခြားစာရင်းများကို ပေါင်းထည့်ခြင်း မရှိပဲ တွက်ချက် မှန်းဆသည်။ ထုတ်လုပ်မှု အမြင့်ဖြင့် မှန်းဆရာတွင် ကုမ္ပဏီအားလုံးသည် EITI တွင် ပါဝင်နေသည့် ကုမ္ပဏီနှင့် ထပ်တူကျသည့် နှုန်းထားဖြင့် ထုတ်လုပ်နေသည်ဟု ယူဆလျက် တွက်ချက် မှန်းဆသည်။ အမြင့်နှုန်းဖြင့် မှန်းဆချက်တွင် ထုတ်လုပ်သည့် ကျောက်စိမ်းပမာဏ ၅၉ ရာခိုင်နှုန်းကို ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်၊ ၇၄ ရာခိုင်နှုန်းကို ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တို့တွင် စာရင်းမပြပဲ ထုတ်ယူခဲ့ခြင်းကြောင့် တွေ့ရသည်။

ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း

အဆင့်သတ်မှတ်ချက် တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကြား၊ အဆင့်တူခြင်းကြားတွင် ကျောက်စိမ်း အရည်အသွေး၊ ဈေးနှုန်း ကွာဟမှုမှာ ကြီးမားသည်။^{၁၁၉} ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၁၄ ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် အဆင့် ဃ ကျောက်စိမ်းကို ၁ ကီလိုလျှင် ၃ ယူရိုမှ ၁၅ ယူရိုကြား ရောင်းချသည်။ ပထမတန်းစား ကျောက်စိမ်းကို တစ်ကာရက်လျှင် ယူရို ၅၀၀ (တစ်ကီလိုလျှင် ယူရို ၂.၅ သန်းဖြင့် ရောင်းချသည်) မှ တစ်ကာရက်လျှင် ယူရို ၁၀၀၀၀ (တစ်ကီလိုလျှင် ယူရို သန်း ၅၀) ဖြင့် ရောင်းချသည်။ (ဇယားကွက် A1 ကိုကြည့်ပါ) ထို့ကြောင့် အရည်အသွေးမြင့်သည့် ထုတ်လုပ်မှု အလေးချိန် အနည်းငယ်သည် ထုတ်လုပ်မှုပမာဏတွင် အချိုးမညီပဲ ပါဝင်နေသည်။

၁၁၆ ၃။ င) ထုတ်လုပ်မှုပေါ်တွင် အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ကြည့်ပါ။
၁၁၇ အောက်ခြေမှတ်စု ၅၇ ကိုကြည့်ပါ။
၁၁၈ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံကာ တွက်ချက်မှု ပြုလုပ်ထားပါသည်။
၁၁၉ နမူနာအဖြစ် သတ်မှတ် အသုံးပြုသော်လည်း နှစ်အလိုက် အကြီးအကျယ် ကွဲပြားသည့် ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းကို ဖော်ပြနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ ဥပမာအားဖြင့် ကျောက်စိမ်းဈေးနှုန်းသည် ၂၀၀၀ နှစ်လည်ပိုင်းတွင် တစ်နှစ်ထိုး တိုးတက်လာပြီး ၂၀၁၃ သို့မဟုတ် ၂၀၁၄ အစောပိုင်းတွင် အမြင့်ဆုံးဖြစ်ကာ နောက်ပိုင်းတွင် လျော့ကျ သွားသည်။

EITI သို့ ပေးခဲ့သည့် စုစုပေါင်း ရောင်းချမှုနှင့် ဈေးနှုန်းအရ ၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်တွင် ရောင်းချရသည့် ပျမ်းမျှ ကျောက်စိမ်းဈေးနှုန်းမှာ တစ်ကီလိုလျှင် ၁၂၃ ဒေါ်လာ ဖြစ်ပြီး၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် တစ်ကီလိုလျှင် ၁၀၄ ဒေါ်လာဖြင့် ရောင်းချခဲ့သည်။^{၂၁၀} ကျောက်မျက်ပြပွဲ ရောင်းချမှုကို ဈေးပြိုင်တင်ဒါ စနစ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်သည်ဖြစ်သောကြောင့် အမြင့်ဆုံးဈေးနှုန်း ရရှိသည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း တရားဝင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်စိမ်းသည် ဈေးကွက်ရှိ အဆင့်သတ်မှတ်ချက်နှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိကို ရေရာစွာ ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်း မရှိပါ။^{၂၁၁}

ဇယားကွက် A1 - အဆင့်အလိုက် ဈေးနှုန်းသတ်မှတ်ချက် (ယူရို) ၂၀၁၂ - ၂၀၁၆^{၂၁၂}

အမျိုးအစား	ယူနစ်	ကျောက်မျက်ပြပွဲ					
		၂၀၁၂ (၄၉ ကီရမ်)	၂၀၁၃ (၅၀ ကီရမ်)	၂၀၁၄ (၅၁ ကီရမ်)	၂၀၁၅ (၅၂ ကီရမ်)	၂၀၁၆ (၅၃ ကီရမ်)	၂၀၁၆ နှစ်လည်
ပထမတန်းစား ကျောက်စိမ်း အရိုင်း (Imperial Jade Rough)	၁ ကာရက်	၁၀၀၀ - ၁၄၀၀၀	၁၀၀၀ - ၁၅၀၀၀	၅၀၀ - ၁၀၀၀၀	၅၀၀ - ၁၀၀၀၀	၃၀၀ - ၆၀၀၀	၅၀၀ - ၂၀၀၀၀
ရောင်းတန်း ကျောက်စိမ်း အရိုင်း (Commercial Jade Rough)	၁ ကီလို	၁၅၀၀ - ၂၅၀၀၀၀	၅၀၀ - ၂၅၀၀၀၀	၄၅၀ - ၂၀၀၀၀၀	၅၀၀ - ၁၄၅၀၀၀	၅၀၀ - ၂၄၀၀၀၀	၅၀၀ - ၅၅၀၀၀
အရည်အသွေးမြင့် ကျောက်စိမ်း အရိုင်း (High Grade Utility Jade)	၁ ကီလို	၁၀၀၀၀ - ၃၀၀၀၀၀	၄၅၀၀ - ၃၀၀၀၀၀	၄၅၀၀ - ၂၀၀၀၀၀	၅၀၀၀ - ၂၀၀၀၀၀	၅၀၀၀ - ၉၀၀၀၀	၁၀၀၀၀ - ၈၀၀၀၀
A အဆင့် ကျောက်စိမ်း အရိုင်း	၁ ကီလို	၁၅၀ - ၃၀၀၀	၁၀၀ - ၂၀၀၀	၁၀၀ - ၂၀၀၀	၁၀၀ - ၁၅၀၀	၁၀၀ - ၁၅၀၀	၁၀၀ - ၁၅၀၀
B အဆင့် ကျောက်စိမ်း အရိုင်း	၁ ကီလို	၄၅ - ၁၅၀	၅၀ - ၁၀၀	၅၀ - ၁၀၀	၅၀ - ၁၀၀	၅၀ - ၁၀၀	၅၀ - ၁၀၀
C အဆင့် ကျောက်စိမ်း အရိုင်း	၁ ကီလို	၁၅ - ၅၀	၁၅ - ၅၀	၁၅ - ၅၀	၁၀ - ၅၀	၁၀ - ၅၀	၁၀ - ၅၀
D အဆင့် ကျောက်စိမ်း အရိုင်း	၁ ကီလို	၅ - ၁၅	၅ - ၁၅	၃ - ၁၅	၃ - ၁၀	၃ - ၁၀	၃ - ၁၀

ဇယားကွက် A2 တွင် ခန့်မှန်းထုတ်လုပ်မှုနှင့် အဆင့်တစ်ခုခြင်းစီအလိုက် သတ်မှတ်ဈေးနှုန်းများကို မြောက်ခြင်းဖြင့် ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းကို တွက်ချက်ထားပါသည်။ အဆင့်တစ်ခုခြင်းစီအလိုက် ပါဝင်သည့် ထုတ်လုပ်မှု ရာခိုင်နှုန်းကို Proximity Designs^{၂၁၃} ၏ လေ့လာတွက်ချက်မှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ အဆင့်တစ်ခုခြင်းစီ၏ သတ်မှတ်ဈေးနှုန်းအနေဖြင့် ဇယားကွက် A1 တွင် MGE မှ တွက်ချက်ထားသည့်

၂၁၀ ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် EITI အစီရင်ခံစာပေါ်တွင် အခြေခံကာ တွက်ချက်မှု ပြုလုပ်ထားပါသည်။
 ၂၁၁ ကျောက်စိမ်းတန်ဖိုး မြင့်မားသည်နှင့်အမျှ မှောင်ခိုထုတ် ရောင်းနိုင်ချေ ပိုများသည်။ ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် အရည်အသွေးနှင့် ကျောက်မျက်အတွက် အမြတ်များများ ရလေ့မရှိသောကြောင့်၊ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပြင်ပတွင် ရောင်းချလေ့ရှိသည်ဟု လုပ်ငန်းရှင်တစ်ဦးက ပြောသည်။
 ၂၁၂ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ရောင်းချမှုပေါ် အခြေခံပြီး MGE မှ တွက်ချက်ထားသည်။
 ၂၁၃ David Dapice, A Grand Bargain: What it is and why it is needed (Proximity Designs: 2016) ကိုကြည့်ပါ။

ဈေးနှုန်းအနိမ့်ကို ရယူထားပါသည်။^{၂၅၄}

ဇယားကွက် A2 - ကျောက်စိမ်း ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း တွက်ချက်မှု နောက်တစ်မျိုး
၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်			၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်		
ပျမ်းမျှ ဈေးနှုန်း (ယူရို/ကီလို)	ပျမ်းမျှ ထုတ်လုပ်မှု ရာခိုင်နှုန်း	ဈေးနှုန်း X ထုတ်လုပ်မှု	ပျမ်းမျှ ဈေးနှုန်း (ယူရို/ကီလို)	ပျမ်းမျှ ထုတ်လုပ်မှု ရာခိုင်နှုန်း	ဈေးနှုန်း X ထုတ်လုပ်မှု
၂၅၀၀၀၀၀	၀.၀၁	၂၅၀.၀	၂၅၀၀၀၀၀	၀.၀၁	၂၅၀.၀
၇၅၀	၃.၄၉	၂၆.၂	၅၀၀	၃.၄၉	၁၇.၅
၁၀၀	၆.၅	၆.၅	၁၀၀	၆.၅	၆.၅
၅၀	၁၀	၅.၀	၅၀	၁၀	၅.၀
၁၅	၂၀	၃.၀	၁၀	၂၀	၂.၀
၃	၆၀	၁.၈	၃	၆၀	၁.၈
စုစုပေါင်း ပျမ်းမျှ ယူရို/ကီလို		၂၉၂.၅	စုစုပေါင်း ပျမ်းမျှ ယူရို/ကီလို		၂၅၂.၈
စုစုပေါင်း ပျမ်းမျှ ဒေါ်လာ/ကီလို		၃၈၈.၇	စုစုပေါင်း ပျမ်းမျှ ဒေါ်လာ/ကီလို		၃၁၃.၈

ဈေးနှုန်းအနေအထား ၂ မျိုးစလုံးကို ဇယားကွက် A3 တွင် အသုံးပြုထားပါသည်။ ဈေးနှုန်းအနိမ့် ခန့်မှန်းမှုအတွက် EITI သို့ ပေးပို့သည့် ရောင်းချရမှုပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။ ဈေးနှုန်းအမြင့်အတွက် A2 ပါ အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံပါသည်။

တန်ဖိုး ခန့်မှန်းခြင်း

ပြည့်စုံ စိတ်ချရသည့် အချက်အလက်များ မရှိခြင်းကြောင့် မြန်မာ့ကျောက်စိမ်း တူးဖော်မှု တန်ဖိုးကို ခန့်မှန်းရန် အခက်အခဲ ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ဈေးနှုန်း မှန်းဆမှုများပေါ်တွင် မူတည်ပြီး လုပ်ငန်းလည်ပတ် တန်ဖိုးမှာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အကြီးအကျယ် ကွဲပြား နေပါသည်။ ဇယား A3 တွင် ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ဈေးနှုန်း အနိမ့်၊ အမြင့်တို့ပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ကျောက်စိမ်း ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုးကို တွက်ချက်ထားသည်။

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း အနိမ့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း အမြင့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်
လျော့ပေါ့ သတင်းပို့မှုနှုန်း အနိမ့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	၂၂၈၈	၆၆၉၇
လျော့ပေါ့ သတင်းပို့မှုနှုန်း အမြင့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	၅၁၈၃	၁၅၈၅၃

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း အနိမ့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း အမြင့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်
လျော့ပေါ့ သတင်းပို့မှုနှုန်း အနိမ့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	၄၀၉၁	၁၁၆၂၃

ဇယားကွက် A3 - ကျောက်စိမ်းကဏ္ဍ တန်ဖိုးခန့်မှန်းချက် (အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း) ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်

၁၂၄ အဆင့်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကြား၊ အဆင့်တစ်ခုအတွင်းမှာပင် အရည်အသွေး မြင့်လာသည်နှင့်အမျှ ကျောက် တွေ့ရှိရမှု လျော့နည်းလာသည်။ ဥပမာ ကျောက်မျက်ပြပွဲ တင်ခဲ့သည့် ရောင်းတန်းအဆင့် ကျောက်များသည် ၂၀၁၄/၁၅ တွင် တစ်ကီလို ယူရို ၂၀၁၂ ဖြစ်ပြီး၊ ၂၀၁၅/၁၅ တွင် တစ်ကီလို ၁၈၀၂ ယူရို ဖြစ်သွားသည်။ စုစုပေါင်းတန်ဖိုး၏ အနိမ့်ဆုံး ရာခိုင်နှုန်းထိ ကျဆင်းသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ A1 တွင် ဖော်ပြထားသည့် အနိမ့် သတ်မှတ်ချက်သည် အလယ်အလတ် ဈေးနှုန်းနှင့် နီးစပ်သည့် တန်ဖိုးထက်ပို၍ စိတ်ချရသည့် ပျမ်းမျှတန်ဖိုး ရှိပါသည်။

လျော့ပေါ့ သတင်းပို့မှုနှုန်း အမြင့်ဖြင့် ခန့်မှန်းချက်	၁၄၇၀၀	၄၃၅၅၁

သတင်းမပို့သည့် ထုတ်လုပ်မှု မရှိဟု ယူဆလျက် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းနှင့် တွက်ချက်ပါက ၂၀၁၄/၁၅ တွင် ကဏ္ဍတန်ဖိုး ဒေါ်လာ ၂ ဘီလီယံ ရှိပြီး၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ဒေါ်လာ ၃.၇ ဘီလီယံ ရှိသည်။ နောက်တစ်မျိုးအနေဖြင့် ထုတ်လုပ်မှုတွင် လျော့ပေါ့ သတင်းပေးပို့မှု အများအပြား ရှိသည်ဟု ယူဆလျက်၊ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းထက် များစွာပိုသည့် ဈေးနှုန်းနှင့် တွက်ချက်ပါက ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးသည် ၂၀၁၄/၁၅ တွင် ဒေါ်လာ ၁၅.၅ ဘီလီယံ၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ဒေါ်လာ ၄၃.၁ ဘီလီယံ ရှိသည်။

အခြားယူဆချက်တစ်ခုမှာ ဖော်ပြပါ အစွန်း ၂ ဖက်၏ အလည်တွင် ရှိသည်။ ဥပမာ တရားဝင်ကိန်းဂဏန်းများသည် ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏကို မှန်ကန်စွာ ဖော်ပြနိုင်သည်ဟု ယူဆကာ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းတွင် လျော့ပေါ့တွက်ချက်ပါက ကဏ္ဍတန်ဖိုးသည် ၂၀၁၄/၁၅ တွင် ဒေါ်လာ ၆.၄ ဘီလီယံ၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ဒေါ်လာ ၁၁.၂ ဘီလီယံ ရှိသည်။ ပြောင်းပြန် (ထုတ်လုပ်မှုပမာဏ လျော့ပြီး၊ ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းဖြင့် တွက်ချက်ပါက ကဏ္ဍတန်ဖိုးသည် ၂၀၁၄/၁၅ တွင် ဒေါ်လာ ၄.၉ ဘီလီယံ၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ဒေါ်လာ ၁၄.၃ ဘီလီယံ ရှိသည်။

(ခ) ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်း

ကျောက်မျက်လုပ်ငန်း တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းသည် ကျောက်စိမ်းတန်ဖိုး တွက်ချက်ခြင်းထက် ပို၍ အခက်အခဲ များသည်။ စောင့်ကြည့်မှု ကောင်းစွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိသည့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ကွက်များသည် ကျောက်မျက် ထုတ်လုပ်မှု၏ ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းအထက်ကို ထုတ်လုပ်သည်။ EITI အချက်အလက် သို့မဟုတ် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ဖွင့်ပြမှုများသည် ကဏ္ဍနှင့်ဆိုင်သည့် အချက်အလက် သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုနိုင်သည့် အချက်အလက်များကို ပေးနိုင်စွမ်း မရှိပါ။

ကျောက်မျက်ပြပွဲ ကျောက်မျက်ရောင်းချမှု (၂၀၁၅/၁၆ တွင် ဒေါ်လာ ၇.၃ သန်း)^{၂၅} နှင့် ကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက်ကြား (၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ပတ္တမြားနှင့် နီလာ ဒေါ်လာ ၁၂၇ သန်းဖိုး သွင်းခဲ့သည်ဟု ကုန်သွယ်ဖက် နိုင်ငံများက ထုတ်ပြန်သည်) ကွာဟချက် အလွန်ကြီးမားသည်။^{၂၆} ကျောက်စိမ်းကဲ့သို့ပင် အစိုးရထုတ်ပြန်သည့် ကိန်းဂဏန်းများသည် ကဏ္ဍ၏ တန်ဖိုးအောက် များစွာ လျော့နည်းနေသည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။

ယခုအခန်းတွင် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုးကို ရှုထောင့် ၂ မျိုးမှ ခန့်မှန်းထားပါသည်။ ပထမအနေဖြင့် တရားဝင် ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏနှင့် စံဈေးနှုန်းများပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် တန်ဖိုးကို တွက်ချက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် ရရှိထားသည့် ကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက်များပေါ် မူတည်ကာ ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး ဖြစ်နိုင်ချေကို ဆွေးနွေးခြင်း ဖြစ်သည်။

ထုတ်လုပ်မှု အခြေခံနှင့် ခန့်မှန်းခြင်း

ကျောက်စိမ်းကဲ့သို့ပင် ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုးကိုလည်း ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏနှင့် ခန့်မှန်းဈေးနှုန်း မြောက်ခြင်းဖြင့် ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ကျောက်မျက်ရောင်စုံ ကာရက်ပေါင်း ၁၃.၅ သန်း ထုတ်ခဲ့သည်ဟု ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ရရှိထားသည့် အချက်အလက်များအရ လျော့ပေါ့စာရင်းပြမှု ပမာဏကို ခန့်မှန်းနိုင်ခြင်း မရှိသဖြင့် ထုတ်ပြန်ထားသည့် ပမာဏကိုပင် ကိုင်စွဲ တွက်ချက်သည်။

ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးကို ယင်းထုတ်ပြန်မှုပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ဈေးနှုန်း ၃ မျိုးဖြင့် တွက်ချက်

၁၂၅ ၂၀၁၅/၂၀၁၆ EITI အစီရင်ခံစာ
 ၁၂၆ ကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက် (UN Comtrade data) ပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ (မြန်မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည့် နိုင်ငံများမှ ထုတ်ပြန်ချက်)

ထားသည်။ (ဇယားကွက် A3 ကိုကြည့်ပါ) ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ရောင်းချရသည့် ကျောက်မျက် အများစုမှာ အရည်အသွေး အလွန်နိမ့်သည်။ ထို့ပြင် ဈေးပြိုင်စနစ်ဖြင့် ရောင်းချခြင်း မဟုတ်ပါ။^{၃၅} ကျောက်မျက်ပြပွဲ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းဖြင့် တွက်ချက်ပါက ၂၀၁၄/၁၅ တွင် တစ်ကာရက်လျှင် ၇ ဒေါ်လာ၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် တစ်ကာရက် ၄ ဒေါ်လာဖြင့် ရောင်းချခဲ့သည်။ ကိုးကား အသုံးပြုသည့် စံဈေးနှုန်းသည် ကဏ္ဍတန်ဖိုးကို များစွာ နိမ့်ကျသွားစေမည် ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် ကျောက်မျက်ပြပွဲ ဈေးနှုန်းဖြင့် တွက်ချက်ပါက စုစုပေါင်း ထုတ်လုပ်မှုသည် ဒေါ်လာ ၅၂ သန်း ဖြစ်သည်။ ယင်းနှစ်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံ မှ တင်ပို့သည့် ရတနာများ တန်ဖိုးကို အခြားနိုင်ငံများ၏ ထုတ်ပြန်ချက်မှာ ယင်းပမာဏထက် ၂ ဆ များသည်။

ဇယားကွက် A4 တွင် ဈေးနှုန်း ၂ မျိုးကို ကိုးကားတွက်ချက်ထားသည်။ ပထမတစ်ခုအနေဖြင့် ၂၀၁၄/၁၅ အတွင်း Gemfields က ရောင်းချခဲ့သည့် မိုဇမ်ဘစ် ပတ္တမြား၏ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်း သို့မဟုတ် တစ်ကာရက် ၂၅ ဒေါ်လာ ဈေးနှုန်းကို အသုံးပြုပါသည်။^{၃၆} Gemfields ဈေးပြိုင်လေလံဖြင့် ရောင်းချ သည်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းဈေးနှုန်းသည် ဈေးကွက်ပေါက်ဈေး နီးစပ်သည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ သို့ သော်လည်း မြန်မာ့ပတ္တမြားသည် မိုဇမ်ဘစ် ပတ္တမြားထက် အရည်အသွေးမြင့်သည် ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းခန့်မှန်းမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးကို လျော့ကျစေနိုင်သည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် မြန် မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည့် ပတ္တမြားနှင့် နီလာ ပျမ်းမျှဈေးနှုန်းကို အသုံးပြုထားသည်။ တစ်ကာရက်လျှင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၃၅ ဒေါ်လာနီးပါး ဖြစ်သည်။^{၃၇} အတိကျဆုံး ကိုးကားနိုင်သည့် ဈေးနှုန်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆသော်လည်း ထုတ်လုပ်မှုတွင် ပါရှိသည့် အရည်အသွေး မတူညီမှုများကို ဖော်ထုတ်နိုင်မှု ရှိမရှိမှာ ရှင်းလင်းမှု မရှိပါ။ ထို့ပြင် အခွန်ရှောင်ရန် ကုန်သည်များက တရားဝင်တန်ဖိုးကို လျော့ပေါ့ပြခြင်းများလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

မိုဇမ်ဘစ်နှင့် ကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက်ပါ ဈေးနှုန်းများအရ ကျောက်မျက်ထုတ်လုပ်မှုသည် ၂၀၁၄ /၁၅ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၂၇၈ သန်းမှ ၃၄၀ သန်း၊ ၂၀၁၅/၁၆ တွင် သန်းပေါင်း ၄၇၀ ရှိ မည်ဟု ဇယားကွက် A4 တွင် ခန့်မှန်းထားသည်။

၂၀၁၄/၁၅ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ကျောက်မျက်ပြပွဲ	Gemfields ၂၀၁၄/၁၅	ကုလကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက် ၂၀၁၅
စံကိုးကား ဈေးနှုန်း	၆.၈၁	၂၅.၂၁	၃၄.၈၄
ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုး	၇၅၁၈၁	၂၇၈၃၃၃	၃၈၄၆၂၆

၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်	ကျောက်မျက်ပြပွဲ	Gemfields ၂၀၁၄/၁၅	ကုလကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက် ၂၀၁၅
စံကိုးကား ဈေးနှုန်း	၃.၈၅	၂၅.၂၁	၃၄.၈၄
ထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုး	၅၁၉၁၁	၃၃၉၉၁၆	၄၆၉၇၆၁

ဇယားကွက် A4 - ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ တန်ဖိုးခန့်မှန်းချက် (အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း) ၂၀၁၄/၁၅ နှင့် ၂၀၁၅/၁၆ ဘဏ္ဍာရေးနှစ်

မြန်မာနိုင်ငံမှ ပတ္တမြားနှင့် နီလာများ တင်သွင်းနေသည့် နိုင်ငံများ၏ ထုတ်ပြန်ချက်အရ ၂၀၁၅ ခုနှစ် တွင် တင်သွင်းမှု စုစုပေါင်း ဒေါ်လာ ၁၂၆ သန်း ရှိခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည်များကို ထိုင်း သို့မဟုတ် အိန္ဒိယတွင်လည်း စာရင်းပြသမှု မရှိသလောက်ဖြစ်သည်။ ယင်းနိုင်ငံများတွင် ဖြတ်တောက်၊ အရောင်တင်၊ ပြုပြင်ခြင်းများကို အဓိက ဆောင်ရွက်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံမှ ဒေါ် လာ ၅၉၇၁၂၄ တန်ကြေးရှိ ပတ္တမြားနှင့် နီလာများ တင်သွင်းခဲ့သည်ဟု ထိုင်းနိုင်ငံက ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။

၁၂၇ တရုတ်မှ ကုန်သည်အများအပြားသည် ကျောက်မျက်ပြပွဲ တင်သည့် ကျောက်စိမ်းအတွက် အပြိုင်အဆိုင် ဈေးပေးကြသော်လည်း၊ ကျောက်မျက်တွင် ထိုသို့ ဈေးပြိုင်ပေးခြင်း မရှိပါ။ ထိုင်းဝယ်လက် တစ်စုစာက ညှိနှိုင်းဝယ်ယူကြသည် ဖြစ်သောကြောင့် ကျောက်မျက်ပြပွဲတွင် ကျောက်မျက်ဈေး ကောင်းရလေ့မရှိပါ။

၁၂၈ Gemfields နှစ်ပတ်လည် အစီရင်ခံစာပေါ် မူတည်ကာ တွက်ချက်ထားပါသည်။ အရည်အသွေးမြင့် ထုတ်လုပ်မှုနှင့် အနိမ့်ထုတ်လုပ်မှုကြား မျှတစေရန် ၂၀၁၄ နှင့် ၂၀၁၅ ရောင်းချရမှု ၂ မျိုးလုံးကို ပေါင်း၍ တွက်ချက်ထားပါသည်။

၁၂၉ ကုလကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက် (UN Comtrade data) ပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ (မြန်မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည့် နိုင်ငံများမှ ထုတ်ပြန်ချက်) အသားတင် အလေးချိန်၊ အရောင်းပမာဏကို ထုတ်ပြန်သည့် နိုင်ငံများကိုသာ ပျမ်းမျှစာရင်း တွက်ချက်ရာတွင် ထည့်သွင်းပါသည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံကမူ တင်သွင်းမှု တစ်စုံတစ်ရာ တိတိကျကျ ထုတ်ပြန်ခဲ့ခြင်း မရှိပါ။^{၁၁၀}

ထိုင်း နှင့် အိန္ဒိယ သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ ကျောက်မျက်တန်ဖိုး အများအပြား တင်ပို့သည်ဟု ယူဆပါက နိုင်ငံများ၏ အစီရင်ခံစာများအရ မြန်မာ၏ ၂၀၁၅ တင်ပို့မှုသည် အနိမ့်ဆုံး ဧဒါလာ ၂၅၂ သန်းခန့် တန်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းကိန်းဂဏန်းများသည် အနိမ့်ဆုံး ခန့်မှန်းချက်များသာ ဖြစ်သည်။ လုပ်ငန်းရှင် များနှင့် မေးမြန်းချက်များတွင် တန်ဖိုးအရ အရေးအတွက်အရ မြန်မာ့ထုတ်ကုန် အများစုသည် အိမ်နီး ချင်းနိုင်ငံများသို့ ရောက်ရှိသွားသည်ဟု သိရသည်။

တရားဝင် ထုတ်ပြန်ချက်များအရ ထိုင်းနိုင်ငံသည် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အရောင်တင်ပြီးပတ္တမြားနှင့် နီလာ ဧဒါလာ ၅၁၉ သန်းကို ပြည်ပပို့ခဲ့သည်။^{၁၁၁} ပျမ်းမျှ တန်ဖိုးထပ်မှုကို အသုံးပြု၍ တွက်ချက်မည်ဆိုပါက ၎င်းတင်သွင်းသည့် ပတ္တမြားနှင့် နီလာ အရိုင်းတုံးသည် ၎င်းနှစ်အတွက် ဧဒါလာ ၁၇၃ သန်းဖိုးခန့် ရှိ သည်။^{၁၁၂} အိန္ဒိယသည်လည်း မြန်မာနိုင်ငံမှ ကျောက်မျက်ပမာဏ အများအပြား တင်ပို့သည်ဟု ယူဆ နိုင်သည်ဖြစ်ရာ ထုတ်လုပ်မှု အခြေခံဖြင့် တွက်ချက်သည့်ပုံစံ၏ ခိုင်မာမှုကို အားကောင်းစေသည်။

၁၁၀ ကုလကုန်သွယ်ရေး အချက်အလက် (UN Comtrade data) ပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ (မြန်မာနိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည့် နိုင်ငံများမှ ထုတ်ပြန်ချက်)

၁၁၁ Gem and Jewelry Institute of Thailand, Thailand Colored Stone Industry Review 2015 (June 2016) ကိုကြည့်ပါ။ ကုန်သွယ်မှု တန်ဖိုးကို စာရင်းများက အပြည့်အဝ ဖော်ပြမည်မဟုတ်ပါ။ ထိုင်းကုန်သည်များ၏ တန်ဖိုးလျော့ပေါ့ တင်ပြမှု၊ အရေးအတွက် လျော့ပေါ့ တင်ပြမှုပေါ် မူတည်ကာ ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

၁၁၂ ထိုင်းနိုင်ငံသည် အခြားနိုင်ငံမှ ထွက်ရှိသည့် ရောင်စုံကျောက်မျက်ပမာဏ အများအပြားကိုလည်း တင်သွင်းမှု ပြုလုပ်သည်ဖြစ်ရာ မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ရှိသည့် စုစုပေါင်း ပမာဏသည် ဖော်ပြပါ ကိန်းဂဏန်းထက် လျော့ကျ နိုင်ပါသည်။

ကိုးကား

- Andrew Bauer, "Natural Resource Federalism: Considerations for Myanmar" (Natural Resource Governance Institute: 2018).
- Andrew Bauer, Lorenzo Delesgues and Paul Shortell, "Sharing the Wealth: A Roadmap for Natural Resource Revenue Sharing in Myanmar" (Natural Resource Governance Institute: 2016).
- Andrew Bauer, Arkar Hein, Khin Saw Htay, Matthew Hamilton and Paul Shortell, "State-Owned Economic Enterprise Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises" (Natural Resource Governance Institute and Renaissance Institute: 2018).
- Chan Mya Htwe, "Tribunal to investigate gem association embezzlement claims" Myanmar Times, 2 June 2016.
- Melissa Crouch, "Access to Justice and Administrative Law in Myanmar" (USAID: 2014).
- David Dapice, "A Grand Bargain: What it is and why it is needed" (Proximity Designs: 2016).
- Gem and Jewelry Institute of Thailand, "Thailand Colored Stone Industry Review 2015" (June 2016).
- Gemfields, "Annual Report and Financial Statements 2016" (2017)
- Gemfields, "Annual Report and Financial Statements 2015" (2016)
- Gemfields, "Annual Report and Financial Statements 2014" (2015)
- Global Witness, "Jade: Myanmar's 'Big State Secret'" (2015).
- Htet Naing Zaw, "Military Officers Transferred Over Jade Mine Bribes, Killings in Rakhine" The Irrawaddy, 23 May 2018.
- Htoo Thant, "Companies smuggling raw jade stones busted," The Myanmar Times, 2 March 2017.
- Emma Irwin, Myanmar EITI Gemstone Scoping Study (Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative: 2016). Kyaw Mozambique Extractive Industries Transparency Initiative, "Final Report of the Independent Administrator of EITI in Mozambique" (February 2018).
- Myo Min, "Police Arrest 20 For Jade Smuggling in Myanmar's Hpakant," Radio Free Asia, 14 February 2017.
- Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative, "Report for the Period April 2013 - March 2014" (2015).
- Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative, "EITI Report for the Period April 2014 - March 2015" (2018).
- Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative, "EITI Report for the Period April 2015 - March 2016" (2018).
- Myanmar Gems Enterprise, Licensing Directives (unpublished).

Myanmar Gems Enterprise, "Those who search for jade illegally: The Ye Ma Say" (undated briefing).

Myanmar Gems Enterprise, Valuation Directives (unpublished).

Myanmar Gemstone Law (1995).

Myanmar Gemstone Law (2018) (draft).

Myanmar Income Tax Law (2011).

Natural Resource Governance Institute, "Primer: Fiscal Regime Design" (2015).

Natural Resource Governance Institute, "State Participation and State-Owned Enterprises" (March 2015).

Natural Resource Governance Institute, "Transfer Pricing in the Mining Sector: Preventing Loss of Income Tax Revenue" (August 2016).

Mia Newman "Multifaceted: Governance and Conflict Risks in Myanmar's Ruby Industry" (Natural Resource Governance Institute: 2018).

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Guidelines on Corporate Governance of State-owned Enterprises" (2015).

Aaron Sayne, Erica Westenberg and Amir Shafaie, "Owning Up: Options for Disclosing the Identities of Beneficial Owners of Extractive Companies" (Natural Resource Governance Institute: August 2015).

Second Amendment to the Myanmar Gemstone Law (2016).

Paul Shortell, "Does Myanmar Need a Gemstone Law?" The Myanmar Times, 25 January 2017.

Paul Shortell and Emma Irwin, "Governing the Gemstone Sector: Lessons from Global Experience" (Natural Resource Governance Institute: May 2017).

Transparency and Accountability Network of Kachin State, "Beyond Liability: Preliminary Report on Jade Mining" (2016).

Union Tax Law (2014).

Union Tax Law (2015).

Union Tax Law (2016).

Union Tax Law (2017).

Union Tax Law (2018).

ကျေးဇူးတင်လွှာ

စာရေးသူအနေဖြင့် အစိုးရဝန်ကြီးဌာနများ၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းရှင်များ၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများမှ ခေါင်းဆောင်များကို ဤစာတမ်း ပြုစုရာတွင် အချိန်အားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကျွမ်းကျင်မှုအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း ကူညီပေးခဲ့သည့်အတွက် ကျေးဇူးအထူး တင်လိုပါသည်။

အထူးသဖြင့် မြန်မာ့ကျောက်မျက်ရတနာ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်း၊ မြန်မာ့ အီးအိုင်တီအိုင် လုပ်ငန်းစဉ်မှ ညှိနှိုင်းရေးမှူးရုံးနှင့် ပါဝင်ပတ်သက်သူများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုက ယခုစာတမ်း ရေးသားထုတ်ဝေနိုင်ရန် အလွန် အရေးပါခဲ့ပါသည်။

ထို့ပြင် ယခုအစီရင်ခံစာ ရေးသားရာတွင် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခွင့် ပေးခဲ့သည့် သယံဇာတနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ Global Witness၊ the Myanmar Alliance for Transparency and Accountability (MATA)၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ် နှင့် ကူညီ အကြံပြုပေးခဲ့ကြသည့် အေးကြည်သာအေ့၊ David Dapice၊ Katarina Kuai၊ Nicola Woodroffe၊ Sebastian Sahla နှင့် ရန်နောင်အုပ် တို့အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် စာရေးသူမှ Matthieu Salomon နှင့် မော်ထွန်းအောင် တို့အား ၎င်းတို့၏ လမ်းညွှန်မှု၊ ပံ့ပိုးကူညီမှုနှင့် စိတ်ရှည်ပေးမှုတို့အတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

စာတမ်းပြုစုသူ

Paul Shortell သည် NRGi ၏ အကြံပေးတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ ယခင်က NRGi မြန်မာနိုင်ငံ ရုံး၏ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်ပြီး ကျောက်စိမ်း၊ ကျောက်မျက်ကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် ဦးဆောင်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်ပြီး အကျိုးအမြတ်မရှာဖွေသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သော သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ် စီမံခန့်ခွဲမှု အကြံပေး အဖွဲ့ (Natural Resource Governance Institute) သည် ပြည်သူများ မိမိတိုင်းပြည်မှထွက်သော ရေနံ၊ သဘာဝဓါတ်ငွေ့ နှင့် သတ္တုတွင်းထွက်များ ကြွယ်ဝမှု၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို သိရှိနားလည်စေရန် လက်တွေ့အသုံးချ သုတေသနပြုခြင်း၊ စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ နည်းပညာဆိုင်ရာ အကြံဉာဏ်ပေးခြင်း နှင့် စည်းရုံးရေး ပြုလုပ်ပေးခြင်းဖြင့် ကူညီပေးပါသည်။
ထပ်မံလေ့လာရန် - www.resourcegovernance.org

